

e-ISSN: 2687-5586

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY UNIVERSITY
INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES**

KARAMAN

*CİLT/VOLUME: 2, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2020*

UFCED

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY UNIVERSITY
INTERNATIONAL JOURNAL OF PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES**

**CİLT/VOLUME: 2, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2020
e-ISSN: 2687-5586**

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES

***CİLT/VOLUME: 2, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2020
e-ISSN: 2687-5586***

Sahibi / Owner

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Adına
Owner on Behalf of Karamanoğlu Mehmetbey University
Prof. Dr. Mehmet AKGÜL

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi Zafer CEYLAN

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Dr. Öğr. Üyesi Nuray PAMUK ÖZTÜRK
Dr. Öğr. Üyesi Pınar TURAN ÖZDEMİR
Dr. Umut DÜŞGÜN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Öğr. Üyesi Selin TEKELİ
Dr. Öğr. Üyesi Serhan DİNDAR
Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülüm ALBİZ
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAŞAR
Dr. Esin EREN SOYSAL

Sekretarya / Secretariat

Arş. Gör. Aysel YILDIZ
Arş. Gör. Emre BEYAZ
Arş. Gör. Murat ERBEK
Arş. Gör. Muhammet Mahmut OLÇUN

İletişim / Contact

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yunus Emre Yerleşkesi, 70200
Tel: (0338) 2262141 e-Posta: ufced@kmu.edu.tr
Lütfen, makale göndermek için DergiPark sistemini kullanınız: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ufced>

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES

ÇİLT/VOLUME: 2, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2020
e-ISSN: 2687-5586

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU
(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet SARI
(Atatürk Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Alaüttin Karaca
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ali AKAR
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Arif ÜNAL
(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Bülent OKAY
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Elfina SIBGATULLİNA
(Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of
Sciences, Russia)

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Huang RENWEİ
(Fudan University, China)

Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK
(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM
(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN
(Gazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mohamed HARİDY
(Ain Shams University, Egypt)

Prof. Dr. Muharrem TOSUN
(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Nâmik AÇIKGÖZ
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Sevinç ÜÇGÜL
(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Sulhattin YAŞAR
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Sun YİNGGANG
(Zhejiang University, China)

Prof. Dr. Türkan OLCAY
(İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf ÖZ
(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Zeynep BAĞLAN ÖZER
(Gazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Zhang HUA
(Beijing Language and Culture University, China)

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ
(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Cem Şems TÜMER
(Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Emra DURUKAN
(Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Fatma Betül ÜYÜMEZ
(Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Hassan Akbari BEİRAGH
(Semnan University, Iran)

Doç. Dr. Hasan YILMAZ
(Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Li XIAOLİ
(Beijing Language and Culture University, China)

Doç. Dr. Mehmet Cem ODACIOĞLU
(Bartın Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Nihan DEMİRİYAY
(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Olga N. GRIGORYEVA
(Moscow State University, Russia)

Doç. Dr. Onur KÖKSAL
(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Özlem KASAP
(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Reyhan ÇELİK
(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Sabire ARIK
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Veli UĞUR
(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hamdi CAN
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Asya Sakine UÇAR
(İğdır Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ayla AKIN
(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe DEMİREL
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ceren ÖZGÜLER
(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Emad ALY
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Fadime ÇOBAN
(Bartın Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ŞİMŞEK
(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Feyza GÖREZ
(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Gonca ÜNAL CHIANG
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi. Hakan YILMAZ
(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Kerim Can YAZGÜNOĞLU
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ŞEVİK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR
(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Orhan OĞUZ
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Pınar TAŞDELEN
(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Rahman AKALIN
(Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Recep DURGUN
(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Selin TEKELİ
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Serhan DİNDAR
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Serkut Mustafa DABBAGH
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülüm ALBİZ
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAŞAR
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Elif KATİP ÇIRAKLI
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Esin EREN SOYSAL
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Faruk TÜRK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fatma Ecem CEYLAN
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Ümit GEDİK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER

Editörden

Değerli Okurlar,

Karşınıza çıktığımız 2. Cilt-2. Sayımızla birlikte, yeni yılı, daha az temas, daha az gürültü ama bir o kadar fazla sorgulama ve bir o kadar fazla duyumsama mottosuyla bir yılını dolduracak olan pandeminin gölgesi altında selamlıyoruz. Sosyal ilişkilerin ve iletişimin hayatımızda ne derece yer ettiğini, ne anlamlara geldiğini bu süreçte belki de yeni baştan kavradık. Bu sayımızı; sanatın, filolojinin ve çeviribilimin uzakları yakın eden güçlerine ve tüm sorgulamaları anlamlandırma yetilerine ufak bir katkı olarak sizlere sunuyoruz.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi bünyesinde, Türkiye'deki filoloji ve çeviribilim çalışmalarına nicelikten öte nitelik odaklı, özgün ve bilimsel eserlerle katkıda bulunma hedefiyle ilerlediğimiz bu yolda, tecrübe eksikliğinden kaynaklı kimi aksaklıklar yaşıyor olsak da, okur ve yazarlarımızın hoşgörüsü en büyük sığınağımız.

Bu sayımızda birbirinden değerli üç araştırma makalesi, bir çeviri makale ve iki kitap incelemesi ile karşınızdayız. Çalışmalarıyla dergimizi zenginleştiren yazarlarımıza, ülkemizin farklı üniversitelerinde görev yapmakta olup değerli zamanlarını ayırarak görüşlerini bizimle paylaşan hakemlerimize ve derginin yayın hazırlıklarında özveri ile çalışan editör yardımcıları ile sekreteryaya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Filoloji ve çeviribilimin hoş harmonisi içinde keyifli okumalar, sağlık ve umut dolu yeni bir yıl dilerim.

Dr. Öğr. Üyesi Zafer CEYLAN

CİLT/VOLUME: 2, SAYI/ISSUE: 2, ARALIK/DECEMBER, 2020
e-ISSN: 2687-5586

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES:

ÇEVİRİ VE SPOR AÇISINDAN ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK MULTICULTURALISM WITH REGARDS TO TRANSLATION AND SPORTS <i>Nasibe ERKALAN ÇAKIR</i>	149-170
YABANCI DİL OLARAK RUSÇA ÖĞRETİMİNDE DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ VE DİLBİLGİSEL OYUNLAR GRAMMAR TEACHING AND GRAMMAR GAMES IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE <i>Selçuk DURMUŞ</i>	171-198
İRAKLI YAZAR MAHMÛD AHMED ES-SEYYİD'İN BEDDÂY EL-FÂYİZ ADLI ÖYKÛSÜNÜN TAHLİLİ THE ANALYSIS OF IRAQI WRITER MAHMOUD AHMAD AL-SAYYID'S STORY BADDAY AL-FÂYİZ <i>Fuat DAŞ</i>	199-213

ÇEVİRİ MAKALE / TRANSLATED ARTICLE:

ÇEVİRİ, KÜLTÜRLERARASILIK VE İLETİŞİM: DOĞU AVRUPA'DAKİ YAHUDİLER ÖRNEĞİ <i>Gertrud PICKHAN (Çev. Özlem GÜLEN)</i>	214-224
--	---------

KİTAP İNCELEMELERİ / BOOK REVIEWS:

GÖSTERGELERARASI ÇEVİRİDE YENİDENYAZMA VE YENİDENYARATMA KAVRAMLARI <i>Aysel YILDIZ EROL</i>	225-231
KÜLTÜR AKTARIMI KURAMININ ELEŞTİRİSİ - TÜRKİYE'NİN MEDENİLEŞME SÜRECİNDE ÇEVİRİNİN ROLÜ <i>Nesrin ŞEVİK</i>	232-240

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
13.11.2020

Rapor Tarihleri / Report Dates
Reviewer 1 - 04.12.2020
Reviewer 2 - 14.12.2020

Kabul Tarihi / Admission Date
21.12.2020

e-ISSN
2687-5586

ÇEVİRİ VE SPOR AÇISINDAN ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK
MULTICULTURALISM WITH REGARDS TO TRANSLATION AND SPORTS

Nasibe ERKALAN ÇAKIR

Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara-Türkiye,
nsb.erkalan@gmail.com

Öz

Çokkültürlülük; teorik, politik ve ideolojik açılardan farklı yönleri olduğu bilinen karmaşık bir olgudur. Bu olgu aynı zamanda pek çok farklı alandan araştırmacının ilgi duyduğu, hakkında yorumlar yaptığı ve günümüz dünyası bağlamında değerlendirildiğinde, toplumlararası olayları etkilediği düşünülebilecek olan sosyolojik bir bağlama da sahiptir. Çokkültürlülüğü ele alan araştırmacılar, birden fazla toplumun bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkabileceği varsayılan sorunlar ile bu sorunların çözüme kavuşturulması sürecini değerlendirmekte ve farklı toplumların birbirleri ile bütünleşme (fr. intégration) süreçlerini incelemeyi amaç edinmektedirler. Hemen her toplumun gündeminde bir şekilde bulunan spor etkinliğinin, çokkültürlülüğten doğabilecek olası sıkıntıların aşılabılmesinde aracı rol üstlendiği, farklı toplumların birbirleri ile bütünleşebilmesi konusunda olumlu birtakım etkilere sahip olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Bu çalışmanın asıl amacı spor etkinliğinin, belli bir kültüre ait değerleri taşıyan kişilerin farklı bir kültürle bütünleşmesi sürecinde etkisinin olup olmadığını tartışmaktır. Çalışmanın amacı çerçevesinde elde edilen veriler, geçmişte spor alanında bir kariyere sahip olan ve sporculuk kariyerinden sonra Türk toplumuyla bütünleşen Kamerun asıllı, Fransız futbolcu Pascal Nouma'nın Türk toplumuyla bütünleşme süreci ile örneklendirilmiştir. Bu bağlamda, Pascal Nouma'nın 2014 yılında oyunculğunu yaptığı *Torku No.1: Babalar Günü Özel* reklam filminde yer alan alt yazı çevirilerinin de analiz edilmesi ile belli bir kültür ortamında yetişip gelişen bir kişinin başka bir kültürle bütünleşebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çeviribilim, Görsel-İşitsel Çeviri, Alt Yazı Çevirisi, Spor, Çokkültürlülük

Abstract

Multiculturalism is a complex phenomenon in terms of theoretical, political and ideological aspects. Considering the interest from various fields and also considering the current context of the world, this concept also involves a sociological dimension affecting the intersocietal relations and happenings. Researchers studying the issue of multiculturalism examines the possible problems and their possible solutions when two or more societies come together, and they aim to analyse the integration (fr. intégration) processes of these societies. There are many opinions asserting that sports, available in the agendas of almost all societies, may take upon an intermediary role to resolve the difficulties resulting from multiculturalism and may bear some positive effects in the integration of different societies. The main objective of this study is to discuss whether sport activities have any effect in the integration of people from a certain culture into another culture. The issue is examined through the integration procedure of Pascal Nouma, a French of Cameroon descent, who had a career in sports in the past and then has integrated with the Turkish society after his sports career. Based on the subtitle analysis of a TV commercial titled *Torku No.1: Babalar Günü Özel* (Torku No. 1: Father's Day Special) that stars Pascal Nouma in 2014, this study asserts that a person born and raised in a culture may integrate with another culture.

Key Words: Translation Studies, Audio-Visual Translation, Subtitling, Sport, Multiculturalism

GİRİŞ

Spor, belli bir düzen ve kurallarla sınırlandırılmış olan, kişisel olarak olabileceği gibi, grup hâlinde de uygulanabilen bir etkinliktir. Sağlıklı bir yaşam sürdürme, eğlenme veya boş vakit değerlendirme düşünceleri ile bir fiziksel etkinlik aracı olarak görülebilecek olan spor, rekabet amacı taşıyan bir yarışma olarak da uygulanabilmektedir. Kişisel olarak değerlendirildiğinde sporun, insanların yaşam kalitelerini arttırdığı, günlük işlerini düzenli ve dengeli bir hâle getirdiği, kişilerin daha sosyal ve aktif bir duruma gelmesine yardımcı olduğu kabul edilmektedir. Bu yönü dolayısıyla insan hayatının pek çok alanında yer edinmiş, zamanla kitlesel ve toplumsal bir önem kazanmaya başlamıştır. Çok sayıda toplum için spor; üretim, hizmet ve organizasyon açısından önemli konumdadır (Samur, 2013: 1). Zaman içinde geniş kitlelere yayılıp önemli bir sektör durumuna gelen spor, yalnızca ulusal düzeyde kalmayıp uluslararası etkinliklere veya yarışmalara da aracılık etmiştir. Bu yargıdan hareketle sporun hem kültürler hem de insanlar arasında iletişim ve etkileşimin oluşmasında önemli bir aracı rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Nitekim son zamanlarda pek çok sosyolog ve çokkültürlü ortamlarda bulunan araştırmacı, spor ve çokkültürlülük arasındaki bağı incelemekte ve ikisi arasındaki kavramsal ilişkiyi anlamlandırmaya çalışmaktadır (Granata, 2010: 133).¹ Yapılan araştırmalar sonucunda ise, sporun farklı dil ve kültürden insanların birbirleri ile anlaşmaları, bütünleşebilmeleri ve sosyalleşebilmeleri açısından güçlü bir araç olduğu görülmüştür (Granata, 2010: 134). Bu düşünce, Martine Abdallah-Pretceille ve Louis Porcher (1998)'in birlikte kaleme aldığı *L'éducation et communication interculturelle* (Kültürlerarası Eğitim ve İletişim) adlı eserde de dile getirilmiş ve “Futbol, evrensel oluşu nedeniyle devasa bir çokkültürlü gücü bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönü nedeniyle futbol, kendini karşılaştırabilme; dolayısıyla kendi merkezinden uzaklaşabilme becerisini geliştirerek karşılıklı tanışıklıkların oluşmasını sağlamaktadır.” ifadeleri ile bir spor dalı olarak futbol özelinde sporun evrenselliğine ve kültürlerarası etkileşime katkılarına dikkat çekilmiştir (Abdallah-Pretceille ve Porcher'den aktaran Timur Ağıldere, 2011: 350-351).

Sporun çokkültürlü özelliğinden bahsedilirken özellikle futbolun Türkiye özelindeki tarihsel çokkültürlü altyapısına da değinmek oldukça yerinde olacaktır. Örneğin, Türkiye’de Galatasaray ve Fenerbahçe gibi dünyaca ünlü futbol takımlarının doğuşu, bu çokkültürlü altyapının oluşmasına

¹ Daha detaylı bilgi edinmek için bkz:

- Donnelly, P. (1995). Les inégalité sociales dans le sport. *Sociologie et sociétés*, 27(1), 91-104.
- Beauchez, J. (2010). Conclusion: l'intégration sociale à l'épreuve des sports. Dans: William Gasparini éd., *Sport et discriminations en Europe* (pp. 153-155). Strasbourg, France: Conseil de l'Europe.
- Weiss, P. (2010). Les clubs de football « communautaires » et l'immigration turque en France et en Allemagne. Dans: William Gasparini éd., *Sport et discriminations en Europe* (pp. 123-131). Strasbourg, France: Conseil de l'Europe.

zemin hazırlamıştır. Çeviribilim araştırmacılarından Suna Timur Ağıldere, bu konuyu detaylı olarak ele aldığı çalışmada düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir:

“Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi (Galatasaray Lisesi) ve Saint Joseph Lisesi gibi frankofon² okulların verdiği eğitimin, öğrencilerin hem kültürlerarası eğitimlerine hem de beden eğitimlerine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Dönemin tüm okullarından farklı olarak, çokdilli ve çokkültürlü bir yapıya sahip olan bu okullarda öğrenim gören öğrenciler, bu bilgi ve beceriler sayesinde en ünlü iki futbol takımımızın kuruluşuna öncülük etmiştir.” (2011: 350-351).

Çokkültürlü ortamların oluşmasına zemin hazırlayan spor etkinlikleri bu çalışmada, konunun iletişimsel ve etkileşimsel yönü göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Nitekim belli bir kültürde yetişmiş bir bireyin farklı bir kültürle bütünleşme süreci, öncelikle iletişim ve etkileşim sayesinde başlayacak ve aşama kaydedecektir. Böylesi çokkültürlü bir ortamda iletişim ve etkileşimin etkili ve sorunsuz bir biçimde sağlanması çeviri aracılığı ile mümkün hâle geldiğinden, belli bir kültür ortamında yetişmiş bir bireyin farklı bir kültürle bütünleşme sürecinde spor kadar çevirinin de katkısının olabileceği varsayımından yola çıkılarak kuramsal çerçeveye spor ve çokkültürlülük konularının yanı sıra çeviri konusu da eklenmiştir.

Çevirinin bu çalışmaya dâhil edilmesinde, bu etkinliğin kültürlerarası bir işleve sahip olduğu gerçeği de etkili olmuştur. Tarihî süreç içerisinde çeviri etkinliği hakkında görüş bildiren ve bu alana katkı sağlayan bilim insanları hem dil hem de çevirinin üstlendiği kültürlerarası aracı role dikkat çekmişler; tek başına çeviri etkinliğinin ise kültürlerarası iletişimin sağlanması sürecinde en önemli öğelerden biri olduğunu vurgulamışlardır (Eruz, 1999: 4).

Böylelikle, bu çalışmada ilk olarak spor ve çeviri etkinlikleri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş, bunun yanı sıra çeviri etkinliğinin spor etkinlikleri açısından ne derece ve neden önem taşıdığı açıklanmıştır. Bu bağlamda hem spor etkinlikleri hem de çeviri etkinliğinin bulunduğu her ortamda kaçınılmaz bir şekilde var olan çokkültürlülük kavramı da çalışma boyunca eleştirel bir bakış açısıyla irdelenmiştir.

Bir topluluğa özgü olan “kültür” kavramından söz edildiğinde bağlamsal olarak pek çok unsur akla gelmektedir. V. Doğan Günay (2016)’ın da *Kültürbilime Giriş* adlı eserinin önsözünde belirttiği gibi, oldukça geniş bir alanı kapsayan kültür konusu ele alınırken sınırların net bir

² Sözlük anlamı ile “Fransızca konuşan” (Saraç, 1985: 631) olarak tanımlanan *frankofon* (fr. francophone) ifadesi, bu çalışmada yer aldığı bağlam içerisinde, söz konusu okulların eğitim dilinin ağırlıklı olarak Fransızca olduğuna işaret etmektedir.

biçimde belirlenmesi, yapılacak çalışmanın gidişatını olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle, birbirleriyle sürekli etkileşim hâlinde bulunan spor, çeviri ve çokkültürlülük arasındaki bağ ve sonuçları bu çalışmada, spor etkinliği aracılığı ile Türk toplumuyla bütünleşen Kamerun asıllı, Fransız futbolcu Pascal Nouma örnek gösterilerek incelenmiştir.

Pascal Nouma'nın 2014 yılında oyunculugunu yaptığı *Torku No.1: Babalar Günü Özel* reklam filmi, farklı bir kültür ortamında yetişen bir kişinin başka bir kültürle bütünleşebileceğinin mümkün olduğunu göstermektedir. Çokkültürlü bir ortamı betimleyen söz konusu reklam filmi, alt yazı çevirileri ile desteklendiğinden, bu çalışmada bilimsel bir alan olarak çeviri etkinliği de spor ve çokkültürlülük ile olan ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada, spor etkinlikleri gibi çeviri etkinliğinin de farklı iki kültürün birbiri ile bütünleşebilmesinde aracı bir role sahip olduğu vurgulanmıştır. Böylelikle, ilerleyen bölümlerde ilk olarak çokkültürlülük kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından spor etkinlikleri ve çeviri etkinliği ile çokkültürlülük arasındaki ilişkiye değinilerek sporun, farklı kültürden insanların birbirleri ile bütünleşmeleri üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Elde edilen verilerin örneklendirilmesi bakımından Pascal Nouma ve onun Türk toplumu ile bütünleşmesi sürecinden bahsedilmiş, 2014 yılında yayınlanan *Torku No.1: Babalar Günü Özel* reklam filminde yer alan alt yazı çevirileri, kültürel öğelerin aktarımı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bir toplum ile o toplumun kültürü arasında bağ kuran yapılardan biri dildir. Her bir toplum, kendi dilinin sağladığı olanaklardan faydalanıp dilini kullanarak düşünce tarzını, yaşayış biçimini ve inanışlarını açığa çıkaran kültürü hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla, bir dilin incelenmesi ile o dilin kullanıldığı toplumun kültürü, geleneği, yaşama biçimi ve dünya görüşüne dair bilgi edinilebilmektedir (Günay, 2016: 12- 20). Bu gerçek göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın örneklemini oluşturan reklam filminin dilsel açıdan analiz edilmesi yoluyla, çalışma boyunca savunulan görüş bilimsel açıdan çok daha netlik kazanacaktır. Nitekim söz konusu reklam filminde iletilmek istenen “Doğal olarak bizden!” mesajı, yalnızca görsel unsurlar aracılığı ile değil; aynı zamanda dilsel unsurlar aracılığı ile de aktarılmaktadır. Reklam filminde bu amaç doğrultusunda başvuru olan aracın alt yazı çevirileri olması, çalışmanın bütünlüğü ve bilimselliği açısından alt yazı çevirilerinin analiz edilmesini kaçınılmaz hâle getirmiştir. Bu bağlamda, reklam filminde geçen Fransızca ifadelerin Türkçeye alt yazı çevirileri ile aktarılmasından dolayı çalışmada, alt yazı çevirileri ve yöntemleri hakkında da bilgi verilmiştir. İlgili bölümde de bahsedildiği gibi alt yazı çeviri sürecinde birtakım kuramsal çerçeveler ve farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemler alt yazı çevirisinin türü, çevirinin erek kültürde yerine getirmesi beklenen işlev/ler ve çevirmenin bilişsel birikimi doğrultusunda verdiği kararlar ile

şekillenmektedir. Bu çalışma kapsamında ele alınan reklam filminin Türkçe alt yazı çevirileri ile reklam filminde geçen Fransızca ifadeler, kültürel öğelerin çevirisi bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, spor etkinliğinin farklı kültürden insanların birbirleri ile olan bütünleşmesindeki role dikkat çekilmiş ve çok disiplinli bir etkinlik olan çevirinin de bu bütünleşme sürecine önemli bir katkı sağladığı görülmüştür.

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. Spor, Çeviri ve Çokkültürlülük İlişkisi

Bu çalışmanın kapsamı, belli bir kültüre ait değerleri taşıyan kişilerin farklı bir kültürle bütünleşmeleri sürecinde sporun nasıl bir etkiye sahip olduğu sorusundan yola çıkılarak belirlenmiştir. Sorulan bu soruya yanıt aranırken çokkültürlü ortamların oluşmasına zemin hazırlayan spor etkinlikleri esnasında, çeviri etkinliğinin kaçınılmaz bir biçimde varlık gösterdiği görülmüştür. Nitekim farklı ülke ve farklı kültürlerden olup farklı dilleri konuşan birçok insanın aynı ortamda bulunması, onlar arasındaki iletişimin doğru ve etkili bir biçimde sağlanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik, çokkültürlü ortamlarda çeviri etkinliğini vazgeçilmez kılmaktadır. Bu bağlamda, çokkültürlü ortamlarda iletişim ve etkileşim sürecine katkı sağlayan çeviri etkinliğinin daha yakından tanınması, spor etkinlikleri açısından öneminin kavranmasına da yardımcı olacaktır.

Çeviribilim alanında çalışma yapan pek çok araştırmacı açısından çeviri insanlık tarihi kadar eski, karmaşık ve çok yönlü bir sürecin ürünüdür. Öte yandan, çevirinin tanımına ve - araştırmacıların konuyu ele aldıkları bağlamların bazı yönlerden farklılık göstermesi nedeniyle sürecin yorumlanmasına ilişkin birtakım farklı görüşler de bulunmaktadır (Erkalan Çakır, 2018: 7). Kimine göre bir tür yorumlama eylemi olan çeviri eylemi (Rifat,2008: 153), kimine göre kişinin kendi iç dünyasında yankılanan seslerin dış dünyaya aktarımı (Ece, 2010: 9), kimine göre ise birtakım imge ve işaretler aracılığı ile bir anlam oluşturma sürecidir (Yücel, 2016: 16). Bu yorumların yanı sıra çeviri etkinliği, dilsel bağlamının dışında, iki farklı kültür ve iki farklı düşünce dünyası arasında aracıdır (Rifat, 2012: 58). Birçok bilim dalı ile ilişkilendirilebilecek bir yapıya sahip olan çeviri, bu yönü nedeni ile disiplinlerarası bir etkinlik olarak da tanımlanmaktadır (Göktürk, 2014: 103).

En genel hatlarıyla çeviri etkinliğinin yazılı ve sözlü olmak üzere iki biçimi bulunmaktadır. Yazılı ya da sözlü, hangi biçimde olursa olsun çeviri etkinliği, farklı dilleri konuşan insanlar arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Bu durumda çeviri işlemini gerçekleştiren çevirmenin görevi,

farklı bağlamlardan konulara ilişkin farklı dilleri konuşan insanların birbirlerini anlamasına yardımcı olmaktadır (Bulut, 2018: 17). Farklı kültürlerden olup farklı dilleri konuşan birçok insanı bir araya getiren spor etkinlikleri, çeviri etkinliğinin kaçınılmaz bir biçimde varlık göstermesine ortam oluşturmaktadır. Çünkü bu ortamlarda hem taraftarların oyuncularını anlayabilmesi hem oyuncuların anlaşabilmesi hem de antrenör veya hakemler ile oyuncular arasındaki iletişimin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi açısından çeviri etkinliği, önemli bir işleve sahiptir. Çeviri etkinliği aynı zamanda spor etkinlikleri esnasında yaşanan duygu yoğunluğunun en iyi şekilde aktarılabilmesi bakımından da önemli görülmektedir (Bulut, 2018: 8).

Daha önce de bahsedildiği gibi spor etkinlikleri, sermaye ve güç konusunda önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle, bu alanda görülebilecek hata düzeylerinin en aza indirgenmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, mesleği spor çevirmenliği olan kişilerden hem alanla ilgili terim bilgisine hem de kaynak ve erek dilin normlarına hâkim olmaları beklenmektedir. Böylelikle, etkinlikler esnasında karşılaşılabilecek muhtemel sorunlar kolaylıkla çözülebilecektir. Bunların dışında, taraftar beklentilerinin karşılanabilmesi açısından da spor çevirmenlerinin çeviri sürecinde kullanacakları söylemler konusunda seçici olmaları önemlidir (Berrill, 2019).

Sahip oldukları doğa gereği ne spor etkinlikleri ne de çeviri etkinliği çokkültürlülükten ayrı düşünülebilmektedir. Spor etkinlikleri çokkültürlü ortamların oluşmasını sağlarken çeviri etkinliği, çokkültürlü ortamlarda doğal olarak varlık göstermektedir. Çağdaş birçok çalışmaya konu olan çokkültürlülük kavramı, söz konusu çalışmalarda birden fazla farklı gruptan insana ev sahipliği yapan toplumlarda görülen kültür çeşitliliğinden ve aralarında görülebilecek olan çatışma, sorun; hoşgörü veya saygıdan bahsedilerek oldukça geniş bir yelpazede ele alınmaktadır (Granata, 2010). Bu konu üzerine yapılan çalışmalarda, ayrıca, göçlerden bahsedilmekte, göç eden toplumlar ile göç alan toplumlar arasındaki etkileşim süreci, zorluklar ve zorlukları aşabilme yöntemleri incelenmektedir (Villepreux, 2016). Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada çokkültürlülük kavramı, çokkültürlülüğün etimolojik tanımından yola çıkılarak, birden fazla farklı kültürden insanın bir araya gelmesi sonucunda görülen iletişim ve etkileşim süreci ile sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, öncelikle çokkültürlülüğün etimolojik tanımını yapmak faydalı olacaktır. Yapısal olarak birleşik bir kelime olan “çokkültürlülük”, Latince “çok sayıda”, “bol miktarda” anlamları taşıyan “multus” (Hoad, 2000: 304) ve “toprağı işlemek; yetiştirmek; entelektüel eğitim ve iyileştirme” anlamlarına gelen “cultura” (Hoad, 2000: 108) kelimelerinin bir birleşimi olarak kullanılmaktadır. Kavramda yer alan “kültür” kelimesi, etimolojik açıdan doğadan türemiş bir kelimedir (Eagleton, 2011: 9). Sözlük anlamı ile, “Bir toplum içerisinde bulunan farklı tüm kültürlere önem verme.” (Hornby, 2005: 963) şeklinde

tanımlanan çokkültürlülük kavramı genel anlamı ile ele alındığında ise; aynı toplum ve ülkede bir arada yaşayan, birden fazla kültüre sahip farklı dil, din veya etnik gruptan oluşan topluluğa işaret etmektedir. Bu kavram Avrupa’da, göç ve göç edenlerin göç ettikleri toplum ile ne derece bütünleşmiş olduğu ile ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra çokkültürlülük kavramı, sosyal yaşamın pek çok farklı alanındaki bireyselleşme sürecine etki eden yeni bir aşama olarak da tanımlanmaktadır (May, 2016: 11).

Çeviri, çokkültürlülük bağlamında düşünüldüğünde birden fazla kültürden gelip farklı dilleri konuşan insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimi sağlayan araçtır. Bu açıdan bakıldığında çokkültürlülüğün aslında, çeviri etkinliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu anlaşılmaktadır (Eruz, 2010: 9, 13). Farklı kültürden toplumların birbirleri ile etkileşimi açısından önemli bir rol üstlenen çeviri etkinliği, çokkültürlü ortamlara zemin oluşturan spor etkinliklerinin de vazgeçilmez unsurudur. Nitekim ulusal düzeyde düzenlenen spor etkinliklerinde dahi bir çeviri sürecinden söz edilebilmektedir. Giderek daha da küresel bir hâl alan günümüz dünyasında spor etkinlikleri açısından bakıldığında, kimi zaman teknik direktörler, danışmanlar, oyuncular veya antrenörler yabancı kişilerden seçilebilmektedir. Sermaye ve güç gibi konularda önemli bir konuma sahip olan spor etkinliğinin işlevinin daha etkili ve istenilen seviyede sağlanabilmesi için temel birtakım unsurların en doğru ve en güvenilir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, bir antrenörün direktifleri oyunculara doğru bir biçimde iletilmelidir. Bu noktada spor etkinlikleri esnasında farklı dilleri konuşan kişiler arasında iletişim ve etkileşimi sağlayan çevirinin, oldukça önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

Spor çevirileri ve spor çevirmenliği konularında başvurulabilecek oldukça kapsamlı çalışmalar mevcuttur. Yapılan bu çalışmalarda spor söylemi, spor söyleminin çevirisi, spor çevirmenlerinin konumu, spor çevirileri esnasında karşılaşılabilecek zorluklar ile çözüm önerileri gibi konular geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Bu çalışmada ise amaç, sporun, belli bir kültüre ait değerleri taşıyan kişilerin farklı bir kültürle bütünleşme sürecindeki etkisini tartışmak ve çeviri etkinliğinin de bu süreçte önemli bir rol üstlendiğini açıklamak olduğundan “spor dili ve çevirisi” çerçevesinde yer alan konular çalışma kapsamına dahil edilmemiş, bunun yerine spor, çeviri ve çokkültürlülük arasındaki bağlamsal ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

Kamerun asıllı Fransız futbolcu Pascal Nouma, sporun iki farklı kültürü bir araya getirerek bir sporcunun kendi kültüründen farklı bir kültür ile bütünleşebileceğini örneklendiren önemli sporculardan biridir. Pascal Nouma Türk toplumu ile olan bütünleşme sürecini, *Trt Spor* kanalı

tarafından hazırlanan ve 2016 yılında ikinci sezon programı³ yayınlanmış olan *Rüzgâr Gibi Geçti* isimli programın ilk bölümünde kendisi de dile getirmiştir. Altı çocuklu bir ailenin beşinci çocuğu olarak Paris'te dünyaya gelen Nouma'nın babası da bir spor dalı olarak futbol ile uğraşmıştır. Nouma, futbol kariyerine yedi yaşında iken Paris'in amatör bir takımında başlamış ve ilerleyen yıllarda profesyonel bir takımda oyunculuk yapabilmenin hayalini kurmuştur. Bu hayalinin peşinden giden Pascal Nouma'nın profesyonel futbol oyunculuğu kariyeri, Paris Saint- Germain Futbol Kulübü ile başlamış ve sonrasında farklı Fransız takımlarında devam etmiştir. 2000 yılında da Beşiktaş Jimnastik Kulübü (BJK) adı ile 1903 yılında İstanbul'da kurulan spor kulübüne transfer olan Nouma böylelikle, 2000 yılı itibarıyla futbol kariyerini Türkiye'de devam ettirmeye başlamıştır. Daha sonra 2002 yılında, bir Fransız futbol kulübü olarak kurulan Olympique de Marseille (OM)'e transfer olmuş ve hayatının bu döneminde yaklaşık olarak sekiz ay kanser tedavisi görmüştür. Nouma, gördüğü kanser tedavisi sonucunda tamamen iyileşmesinin ardından Beşiktaş'a yeniden transfer olmuştur. Bu transfer sürecinden bir süre sonra ise futbol kariyerini sonlandırmıştır. Pascal Nouma, futbol kariyerinin sonlanmasının ardından Türkiye'de yaşamaya ve burada radyo yayıncılığı, dizi ve film oyunculuğu yapmaya başlamıştır.⁴

2. Torku No.1: Babalar Günü Özel Reklam Filmi

Çalışmanın örneklemini oluşturan reklam filmi, "Fransa'da doğdu, burada kendini buldu!" mesajını vermek üzere kurgulanmış ve "Babalar Günü" ne özel olarak sunulmuştur. Başrol oyunculuğunu Pascal Nouma'nın üstlendiği reklam filmi, 1980 ve 1990'lı yılların Paris sokaklarını canlandırmaktadır. Burada Pascal Nouma'nın çocukluğu ve gençliği konu alınmakta ve tematik olarak Pascal Nouma'nın içinde, o zamandan beri aslında bir Türk olduğu fikri vurgulanmaktadır.

Yönetmenliğini Turgut Akaçık'ın üstlendiği reklam filminin metni, *Concept* isimli reklam şirketinin profesyonel çalışanları tarafından oluşturulmuştur. Oluşturulan metin ve alt yazı çevirileri Pascal Nouma tarafından gözden geçirildikten sonra son hâlini almıştır.⁵

Reklam filminde geçen Fransızca konuşma metinleri ve konuşma metinlerinin Türkçe alt yazı çevirileri çeviribilim bağlamında incelendiğinde, belli bir kültürde yetişmiş bir kişinin farklı bir kültürle bütünleşebileceği ve kendisine başta yabancı olan o kültürün değerlerini

³Metinde bahsedilen televizyon programına ilişkin sosyal medya haber metnine erişim için bkz. <https://twitter.com/RuzgarGbiGecti/status/733933567663869953> (Erişim tarihi: 29.04.2020)

⁴Metinde bahsi geçen televizyon programına ilişkin videoya erişim için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=MxsZ2w-fJkw> (Erişim tarihi: 29.04.2020)

⁵ *Concept* adlı reklam şirketinin *Yaratıcı Grup* kadrosunda bulunan Kadri Bayhaner ile sağlanan e-posta görüşmesi sonucunda bu bilgilere erişilmiştir.

benimseyebileceği görülmüştür. Bu nedenle, söz konusu reklam filminde geçen Fransızca konuşma metinleri ile bu konuşma metinlerinin Türkçe alt yazı çevirileri, kültürel öğelerin aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme bölümünün öncesinde, bir tür olarak alt yazı çevirilerinin özellikleri ve alt yazı çevirisi sürecinde kullanılan yöntemler hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Böylelikle, inceleme bölümünü oluşturan açıklamaların daha etkili bir biçimde yorumlanması amaçlanmıştır.

3. Alt Yazı Çevirisi

Çeviribilimin bir alt dalı olan görsel- işitsel çeviri alanı, 1990'lı yılların ortalarına dek ekran çevirisi, çoklu-ortam çevirisi ve film çevirisi gibi pek çok farklı isimle anılmış ve az sayıda da olsa, bu dönemde yapılan akademik çalışmalarda ele alınmıştır. Zaman içinde küreselleşmenin hız kazanması ve teknolojinin dünya çapında gözle görülür bir ilerleme kaydetmesiyle birçok ülkede yayınlanan yabancı menşeli programlarda artış gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, sinema sektörünün gelişmesi ve uluslararası yayıncılığın önem kazanması gibi birtakım nedenler, görsel-işitsel çeviri etkinliğine giderek daha da fazla ihtiyaç duyulmasını sağlamıştır (Okyayuz,2016:9).

Çeviribilime özgü farklı bakış açıları ile birkaç farklı şekilde sınıflandırılabilir bazı görsel- işitsel çeviri türleri bulunmaktadır. Bu çerçevede yapılabilecek en temel sınıflandırma, alt yazı çevirisi ve dublaj şeklinde olacaktır (De Linde ve Kay, 2014: 1). Alt yazı çevirilerinde sözlü metnin yazılı metne aktarılması süreci, dublaj çevirilerinde ise sözlü bir metnin yine sözlü bir metne aktarılması süreci söz konusudur.

Bu çalışmada kültürel öğelerin aktarımı bağlamında incelenen reklam filmi alt yazı çevirileri ile desteklendiğinden, görsel- işitsel çeviri alanının bir türü olarak alt yazı çevirilerinden kısaca bahsetmek, bu çalışmanın inceleme kısmında yer alan yorumların daha etkili bir biçimde anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Bilgi aktarımının daha hızlı ve daha az maliyetli bir şekilde sağlanması nedeniyle görsel- işitsel çeviri alanında en çok tercih edilen (Gaga ve Ataseven: 2019: 189) yöntem olarak alt yazı çevirisi, bu alanda çalışma yapan araştırmacılar tarafından pek çok farklı şekilde sınıflandırılmış ve yapılan sınıflandırmalarda birden fazla ölçüt dikkate alınmıştır. Alt yazı çevirisi türleri bağlamında yapılan en sade sınıflandırma şekli, diliçi alt yazı çevirisi ve dillerarası alt yazı çevirisidir (De Linde ve Kay, 2014: 1).

Kültüre özgü terimler; toplumların tarihlerine, buldukları coğrafyaya, o toplumu oluşturan kişilerin benimsediği yaşam biçimlerine ve savdukları değer yargılarına göre şekillenmekte (Cintas ve Ramael, 2014: 200) ve bu nedenle toplumdan topluma birtakım farklılıklar

göstermektedir. Dolayısıyla, belli bir kültürün ürünü olan öğelerin diğer dilde kimi zaman tam olarak karşılığı bulunamamaktadır. Bu durum yalnızca alt yazı çeviri sürecinde değil, çeviri türlerinin pek çoğunda geçerlidir. Bu nedenle kültürel öğelerin aktarımı konusunda çevirmenler ve çeviribilim araştırmacıları tarafından bazı yöntemler geliştirilmiştir. Bu noktada öncelikle kültürel değer taşıyan metinlerin bağlamlarının analizi, anlamın doğru bir biçimde çevrilebilmesi açısından önemlidir.

Alt yazı çevirisi sürecinde kaynak metinde geçen kültürel bir ögenin erek kültürde tam karşılığının olmamasından kaynaklanan bir durumla karşılaşıldığında çevirmenin erek kültür öğelerini göz önünde bulundurarak en uygun alternatifi bulması gerekmektedir (Cintas ve Ramael, 2014: 201). Erek kültür izleyicisinin beklentileri ve çevirinin erek kültürde yerine getireceği işlevin çeviri ürün üzerinde belirleyici olması nedeniyle bu tür çevirilerde, keskin çizgileri olan bir yöntemden bahsetmenin uygun olmayacağı düşünülmektedir (Okuyuz, 2016: 118). Öte yandan, alt yazı çevirisi sürecinde kültürel öğelerin çevirisinde yaygın olarak kullanılan birtakım yöntemler vardır. Bunlardan bazıları; ödüncleme, öykünme, açıklama, uyarlama, yer değiştirme, telafi, genelleme, birebir çeviri, eşdeğerini bulma, ekleme ve çıkarmadır (Cintas ve Ramael, 2014: 202).

Bu çalışmada incelenen reklam filminde de kültürel öğelerin çevirisi bağlamında pek çok unsur göze çarpmaktadır. Çalışmanın inceleme bölümünde, seslendirilen Fransızca konuşma metni ve alt yazı çevirileri tablo hâlinde sunulmuş, ardından Fransızca konuşma metinleri ve Türkçe alt yazı çevirileri kültürel öğelerin çevirisi bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Karşılaştırılan Fransızca konuşma metinleri ile Türkçe alt yazı çevirileri, alt yazı çevirisi sürecinde yaygın olarak kullanılan ödüncleme, öykünme, açıklama, uyarlama, yer değiştirme, telafi, genelleme, birebir çeviri, eşdeğerini bulma, ekleme ve çıkarma gibi yöntemler ışığında yorumlanmıştır. Reklam filminin içeriğine ilişkin açıklamaların yapıldığı bölümde de detaylı ve açık bir şekilde belirtildiği gibi, inceleme bölümünde yorumlanan ifadeler ve bu ifadelerin çevirileri belli bir mesajı iletmek amacı ile kurgulanmıştır. Dolayısıyla, Fransızca konuşma metinleri ile Türkçe çeviri metinlerinin karşılaştırılması sonucunda yapılacak yorumların yukarıda bahsedilen çeviri yöntemleri ile sınırlandırılması, reklam filminin bağlam ve amacının yeterince anlaşılmasına neden olabilecektir. Bundan dolayı inceleme bölümünde yer alan analiz, alt yazı çevirileri sürecinde yaygın olarak kullanılan çeviribilim yöntemleri ışığında, reklam filmi metninin bağlamı ve iletilmek istenen mesaj göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Tablo 1: “Torku No: 1: Babalar Günü Özel” Başlıklı Reklam Filmi ve Alt Yazı Çevirisi

	Reklam Filminde Geçen Konuşma Metinleri	Türkçe Alt yazı Çevirileri
1	Pascal Nouma'nın Babası: “Bonjour, Je suis le père de Pascal Nouma. Hahhh, Pascal. Il a toujours été un enfant différent.”	Merhaba Ben Pascal Nouma'nın babası. Off Pascal yaa... Küçüklüğünden beri bi garip hareketleri vardı.
2	Pascal Nouma'nın Babası (Gençliği): “Cette fameuse soirée elle était comme...”	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
3	Pascal Nouma (9 Yaş): “Oooo nobir teyzeciğim!”	
4	Pascal Nouma'nın Babası (Gençliği): “Mais non, je suis désolé, nobir ?”	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
5	Pascal Nouma (9 Yaş): “Günaydın Babuş !”	
6	Pascal Nouma'nın Babası: “Qu'est-ce que ça veut dire babuş?”	Babuş ne ya?
7	Pascal Nouma'nın Babası (Gençliği): “Qu'est-ce que tu manges ?”	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
8	Pascal Nouma (9 Yaş): “Menemen.”	
9	Pascal Nouma'nın Babası (Gençliği): “Menemen? C'est quoi menemen ?”	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
10	Pascal Nouma (9 Yaş) : “Menemen işte, menemen. Gel sen de ban ucundan.”	
11	Pascal Nouma'nın Babası: “Oh mon Dieu!”	Aman yarabbim!
12	Pascal Nouma (9 Yaş): “Üç kruvasan, bir süt.”	
13	Pascal Nouma'nın Babası: “Nous pensions qu'il va changer après toutes ces années. Lui, changer?”	Dedik belki zamanla değişir... Peki değişti mi? Nerde...

	<p>Non!</p> <p>Il est devenu un très bon joueur de football.</p> <p>Et s'est acheté une voiture bizarre avec l'argent de son premier transfère."</p>	<p>Ama çok iyi futbolcu oldu.</p> <p>İlk parasıyla da gitti</p> <p>Abuk subuk bi araba aldı."</p>
14	Pascal Nouma (21 Yaş): "Kedi gibi maşallah!"	
15	Pascal Nouma (21 Yaş)'nın Arkadaşı: "Kedi?"	
16	Pascal Nouma (21 Yaş): "Acayip kaçıyor."	
17	Fransız: "Pardon!"	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
18	Pascal Nouma (21 Yaş): "Buyur canım?"	
19	Fransız: "Comment je peux aller à la rue de Rivoli?"	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
20	Pascal Nouma (21 Yaş): "Hocam, yanlış geldin ya, sol koldan düz git, tamam mı?"	
21	Fransız: "D'accord!"	(Türkçe Alt yazı Çevirisi Bulunmamaktadır.)
22	Pascal Nouma'nın Babası: "Et un jour il a eu cette chance de signer en Turquie, Il a vraiment trouvé sa place. C'est Pascal!"	<p>Bir gün Türkiye'ye transfer oldu da</p> <p>Orada çocuk kendini buldu.</p> <p>Hah Pascal arıyor.</p>
23	Pascal Nouma: "Ooo babalar günün kutlu olsun babuş, nobirsin ya?"	
24	Pascal Nouma'nın Babası: "Je vais bien, je vais bien, merci, merci, senden nobir?"	İyilik oğlum. nolsun işte...
25	Pascal Nouma: "Benden de findıklı nobir, yeni çıktı, göndereyim mi? Bir koli?"	
26	Pascal Nouma'nın Babası: "O.K."	Olur valla.

27	Pascal Nouma: “Tamam!”	
28	Pascal Nouma’nın Babası: “Hadi canım!”	Hadi canım.
29	Pascal Nouma’nın Babası: “Je serai toujours fier de mon fils. Quoi qu’il fasse, quoi qu’il arrive.”	Oğlumla hep gurur duyacağım.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada ele alınan reklam filmi ile iletilmek istenen mesajın doğru anlaşılması, reklam filmi içeriğinde geçen konuşmalar ve çevirilerinin doğru değerlendirilmesi açısından oldukça önemlidir. Önceden de belirtildiği gibi söz konusu reklam metninde amaç, “Fransa’da doğdu, burada kendini buldu.” mesajını iletmektir. Buna ek olarak söz konusu reklam filmi, “Babalar Günü Özel” teması ile izleyiciye sunulmuş ve iletilmek istenen mesaja uygun olarak reklam filminin başrol oyunculuğunu Pascal Nouma üstlenmiştir. Bu bağlamda, Pascal Nouma’nın içinde o zamandan beri aslında bir Türk olduğu yani, “Doğal olarak bizden!” (Köylüoğlu, Tekin & Çerçi 2018: 450) olduğu fikrinin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır. Böylelikle reklamı yapılan ürünün de aynı şekilde doğal ve katkısız olduğu izlenimi oluşturulmak istenmiştir.

Aşağıda Torku No. 1: Babalar Günü Özel reklam filminde geçen Fransızca konuşma metinleri ile bu metinlerin Türkçe alt yazı çevirilerinin kültürel öğelerin aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemesi yer almaktadır. İncelenen ifadeler ödünçleme, öykünme, açıklama, uyarılama, yer değiştirme, telafi, genelleme, birebir çeviri, eşdeğerini bulma, ekleme ve çıkarma gibi yöntemler ışığında, reklam filminin bağlamı ve orada iletilmek istenen mesaj da göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. İncelenen reklam filminde yukarıda bahsedilen çeviri yöntemlerinden hangilerine başvurulduğu, ilgili bölümde yapılan yorumlar sonucunda tespit edilmiştir.

Söz konusu reklam filminde geçen konuşmaların tamamı Fransızca ifadelerden oluşmamakta, kimi ifadelerin Türkçe olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, reklam filminde yer alan Fransızca ifadelerden bazılarının Türkçe alt yazı çevirileri yapılmamış, yalnızca Pascal Nouma’nın babasını canlandıran karakterin birer anı olarak paylaştığı Fransızca ifadelerin Türkçe alt yazı çevirilerine yer verilmiştir. Bu sebeple inceleme bölümünde, yalnızca alt yazı çevirileri yapılan ifadeler ele alınmıştır.

Örnek 1:

1	<p>Pascal Nouma'nın Babası: “Bonjour, Je suis le père de Pascal Nouma. Ah, Pascal! Il a toujours été un enfant différent.”</p>	<p>Merhaba Ben Pascal Nouma'nın babası. Off Pascal ya... Küçüklüğünden beri bi garip hareketleri vardı.</p>
----------	---	---

Ele alınan reklam filminin ilk sahnesinde geçen konuşma metninde, Türkçe alt yazı çevirilerinin kaynak metnin bağlamına ve dolayısıyla reklam filminin iletmek istediği mesajı uygun olarak konuşma dilinin doğallığı ile oluşturulduğu görülmektedir. “Ahh, Pascal!” ifadesi Türkçeye “Off Pascal ya...” şeklinde çevrilmiş ve ekleme (fr. addition) yöntemine başvurularak kullanılan ünlem ifadesi ile bir babanın çocuğunun küçüklüğünü düşündüğünde hissettiği coşku ve mutluluk gibi samimi duygular ön plana çıkarılmıştır.

Sözcüğü sözcüğüne Türkçeye çevrildiğinde “Hep farklı bir çocuk olmuştu.” şeklinde ifade edilebilecek olan “Il a toujours été un enfant différent.” cümlesi, uyarılama (fr. adaptation) yöntemine başvurularak “Küçüklüğünden beri bi garip hareketleri vardı.” şeklinde çevrilmiştir. Uyarılama yönteminde, kaynak metinde yer alan ögenin erek kültür ve erek dilin koşullarına uygun şekilde uygulanması ve böylece erek kültürde belli bir işlevin yerine getirilmesi söz konusudur (Berk, 2005:157). Çevirmen uyarılama yöntemine başvurarak Türk kültürüne ayna tutan dilsel olanaklardan faydalanmış ve reklam filmi ile oluşturulmak istenen etkiyi Türkçe alt yazı çevirileri ile aktarabilmeyi amaçlamıştır.

Örnek 2:

6	<p>Pascal Nouma'nın Babası: “Qu'est-ce que ça veut dire babuş?”</p>	<p>Babuş ne ya?</p>
----------	--	---------------------

Fransızca kaynak metinde, “Babuş ne demek/hangi anlama gelir?” anlamına gelen ifade Türkçe alt yazı çeviri metnine “Babuş ne ya?” şeklinde aktarılmıştır. Burada ilgili ifadeye konuşma diline uygun bir üslup kazandırılmak istendiğinden, çeviribilim yöntemlerinden biri olarak uyarılama yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Nitekim Fransızca ifadenin, standart dil temel alınarak oluşturulduğu; Türkçe alt yazı çevirisinin ise halk dilinde kullanılan ifade ile oluşturulduğu görülmektedir. Böylece Fransızca metinde standart dil kullanımı ile ifade edilen cümle, Türkçe konuşma diline uyarlanarak çevrilmiştir. Reklam filminin bu bölümü bağlamsal

olarak dikkate alındığında, baba rolünü üstlenen kişinin, oğlunun kullandığı “babuş” terimini garipsediği anlaşılmaktadır. Babanın, jest ve mimikleri ile görsel; ses tonu ile de işitsel olarak oğlunun kullandığı “babuş” terimini garipsediği mesajı iletilmiştir. Bu mesaj erek kültüre alt yazı çevirisinde kullanılan konuşma dili aracılığı ile aktarılmaya çalışılmıştır.

Örnek 3:

11	Pascal Nouma'nın Babası: “Oh, mon Dieu!”	Aman yarabbim!
-----------	---	----------------

Reklam filminin bu bölümünde çevirmen “Oh, mon Dieu!” ifadesini, reklam filminin bağlamına uygun olarak gündelik konuşma dilinde kullanılan bir ifade ile birebir çeviri (fr. traduction littérale) yöntemine başvurarak çevirmiştir.

Örnek 4:

13	Pascal Nouma'nın Babası: “Nous pensions qu’il va changer après toutes ces années. Lui, changer? Non! Il est devenu un très bon joueur de football. Et s’est acheté une voiture bizarre avec l’argent de son premier transfère.”	Dedik belki zamanla değişir... Peki değişti mi ? Nerdeee... Ama çok iyi futbolcu oldu. İlk parasıyla da gitti Abuk subuk bi araba aldı.”
-----------	---	---

Bu örnekte sunulan metinlerin çevirisinde çevirmenin, serbest çeviri anlayışı ile karar aldığı gözlemlenmektedir. “Bunca yıldan sonra değişeceğini düşünmüştük.” anlamına gelen metin Türkçe alt yazı çevirisine, uyarlama yöntemine başvurularak gündelik konuşma dilinde “Dedik belki zamanla değişir...” şeklinde aktarılmıştır.

Bir soru cümlesi olan sonraki ifade, Türkçeye uyarlanarak çevrilmiştir. Soru cümlesinin ardından gelen Fransızca konuşma metninde “Hayır!” anlamına gelen “Non!” ifadesi ise Türkçeye “Nerdeee...” şeklinde çevirmiştir. Aldığı bu çeviri kararı ile çevirmenin, “Hayır!” anlamına gelen ifadeye farklı bir bakış açısı kazandırarak ifadeyi yeniden düzenlediği, dolayısıyla dönüştürüm (fr. modulation) yöntemine başvurduğu anlaşılmaktadır.

Bunun dışında, “Il est devenu un très bon joueur de football.” cümlesinin çevirisine “ama” ifadesi eklenmiş ve böylece ekleme yöntemine başvurulmuştur.

Bu bölümün son cümlesinde ise “tuhaf” anlamına gelen “bizarre” kelimesi Türkçe alt yazı çevirisine, “abuk subuk” ifadesi ile aktarılmıştır. Bilindiği gibi Türkçede, anlamı güçlendirmek

amacıyla zaman zaman ikilemelerden yararlanılmaktadır. İkilemelerin oluşum şekilleri yapısal olarak birtakım farklılıklar göstermektedir (Toprak, 2005: 277). İkilemeler; aynı sözcüğün tekrarı, eş anlamlı sözcükler, yansıma sözcükler, biri anlamlı diğeri anlamsız sözcükler ya da her ikisi de anlamsız olan sözcüklerin kullanımı gibi yöntemlerle oluşturulabilmektedir. Yukarıdaki Türkçe alt yazı çevirisinde kullanılan “abuk subuk” ikilemesi, her ikisi de anlamsız olan sözcüklerle oluşturulan ikilemeye örnektir. *Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük*’üne göre, “Akla, mantığa uymayan, düşünülmeden söylenen (söz), saçma sapan, abuk subuk, abidik gubidik” (2011: 6) anlamlarına gelen söz konusu ikilemenin “tuhaf” anlamına gelen ifade yerine kullanılmış olması çevirmenin, anlamı güçlendirmek amacı ile uyarlama yöntemine başvurduğunu göstermektedir.

Örnek 5:

22	Pascal Nouma'nın Babası: “Et un jour il a eu cette chance de signer en Turquie. Il a vraiment trouvé sa place. C'est Pascal!”	Bir gün Türkiye'ye transfer oldu da Orada çocuk kendini buldu. Hah Pascal arıyor.
-----------	--	---

Söz konusu bu bölümde, çocuğunun hayata tutunabilmesini ümit eden bir babanın cümleleri ile karşılaşmaktadır. Bu bağlam, çevirmen tarafından Türkçeye birtakım çeviri yöntemlerine başvurularak çevrilmiştir. Örneğin, çevirmen çıkarma (fr. omission) yöntemine başvurmuş ve “Et un jour il a eu cette chance de signer en Turquie.” ifadesinde geçen ve “şans” anlamına gelen kelimeye Türkçe alt yazı çevirisinde yer vermemiştir. Aynı zamanda söz konusu cümlenin Türkçe konuşma diline uyarlanarak da aktarıldığı görülmektedir.

“Il a vraiment trouvé sa place.” cümlesinde geçen ve “gerçekten” anlamına gelen kelimeye de Türkçe alt yazı çevirisinde yer verilmemiş, böylelikle çıkarma yöntemine başvurulmuştur. Öte yandan, reklam filminde konuşan babanın içinde bulunduğu duygusal ruh hâli göz önünde tutularak Türkçe alt yazı çevirisine “çocuk” kelimesi eklenmiştir.

Örnek 6:

24	Pascal Nouma'nın Babası: “Je vais bien, je vais bien. Merci, merci. Senden nobir?”	İyilik oğlum. Nolsun işte... Senden nobir?
-----------	--	---

Reklam filminin bu bölümünde babanın kullandığı Fransızca ifadelerin Türkçeye çevirisinde hem ekleme hem de çıkarma yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Bire bir çevrildiğinde “İyiyim, iyiyim, teşekkürler, teşekkürler. Senden nobir?” anlamına gelen ifade Türkçe alt yazı

çevirisine aktarılırken teşekkür ifadesine yer verilmemiş, onun yerine kaynak metinde yer almayan “Nolsun işte...” ifadesi eklenmiştir. Bunun yanı sıra, Fransızca konuşma metninde yer alamamasına rağmen Türkçe alt yazı çevirisine “oğlum” kelimesi eklenmiştir.

Örnek 7:

26	Pascal Nouma'nın Babası: “O.K.!”	Olur valla.
-----------	---	-------------

Fransızca konuşma metninde babanın kullanmış olduğu “O.K.!” [okε] ifadesi, Fransızcaya İngilizceden ödünçleme yolu ile geçmiştir. Bu kelime yazılı resmî dilden ziyade günlük konuşma dilinde kullanılmakta ve “Tamam!” anlamına gelmektedir (Robert, v.d. 2006: 905). Söz konusu bu kelime Türkçe alt yazı çevirisine “Olur valla.” şeklinde aktarılarak, reklam filmi boyunca yansıtılmaya çalışılan “samimiyet ve doğallık” unsurlarının pekişmesi sağlanmıştır. Bu amaçla, Türkçe alt yazı çevirisinde uyarılama yöntemine başvurulmuştur.

Örnek 8:

28	Pascal Nouma'nın Babası: “Haydi canım!”	Hadi canım.
-----------	--	-------------

“Haydi canım!” ifadesi reklam filminin bu bölümünde baba ve oğlu Pascal Nouma'nın, yapmakta oldukları telefon görüşmesi sonlandırılırken “Haydi o zaman, görüşürüz.” anlamında kullanılmıştır. Bu ifade Türkçe olmakla birlikte, babanın bu ifadeyi Fransızca sesletime uygun olarak, “h” harfini telaffuz etmeden seslendirdiği fark edilmektedir. Söz konusu ifade Türkçe olduğundan Türkçe alt yazı çevirisine aynı şekilde aktarılmıştır.

Örnek 9:

29	Pascal Nouma'nın Babası: “Je serai toujours fier de mon fils, quoi qu'il fasse, quoi qu'il arrive.”	Oğlumla hep gurur duyacağım.
-----------	--	------------------------------

Reklam filminin sonuna gelindiğinde, Türkçe alt yazı çevirisinde çıkarma yönteminin uygulandığı görülmektedir. Kaynak metinde geçen “Je serai toujours fier de mon fils, quoi qu'il fasse, quoi qu'il arrive.” ifadesinin Türkçeye, “Oğlumla hep gurur duyacağım.” şeklinde çevrildiği ve “ne yaparsa yapsın ne olursa olsun.” anlamına gelen “... quoi qu'il fasse, quoi qu'il arrive.” ifadesinin çeviriye dahil edilmediği görülmüştür.

SONUÇ

Belli bir kültüre ait değerleri taşıyan kişilerin farklı bir kültürle bütünleşmeleri sürecinde spor etkinliğinin etkisinin olup olmadığı sorusundan yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmada aynı zamanda, çokkültürlü ortamların oluşmasına zemin hazırlayan spor etkinlikleri sürecinde çeviri etkinliğine de ihtiyaç duyulacağı gerçeği vurgulanmıştır. Nitekim farklı ülke ve farklı kültürlerden olup farklı dilleri konuşan birçok insanın aynı ortamda bulunması, onlar arasındaki iletişimin doğru ve etkili bir biçimde sağlanmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda ilk olarak spor etkinlikleri ile çeviri etkinliği arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından hem spor etkinlikleri hem de çeviri etkinliği ile anılması gereken çokkültürlülük olgusu açıklanmış, bunun yanı sıra çokkültürlülüğün spor etkinlikleri ve çeviri etkinliği açısından önemi çalışma boyunca anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada savunulan, sporun belli bir toplumda yetişmiş kişilerin başka bir kültür ile bütünleşmelerine aracılık edebileceği ve spor etkinlikleri esnasında çeviri etkinliğine ihtiyaç duyulacağı görüşleri, Pascal Nouma'nın 2014 yılında oyunculuğunu yaptığı Torku No.1: Babalar Günü Özel reklam filmi ile örneklendirilmiştir. Spor aracılığı ile Türk toplumuyla bütünleşen Fransız futbolcu Pascal Nouma, bu çalışmanın savunduğu görüşü destekleyen bir örnektir. Çalışmada incelenen reklam filmi, çokkültürlü bir ortamı betimlemekte ve bir insanın farklı bir toplumda dünyaya gelmiş olsa bile sonradan dâhil olduğu kültür ile ne denli bütünleşebilmiş olduğunu örneklendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada incelenen Torku No.1: Babalar Günü Özel reklam filminde iletilmek istenen mesaj alt yazı çevirileri aracılığı ile aktarıldığından, kuramsal olarak alt yazı çevirileri hakkında da bilgi verilmiştir. Bir bireyin içinde yetiştiği toplumdan farklı bir toplumla bütünleşme sürecinin iletişim ve etkileşim ile başlayacağı, dolayısıyla “dil”in toplumlar ve kültürler açısından hem bireysel hem de bireylerarası bakımdan önemli bir yapı olduğu ilgili bölümlerde açıklanmıştır. Sahip olduğu iletişimsel işlevin yanı sıra kültürlerin aktarımında da önemli bir işleve sahip olan dilin incelenmesi, ait olduğu toplum ve kültüre dair bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Bu sebepten dolayı, bu çalışmanın örneklem kısmını oluşturan reklam filminde yer alan alt yazı çevirilerinin, alt yazı çevirileri sürecinde yaygın olarak kullanılan çeviribilim yöntemleri ışığında karşılaştırmalı olarak incelenmesi, bu çalışmada savunulan “sporun farklı kültürlerden bireylerin birbirleriyle bütünleşmeleri sürecine aracılık ettiği ve çevirinin de bu sürece önemli bir katkı sağladığı” görüşünü güçlendirmiştir. Alt yazı çevirileri, alt yazı çevirilerinin özellikleri ve alt yazı çevirisi sürecinde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden bahsedildikten sonra, kaynak metin olarak Fransızca konuşma metinleri ile erek metin olarak Türkçe alt yazı çevirileri, kültürel öğelerin

çevirisi bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda, reklam filmi ile iletilmek istenen “Doğal olarak bizden!” mesajının alt yazı çevirileri aracılığı ile uyarlama, birebir çeviri, dönüştürüm, ekleme ve çıkarma yöntemlerine başvurulmuş ve daha çok Türkçe gündelik dile uyarlanarak aktarılmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu çalışma, söz konusu reklam filminin alt yazı çevirileri sürecinde yaygın olarak kullanılan yöntemler ışığında karşılaştırmalı olarak incelenmesi ile sınırlandırıldığından, yapılan çevirilerin ne derece başarılı ve amacına uygun olduğu konusunda kesin bir görüş bildirmek mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte Torku No. 1: Babalar Günü Özel reklam filminin Türk izleyici tarafından nasıl karşılandığı konusunun farklı çalışmalarda incelenmesi, bu çalışmada ulaşılan sonucu destekleyecektir.

Sonuç olarak, bu çalışmada spor etkinliğinin farklı kültürden insanların birbirleri ile bütünleşmesindeki role dikkat çekilmiş ve çok disiplinli bir etkinlik olan çevirinin de bu bütünleşme sürecine önemli bir katkı sağladığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Berk, Ö. (2005). Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi. İstanbul: Multilingual
- Berrill, S. (2019). Klişe Sanatı. Nasibe Erkalın Çakır (Çev.). TRT Akademi, 4(8), 514-517.
- Bulut, A. (2018). Türkiye’de Futbol Çevirmenliği. İstanbul: Çeviribilim.
- Cintas, J. D., ve Remael, A. (2014). Audiovisual translation, subtitling. London and New York: Routledge.
- De Linde, Z., ve Kay, N. (2014). The semiotics of subtitling. New York: Routledge.
- Eagleton, T. (2011). Kültür yorumları. İstanbul: Ayrıntı.
- Ece, A. (2010). Edebiyat çevirisinin ve çevirmenin izinde. İstanbul: Sel.
- Erkalın Çakır, N. (2018). Elif Şafak’ın The Architect’s Apprentice Adlı Romanındaki Deyim ve Atasözlerinin Türkçe ve Fransızca Çevirilerinin Yorumlayıcı Anlam Kuramına Göre Karşılaştırmalı İncelemesi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Eruz, S. (2010). Çokkültürlülük ve Çeviri: Osmanlı Devleti’nde Çeviri Etkinliği ve Çevirmenler. İstanbul: Multilingual.
- Eruz, F. S. (1999). Çeviri Eğitiminde ve Çeviride Koşut Metinler: Hukuk Alanında Koşut Metin Çalışmalarının Kapsamı, İşlevleri ve Yöntemleri. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gaga, E. (2019). Türkiye’de Alt yazı Çevirisi Eğitimi İncelemeleri. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gaga, E., & Ataseven, F. (2019). Alt yazı Çevirisi Edinçleri ve Alt yazı Çevirmeni Kimliği. Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 2(1), 187-196.
- Göktürk, A. (2014). Çeviri: Dillerin Dili. İstanbul: Yapı Kredi.
- Günay, V. D. (2016). Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi... İstanbul: Papatya.
- Granata, S. (2010). Multiculturalisme et sport à Madrid – Un processus d’intégration. Dans: William Gasparini éd., Sport et discriminations en Europe. Strasbourg, France: Conseil de l’Europe, 133-143. Doi: 10.3917/europ.talle.2010.01.0133.
- Hoad, T. F. (Ed.). (2000). Oxford Concise Dictionary of English Etymology. New York: Oxford University Press.

Hornby, A. S. (2005) Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. New York: Oxford University Press.

Köylüoğlu, S., Tekin, M., ve Çerçi, S. (2018). Reklamın Tüketiciler Üzerindeki Etkisinin Capi Tekniğiyle Araştırılması. Business & Management Studies: An International Journal, 6(3), 437-451.

May, P. (2016). Introduction / Les origines du multiculturalisme. Dans: P. May, Philosophies du multiculturalisme. Presses de Sciences Po, 7-60.

Okyayuz, A. Ş. (2016). Alt yazı Çevirisi. Ankara: Siyasal.

Rifat, M. (2008). Çeviri Seçkisi I (İkinci Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık

Rifat, M. (2012). Çeviri Seçkisi II (İkinci Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Robert, P., Rey, A., ve Rey-Debove, J. (2006). Le Petit Robert/Paul Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Paris : Dictionnaires Le Robert.

Samur, S. (2013). Kurumsal Futbol Yönetimi. Futbol ama Hangi Futbol. Ankara: Gazi Kitapevi.

Saraç, T. (1985). Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük: Grand Dictionnaire Français-Turc. İstanbul: Adam Yayınları.

Timur Ağildere, S. (2011). L'Éducation Physique et Interculturelle dans Les Ecoles Francophones d'Istanbul au Début du XXème Siècle: Le Cas Du Football. EKEV Akademi Dergisi, Yıl:15, Sayı: 48, 345-351. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877982.pdf>

Toprak, F. (2005). Harezmi Türkçesinde İkilemeler. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 5(2), 277-292.

Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.

Villepreux, O. (2016). La Culture Modifie les Règles du Sport. Dans: O. Villepreux, Réveil du sport citoyen, des valeurs en partage. Ateliers Henry Dougier, 57-83.

Yücel, F. (2016). Çevirinin Tarihi. İstanbul: Çeviribilim.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://twitter.com/RuzgarGbiGecti/status/733933567663869953> (Erişim Tarihi: 29.04.2020)

<https://www.youtube.com/watch?v=MxsZ2w-fJkw> (Erişim Tarihi: 29.04.2020)

EXPANDED SUMMARY

Multiculturalism with regards to Translation and Sports

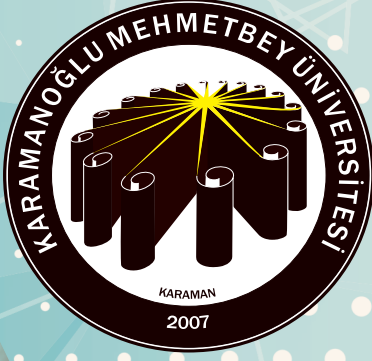
Many researchers recently have been analyzing and meaning to identify the conceptual relation between sports and multiculturalism. It is observed as a consequence of many studies that sports is a powerful tool for people from different languages and cultures to communicate, to integrate and to socialize with each other (Granata, 2010: 133- 134).

Another field serving as a multicultural environment in which people from different cultures come together is the translation act. Scholars, who have generated ideas and contributed to the field of translation studies throughout the history, emphasizes the roles of language and translation as an intercultural mediators, and the unique role of translation act as a major intercultural communication tool (Eruz, 1999: 4).

This study points out the relationship between sports and translation and explains why translation activity bears an importance for the sake of sport activities and to what extent. As a consequence of the natures of sport events and the translation act simultaneously consisting of different cultures, the concept of multiculturalism is taken into consideration throughout the study. In this study examining the relation between sports, translation and multiculturalism and their results have been reflected through the example of Cameroonian-French football player Pascal Nouma, who has integrated with the Turkish society through sports.

The commercial film, titled “Torku No.1: Babalar Günü Özel” (Father’s Day Special) released in 2014 starring Pascal Nouma, plays demonstrates that it is possible for a person growing up in a cultural environment to get integrated with a different culture. As the mentioned commercial film portraying a multicultural environment is presented with subtitles, this study examines the field of translation studies with its relations with sports and multiculturalism. Within the context of this study, it is emphasized that the act of translation also bears an intermediary role to integrate two different cultures similar to the sport events.

Consequently, the study accentuates the role of sport activities regarding the integration of people from different cultures and suggests that the translation activity as a multicultural act has a significant contribution to this integration process.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

Selçuk DURMUŞ

Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Edirne-Türkiye
Orcid: 0000-0003-4365-7320 / e-Posta: selcukdurmus@trakya.edu.tr

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
04.11.2020

Rapor Tarihleri / Report Dates
Reviewer 1 - 11.11.2020
Reviewer 2 - 12.11.2020

Kabul Tarihi / Admission Date
26.12.2020

e-ISSN
2687-5586

Öz

Bu çalışmada genel anlamda yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretiminin kapsamı ve uygulaması üzerinde durulmaktadır. Genel bilgilendirmeler özel anlamda yabancı dil olarak Rusça öğretimi sürecinde dil bilgisi öğretimi kapsamında örneklendirilmektedir. Yabancı dil öğretiminde edinilen dil bilgisi bilgilerinin etkili yöntem ve uygulamalar ile kalıcı hale getirilmesi önem arz etmektedir. Dil bilgisi öğretimi sürecinde uygulanan yöntem ve alıştırmalar zorlu bir süreç olan yabancı dil öğretiminin başarıya ulaşmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Geleneksel dil bilgisi alıştırmalarıyla birlikte kullanılan dilbilgisel oyunlar, teorik bilgilerin uygulama aşamasında etkin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla yabancı dil derslerinde kullanılan dilbilgisel oyunlar öğrencilerin aktif bir şekilde dil öğrenme sürecine katılmalarını sağlayarak bu zorlu süreci daha eğlenceli ve verimli hale getirmekte ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu amaçla çalışmanın ikinci bölümünde yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilirken kullanılacak on adet dilbilgisel oyun örneği yer almaktadır. Rusça özelinde hazırlanan bu dilbilgisel oyunlar, bir takım değişiklikler yapılarak farklı dillere de uyarlanabilmesi yönüyle de önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Dil Olarak Rusça, Dilbilgisi Öğretimi, Dilbilgisel Oyunlar.

Abstract

This study focuses on the scope and application of grammar teaching in foreign language teaching in general. General information is exemplified with in the scope of grammar teaching in the process of teaching Russian as a foreign language in particular. It is important to make the grammatical knowledge acquired in foreign language teaching permanent with effective methods and practices. The methods and exercises applied in the grammar teaching process play an important role in the success of foreign language teaching, which is a challenging process. Grammar games used in conjunction with traditional grammar exercises enable effective use of theoretical knowledge in the application phase. Therefore, grammar games used in foreign language lessons enable students to actively participate in the language learning process, making this challenging process more enjoyable and productive, and ensuring permanent learning. For this purpose, in the second part of the study, ten examples of grammar games that can be used while teaching grammar in foreign language teaching are included. These grammar games, which are prepared specifically for Russian, are also important in that they can be adapted to different languages by making some changes.

Key Words: Russian as a Foreign Language, Grammar Teaching, Grammar Games.

* Bu makale İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında savunulan “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Sözcüksel ve Dilbilgisel Oyunlar” adlı Yüksek Lisans tezinin bir bölümünden türetilmiştir.

GİRİŞ

Yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dört temel dil becerisinin istenilen seviyede geliştirilmesi, etkili bir dilbilgisi öğretimi gerçekleştirilmesine bağlıdır. Yabancı dilde bu dört temel dil becerisinin ne ölçüde geliştirildiği dilbilgisi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dilbilgisi kurallarının doğru ya da yanlış kullanılmasına bağlı olarak bu dört temel dil becerisi gelişme göstermektedir. Teorik olarak öğrenilen dilbilgisi kurallarının uygulama aşamasında doğru kullanılabilmesi, tekrara dayalı dilbilgisi alıştırmalarıyla sağlanmaktadır. Dilbilgisel oyunlar da geleneksel dilbilgisi alıştırmalarına ilave olarak sınıf içi bir etkinlik olarak derslerde kullanılmaktadır.

1. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE DİLBİLGİSİ

Yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahip olan dilbilgisi öğretimi; konuşma, yazma, dinleme ve okuma gibi dört temel dil becerisinin geliştirilmesinde etkin bir rol üstlenmektedir. Dilbilgisi, dinleme ve okuma becerisinde duyulan, dinlenen ya da okunan bir bilginin doğru bir biçimde algılanmasına, konuşma ve yazma becerilerinde ise duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde sözlü ve yazılı olarak düzgün ve etkili bir biçimde ifade etmeye olanak sağlar. Dilin dilbilgisel kaynaklarını bilme ve kullanma olarak tanımlanan dilbilgisel yetenek, dilbilgisi öğretimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dilbilgisel öge, kategori, yapı ve süreçlerin anlamını el alan dilbilgisel anlambilim ile birlikte geliştirilen dilbilgisel yetenek daha verimli bir dilbilgisi öğretimi gerçekleştirilmesine katkı sunmaktadır (Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni 2009, s. 115, 118). Diğer taraftan dilin zor olarak nitelendirilen birtakım yapılarının anlaşılmasına, dolayısıyla zor ve karmaşık yönlerinin çözümlenmesine ve temelde dilin mantığının anlaşılmasına yardımcı olması yönüyle dilbilgisi, yabancı dil öğretiminde belirleyici rol oynamaktadır (Dalkılıç, 2018, s. 11). Yunanca yazı anlamına gelen *gramma* kelimesinden türemiş olan gramer sözcüğünü Agop Dilaçar (1989) şu şekilde tanımlamaktadır:

“Dilin kullanımında yerleşmiş kurallara göre, dili meydana getiren sesleri, şekilleri, sözcükleri, yapı ve dizi işlem ve yollarını, yöntemlerini, sözcük sınıflarını, çekimlerini, cümledeki görev ve bağıntılarını düzenli olarak inceleyen bilim. Buna göre dilbilgisi aynı zamanda edim ve kılğı bakımından, konuşma ve yazmayı bu incelemeden çıkan kurallara uygun kılma sanatını öğreten bir bilim” (s. 83).

Geniş bir anlama sahip dilbilgisi, kelime bilgisi, biçim bilgisi (morfoloji) ve söz dizimi (sentaks) gibi dilbilimin birçok alt dalıyla yakın bir ilişki içindedir. Dolayısıyla yabancı dil öğretiminde etkili ve verimli bir dilbilgisi öğretiminin gerçekleştirilmesinde kelime bilgisi,

morfoloji ve sentaks önemli bir yere sahiptir. Dilbilgisi ve kelime bilgisi arasındaki sıkı ilişkiyi örneklerle açıklayan Leyla Çiğdem Dalkılıç (2018) bu durumu şu şekilde özetlemektedir:

“Gramer yapısı bir dilin en önemli ve belli başlı özelliğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, gramerin kelime bilgisiyle ayrılmaz bir bütünlüğe sahip olduğu unutulmamalıdır. Dildeki gramer unsurlarının uygulama noktasını kelimeler ve kelimeler arasındaki kombinasyon bütünlüğü oluşturduğundan, gramer unsurlarının sözcük içerikleri dikkate alınmadan belirli kılınmaları mümkün değildir” (s. 11).

Yapı bakımından kelimeleri inceleyen morfoloji, kelimelerin aldıkları son ekleri, çekimleri ve bununla birlikte isim, zamir, sıfat vb. dilin kısımlarını incelemesi yönüyle dilbilgisi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hem kelime bilgisi hem de sözcük türetmeyle ilintili olması yönüyle öne çıkan morfoloji, kelimeleri dil sistemi içerisinde inceleyerek diğer kelime gruplarıyla kurduğu bağlantının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, yalın halde bulunan брар (brat, erkek kardeş) kelimesinin tamlama ve belirtme hali olan –i halinde брара (brata, erkek kardeşi), yönelme durumunda брару (bratu, erkek kardeşe) ya da ismin araç hali olan –ile halinde с браром (s bratom, erkek kardeşle) gibi ismin diğer hallerinde aldığı çekim ve son ek özellikleri üzerinde durarak dilbilgisi öğretiminde açıklayıcı rol üstlenmektedir. Bununla birlikte, anlamlı birimler olan sözcüklerin dilbilgisi kurallarına uygun olarak tümce oluşturacak biçimde bir araya gelme, tümcelerin birbirine bağlanma, üretilme, dönüştürülme vb. kurallarını inceleyen sentaks, morfoloji ve dilbilgisi arasında tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir (Dalkılıç, 2018, s. 12-13). Bu yönüyle değerlendirildiğinde dilbilgisi kurallarının bir bütün olarak anlamlandırılması noktasında sentaks, morfoloji ve kelime bilgisi ile eşgüdüm içerisinde çalışarak yabancı dil öğretiminde etkili bir dilbilgisi öğretimi gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan iletişim kurma becerisi, birtakım dilbilgisi kuralları çerçevesinde temellendirilmiştir. Fakat sadece bu kuralları ezberleyip öğrenmek, iyi bir yabancı dil öğretimi için yeterli değildir. Bu kurallar çerçevesinde kelime kalıpları, cümle ve daha sonra metin birimleri oluşturmak ideal bir yabancı dil öğretimi için gerekli en temel yapı taşlarıdır. Aksi takdirde öğrenilen yabancı dilde birtakım kuralları ezberleyip öğrenmek dışında dili bir iletişim aracı olarak kullanabilme aşamasına geçmekte bazı sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu yönüyle dilbilgisini bir üstdil olarak tanımlayan Özcan Başkan (2006) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Bir dilin gramerini anlamak için, gene o dilin kendisini kullanmak yoluyla, ayrı bir gramer dili meydana getirilmiş ve ne yazık ki, bu gramer dili, öğretilecek olan yabancı dilin kendisini bastırmıştır. Böylelikle bu gramer dili, öğretilecek olan bir dilin, yani **öz-dil**’in üzerinde, kendi başına buyruk bir **‘üstdil**’ durumuna geçmiş olmaktadır” (s. 46).

Yabancı dil öğretiminde temel amaç iletişim kurmak olarak belirlendiğinde, dilbilgisi öğretiminde izlenmesi gereken yol, sadece bir takım kurallar dizisinden ibaret olan dilbilgisini öğrenilmesi gereken dilin önüne geçirmemektir. Dilde ilk olarak belli anlamlar içeren göstergeler meydana çıkmış, dilbilgisi kuralları zamanla çoğalan bu göstergeleri belli kurallar etrafında birleştirme görevini üstlenmiştir. Başkan (2006), dilbilgisini bir kurallar dizisi olarak tarif ettikten sonra dilbilgisinin sadece bir rötuş olduğunu, asıl dilin yerini tutamayacağını ve dilbilgisinin bir önsöz değil sonsöz olduğunu ifade etmektedir (s. 49). Dolayısıyla yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimi dilbilimsel, sözsel ve iletişimsel olmak üzere üç temel yeti üzerinden gerçekleştirildiğinde ilgili dilbilgisi kuralları bir anlam kazanacaktır. Dilbilimsel yeti denildiğinde ilgili dilbilgisi konusunu anlama, analiz etme ve bilme, sözsel yeti denildiğinde birtakım dilbilgisi biçimleri çerçevesinde konuşma örneklerini algılama ve kullanma, iletişimsel yeti denildiğinde ise verilen dilbilgisi konusunu kullanarak yazılı ve sözlü metinler oluşturup bunları kavrayıp benimseme ve iletişimde kullanma anlaşılmaktadır (Akişina-Kagan, 2016, s. 133).

Birey herhangi bir yabancı dili öğrendiğinde, iletişim kurmak amacıyla bilinçli olarak ilgili dilbilgisi kuralları çerçevesinde bir takım dil birimlerini bir araya getirir. Hem konuşma hem de yazma becerisinde bu dilbilgisi bilgilerini sıkça tekrar ederek otomatikleşmesini sağlar. Bu otomatikleşmenin sağlanması neticesinde ilgili dil birimlerini nasıl bir araya getireceğini düşünmek yerine, söylemek istediği düşüncelere yoğunlaşır. Bu noktadan sonra dilbilgisi kuralları artık bilinç dışı bir şekilde otomatik olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla belli bir noktadan sonra dilbilgisi kuralları iletişim kurmak için yardımcı konuma geçmektedir. Önemli olan nokta dilbilgisi kurallarını bir amaç olarak değil, tam tersine dilin en temel işlevi olarak yazılı ve sözlü iletişim kurmada yardımcı bir unsur olarak görmektir (Başkan, 2006, s. 49).

Dilbilgisi konuları bazı durumlarda herhangi bir dilbilgisi açıklaması yapılmadan, söz öbekleri ve kalıp olarak öğretilir (Kostomarov-Mitrofanova, 1976, s. 58, 65). Dili öğrenen kişi öğrendiği konunun dilbilgisi ile alakalı olduğunun çoğu zaman farkına bile varmaz. Bu noktadan hareketle dilbilgisinin hangi amaç için kullanılacağına bağlı olarak her hangi bir dilbilgisi konusu öğretildiğinde anlamdan ve fonksiyondan biçime ya da tam tersi olarak biçimden anlam ve fonksiyona doğru olmak üzere iki yöntem kullanılabilir (Kryuçkova-Moşçinskaya, 2009, s. 170). Birinci yöntemde öncelikle ilgili dilbilgisi konusunun ne tür bir anlam ve fonksiyon içerdiği, diğer bir deyişle kullanım alanı öğrenildikten sonra ilgili biçim yani kurallar verilmektedir (Novikova-Sçyova, 2012, s. 51). Örneğin Rusçada ismin bulunma hali olan –de hali bir nesnenin nerede bulunduğunu ifade etmek için kullanılabilir açıklamasının ardından ilgili

ekler yani biçim verildiğinde ilk etapta anlam ve kullanıma odaklanılmaktadır. İkinci yöntem de ise tam tersi bir durum söz konusudur. İlgili biçim verildikten sonra kullanım alanları ve fonksiyon verilmektedir.

1.1. Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Dilbilgisi Öğretimi

Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde dilbilgisi konuları, eğitim-öğretim programı içerisinde genel anlamda homojen bir biçimde verilmektedir. Daha ilk derslerden itibaren isimler, zamirler, zarflar, olumlu-olumsuz cümle kalıpları bir arada sunulur. Elbette tüm bu konular kısıtlı bir yoğunlukta verilmektedir. Böyle bir yöntem tercih edilmesindeki amaç belli kalıplar içerisinde en kısa sürede iletişim kurma becerisi kazandırmaktır. Aynı durum özel bir dilbilgisi konusu işlendiğinde de geçerlidir. Örneğin ismin halleri konusu işlendiğinde, iletişim kurmada önem arz eden kullanımlar öncelikli olarak verilmektedir. Sonrasında ise konunun diğer yönleri ele alınmaktadır. Söz gelimi ismin bulunma hali olan –de halinde öncelikle в (v) ve на (na) edatlarıyla birlikte “üniversitede (в университете-v universitete)” nesnelerin nerede olduklarını ifade etmek öğretilir. İlerleyen haftalarda ise “şubat ayında (в феврале-v fevrale), dersin başında (в начале урока-v naçale uroka)” gibi kalıpları kullanarak zaman birimi ifade etmek ya da “erkek kardeşim hakkında (о брате-o brate)” anlamında kullanılan “o” edatıyla birlikte başka bir yapı daha öğretilir. İlgili dilbilgisi konusu eş merkezli devamlılık biçiminde verilir ve zaman içerisinde giderek derinleşen ve genişleyen bir öğretim modeli tercih edilir (Novikova-Sçyova, 2012, s. 52). Örneğin başlangıç seviyesinde zaman ifade etme “bugün (сегодня-segodnya), yarın (завтра-zavtra), dün (вчера-vçera)” gibi zaman zarflarının master biçimleriyle; şubatta, gençlikte gibi yapılarla ismin bulunma hali olan –de halinde; “pazartesi günü (в понедельник-v ponedelnik)” gibi ismin belirtme hali olan –i halinde verilmektedir (Kryuçkova-Moşçinskaya, 2009, s. 171). Özellikle başlangıç seviyesinde, öğrencileri yoğun dilbilgisi kurallarına boğmadan adım adım öğretme tercih edilir ve böylelikle kısa bir süre içerisinde öğrenilen dilde yazılı ve sözlü iletişim becerisi kazandırılır.

Yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimi denildiğinde, verimli dilbilgisi becerisi ve formül dilbilgisi becerisi olmak üzere iki tip dilbilgisi becerisi kazandırmak önemlidir (Lebedinski-Gerbik, 2011, s. 293). Verimli dilbilgisi becerisi sentaks ve morfoloji yönünden doğru dilbilgisi bilgisini seçme ve kullanmayı ifade etmektedir. Bu beceri ilgili dilbilgisi biçimlerini, yani çekim eklerini, öneki ve soneki, cümle kurma yapılarını ezberleme ve hatırlama yoluyla oluşturulmaktadır. Formül dilbilgisi becerisi ise bu yapıları tanıma ve anlama olarak değerlendirilmektedir. Bu beceri; cins, sayı, tür, ismin hali gibi bir takım dilbilgisi konularını anlam çıkarma yoluyla oluşturulmaktadır. Her iki dilbilgisi becerisinin temelinde biçim ve

fonksiyon arasındaki ilişki önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla biçim içerdiği fonksiyonu, fonksiyon ise ilgili biçimi çağrıştırmaktadır (Lebedinski-Gerbik, 2011, s. 293). Bu dilbilgisi becerilerinin oluşturulması, ilgili dilbilgisi biçiminin bilinmesi, sentaks ve morfolojik açıdan kullanım özelliklerinin ve anlamlarının öğrenilmesine bağlıdır. Dolayısıyla bilgi temelinde beceri oluşturulması, yabancı dil öğretiminde iletişim odaklı dilbilgisi öğretimi gerçekleştirilmesinin özünü oluşturmaktadır.

Ünlü Rus dilbilimci Lev Vladimiroviç Şçerba (2004) yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimine aktif ve pasif dilbilgisi kavramlarını dâhil etmiş ve bu iki kavramı şöyle tanımlamıştır: “Pasif dilbilgisi, ilgili dilde art arda gelmiş unsurların anlamlarını ve fonksiyonlarını onların biçimlerinden, yani dış yönlerinden yola çıkarak inceler. Aktif dilbilgisi ise bu biçimlerin kullanımlarını inceler” (s. 333). Diğer bir deyişle pasif dilbilgisi okuma ve dinleme becerilerinde ilgili dilde duyulan ya da okunan bilgilerin işlenmesinde ortaya çıkmaktadır. Aktif dilbilgisi ise konuşma ve yazma becerilerinde biçimlerin nasıl kullanılmalrı gerektiğini belirlemede ortaya çıkmaktadır (Kryuçkova-Moşçinskaya, 2009, s. 173). Örneğin, pasif dilbilgisi olarak –omy/emy (omu/emu) –y/ю (u/yu) çekim eklerinin ismin yönelme hali olan –e hali erkek-nötr cins tekil sıfat ve zamir-isim çekim eki olduğu bilinir. Bu bilginin aktif dilbilgisi yönü ise bu ekleri ne zaman ve nasıl, hangi duygu ve düşünceleri ifade ederken kullanılması gerektiğini bilme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bir takım pasif dilbilgisi kurallarını öğrenmek hiçbir zaman tek başına yeterli olmayacaktır. Bu pasif bilgileri aktif hale getirmek için yazılı ve sözlü iletişim becerilerinde nasıl bir araya getirilmesi gerektiğinin bilinmesi de son derece önemlidir.

Aktif-pasif dilbilgisi terimleriyle birlikte dilbilgisini aktif ve pasif olarak öğrenme de dilbilgisi öğretiminde göz önünde bulundurulmaktadır. Dil öğretimi boyunca bazı dilbilgisi bilgileri aktif bir biçimde öğretilirken bazı dilbilgisi bilgileri ise pasif konumda kalarak ilerleyen dönemlerde aktif bir şekilde öğretilmektedir. Pasif öğrenmede hem ilgili dilbilgisi konusunun biçimi ve fonksiyonu anlaşılmalı hem de ilgili konuyla alakalı örnek bir cümle ezberlenmelidir. Aynı zamanda ilgili dilbilgisi konusuna dinleme ve okuma metinlerinde sık sık yer verilmelidir (Lebedinski-Gerbik, 2011, s. 294). Örneğin, tanışmada kullandığımız как вас зовут? (Kak vas zovut) Меня зовут Сельчук (Menya zovut Selçuk) yapısı herhangi bir dilbilgisi açıklaması yapılmadan sözcük temelinde pasif olarak verilir ve öğretilir. Dil öğrenmenin ilerleyen aşamalarında ismin belirtme hali olan –i hali öğretildiğinde ise bu pasif dilbilgisi öğretimi artık aktif dilbilgisi öğretimi aşamasında tekrar edilir. Aktif dilbilgisi öğretimine örnek olarak ise

iyelik zamirlerinin isimlerle birlikte kullanılması verilebilir. İsimlerin cinsleri öğretildikten sonra ilgili kurallar çerçevesinde iyelik zamirleri de aktif bir şekilde kurallarıyla birlikte öğretilir.

1.2. Dilbilgisi Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Dilbilgisi öğretimi temelde, dilsel yapıların gündelik hayatta hem yazılı hem de sözel olarak doğru bir biçimde kullanılmalarını sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmektedir (Dilber, 2015, s. 379). Dolayısıyla yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimi gerçekleştirirken farklı yöntem ve teknikler kullanmak öğrenme-öğretim sürecini zenginleştirmektedir. Dilbilgisi öğretiminde kullanılacak bazı teknikler şu şekilde sıralanabilir:

Görsellik: Dilbilgisi öğretiminde sıklıkla başvurulan bir tekniktir. Çeşitli dilbilgisi konularının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için tablo, şema, resim ya da sunumlardan faydalanılır. Özellikle Rusçayla anadilin ayrıldığı noktalarda daha faydalı olmaktadır (Novikova-Sçyova, 2012, s. 52). Örneğin, bir yere giderken kullandığımız yapı olan в университет (v universitet) ismin belirme hali olan –i hali ile bir yerde bulunduğumuzu ifade ederken kullandığımız yapı olan в университете (v universitete) ismin bulunma hali olan –de halinin kullanımlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için görsellikten faydalanılır. Dilbilgisi öğretiminde görsellikten faydalandığı zaman öğrencilerden, bazı çıkarımlar yaparak ilgili dilbilgisi konusunun kurallarını ve kullanımlarını anlama ve pekiştirmeleri beklenmektedir.

Bağlam: Dilbilgisi öğretiminde kullanılan diğer bir teknik ise bağlamdır. Bu tekniğin kullanılmasında metin önemli bir yer tutmaktadır (Novikova-Sçyova, 2012, s. 53). İlk önce metnin içerdiği anlam anlaşıldıktan sonra çeşitli anlamları ifade etmede kullanılan dilbilgisi biçimleri verilir. Dolayısıyla ilgili dilbilgisi kuralı bir bağlam çerçevesinde incelenir ve anlatılır. Belli başlı dil birimlerinin içeriğini net bir şekilde gösteren şartlara yoğunlaşmayı sağlayan bağlam tekniğinde anlamdan biçime doğru gidilir.

Konuşma örnekleri: Dilbilgisi öğretiminde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Konuşma örnekleri deyince cümle, cümle kalıpları ya da monolog ve diyalog aracılığıyla ilgili dilbilgisi konusunun sözlü iletişim becerisinde kullanımı anlaşılmaktadır. Bu teknikle ilgili dilbilgisi konusu çerçevesinde öğrencinin, verilen konuşma örnekleri temelinde yeni cümleler ya da diyaloglar kurması beklenmektedir. Dolayısıyla bu teknikle, verilen konuşma örnekleriyle benzer başka cümleler, cümle kalıpları ya da diyaloglar kurarak ilgili dilbilgisi konuları ve kurallarının, dilin bir iletişim aracı olarak kullanılmasına katkı sunulmaktadır. Örneğin başlangıç seviyesinde öğrenilen Это мама (Eto mama) Это стол (Eto stol) cümle kalıplarına ilerleyen aşamalarda iyelik zamirlerinin öğrenilmesiyle beraber Это моя мама (Eto moyaya mama) Это мой стол (Eto moy stol) gibi cümleler kurmak suretiyle dilbilgisi öğretimi geliştirilmiş olur. Öğretmen

dilbilgisi konusunun anlamını ve kullanımını açıklayarak verilen konuşma örnekleri çerçevesinde öğrenciden benzer yapılarda cümleler kurmasına yardımcı olur (Lebedinski-Gerbik, 2011, s. 294).

Kelime yoluyla öğretim: Bazı durumlarda dilbilgisi, bir kurallar dizisi olarak değil ayrı bir dil kullanımı olarak verilir. Bu durumda herhangi bir analiz ya da alıştırmaya gerek duyulmadan ezber yoluyla bir kelime kalıbı ve kullanım olarak öğretilir. İlerleyen aşamalarda tekrar ilgili konuya dönülür ve kural temelli dilbilgisi açıklamaları yapılır. Örneğin Rusça öğretilmeye başlanan ilk günlerde kalıp biçiminde слушайте (sluşayte, dinleyiniz) читайте (çitayte, okuyunuz) gibi fiillerin emir kipi kullanımları, вечером (veçerom, akşamleyin), утром (utrom, sabahleyin) gibi zaman ifade eden kalıplar, до свидания (do svidaniya, görüşürüz), приятного аппетита (priyatnogo appetita, afiyet olsun) gibi günlük konuşma diline ait birçok kalıp ifade öğretilir. Özellikle başlangıç seviyesinde belli başlı konuşma kalıplarının öğretilmesini kolaylaştırması yönüyle Rusça öğretmek için hazırlanmış kitaplarda sıkça kullanılan bir yöntemdir.

Bu tekniklerin dilbilgisi öğretiminde belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlamaları için belli bir yöntem çerçevesinde kullanılması gerekmektedir. Bu yönüyle bakıldığında yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimi tümevarım ve tümünden gelim olmak üzere iki yöntem kullanılarak yapılır. Ömer Demircan (2013) tümevarım kavramını şu şekilde açıklamaktadır: “Gerek deneyler yoluyla gerekse gözlemlerle elde edilen bilgilerden bir genelleme yapmaya, bir sonuca varmaya, ya da örneklerden gidilerek bir kural çıkarmaya “tümevarım” denir” (s. 109). Özelden genele doğru bir öğretim modeli olan tümevarım aslında bir bilgi işleme yoludur. Bu yöntemde ilgili dilbilgisi kurallarını birkaç örnekte öğrenen öğrenci öğrendiği kuralı aynı biçimiyle farklı durumlarda da kullanmaktadır. Kuralın bir tür açılımı olarak değerlendirilen tümevarım yönteminde öğretmen, kelime ya da cümle kalıbı örnekleriyle dilbilgisini öğretir ve öğrenci bu örnekler temelinde ilgili kuralı anlar. Bu yöntemle birlikte öğrenci çoğu zaman kuralı kendi başına anlamaya çalışarak bireysel bir dil düşünce ve tahmin yeteneği geliştirmekte, problem çözme ve modelleri tanımakta ve aktif bir biçimde öğretimin bir parçası olmaktadır. Diğer taraftan çok çaba ve zaman gerektirmesi, öğrencinin yanlış anlamasına zemin hazırlaması, bu tarz bir yöntemle dil öğrenmekte zorlanan öğrencileri zorlaması bakımından bazı olumsuz yönleri de bulunmaktadır (İosifovna, 2014, s. 86- Widodo, 2006, 128).

Demircan (2013) tüm dengelim kavramını ise şu şekilde açıklamaktadır: “İlk başta kuralın veya sonucun bildirilmesi, ondan sonra da bu kuralın örneklere uygulanması, deneylere ya da gözlemlere başvurularak doğruluğunun saptanması kanıtlanması yoluna “tüm dengelim” denir”

(s. 110). Tümevarım yönteminin aksine genelden özele doğru bir öğretim modeli olan tümdengelim yönteminde ilk önce ilgili dilbilgisi konusunun kuralları verilir, daha sonra verilen kuralların öğrenilip pekiştirilmesini sağlamak için dilbilgisi alıştırmaları yapılır. Teori ve kuraldan uygulamaya doğru bir yönelim vardır. Bu uygulamalar çözümleme (analiz) ve birleştirme (sentez) yoluyla gerçekleştirilir (Demircan, 2013, s. 110). Dilbilgisi kuralları analiz edilerek ezberlenmeye çalışılır, daha sonra sentez edilerek uygulanır. Tümdengelim yönteminde dilbilgisi kuralları alıştırmalarla çok tekrar edilerek öğretilmeye çalışılır. Örneklerle desteklenen dilbilgisi kuralları kısa, net ve anlaşılır olmalı ve kuralın analiz edilme sürecinde öğrencinin ilgisini ve dikkatini çekmelidir (Widodo, 2006, s. 126). Tümdengelim yöntemiyle zamandan tasarruf edilir, uygulama ve kullanıma hemen geçilebilir, analitik bir düşünme becerisine sahip öğrencinin kendisinden ve bilgisinden emin olmasını sağlar. Bu olumlu yanlarının yanında tümdengelim yönteminin birtakım olumsuz yönleri de vardır. Ezbere ağırlık vermesinden dolayı gözlem, örnek ve deney yapılamamakta, dolayısıyla zihinsel tembelleğe neden olabilmektedir. Ya da dersin başında dilbilgisi kurallarından bahsedilmesi öğrencilerin korkuya kapılmasına neden olabilir, öğretmen merkezli bir yöntem olması yönüyle öğrenciler ancak uygulama aşamasında öğrenmede aktif bir rol almaktadır, yeni konunun verilmesinde açıklamalar diğer biçimlerden daha az akılda kalmaktadır (İosifovna, 2014, s. 86-Widodo, 2006, s. 127).

Görüldüğü üzere her iki yöntemin de kendi içerisinde barındırdığı hem olumlu hem de olumsuz yanları vardır. Hangi yöntemin daha iyi ve etkili olduğunu belirlemek kolay değildir. Dil öğrenen kişilerin yaş durumu, ne kadar bir zaman diliminde ilgili konunun öğrenilmesinin planlandığı, öğrencilerin dil öğrenme alışkanlıkları ve öğretimin sonunda ulaşılmaması beklenen hedeflerin neler olduğu gibi bir takım etkenler göz önünde bulundurularak uygun bir yöntem tercih edilir. Özellikle farklı öğrenme becerilerine sahip öğrencilerin bir arada olduğu sınıflarda iki yöntem bir arada kullanılarak da verilebilir. Bu durum bazen dilbilgisi konusunun yapısına bağlı olarak da tercih edilebilir. Bazı dilbilgisi konuları tümevarım yöntemiyle bazıları ise tümdengelim yöntemiyle daha iyi öğretilmektedir. (Widodo, 2006, s. 129). Genel anlamda hem tümevarım hem de tümdengelim yönteminde dilbilgisi öğretimi basitten karmaşığa doğru gidilerek öğretilmektedir. İlgili dilbilgisi konusu kendi içerisinde bazı bölümlere ayrılır ve konular belli bir düzen içerisinde sırasıyla işlenir. Örneğin Rusça ismin halleri konusu öğretilmeye başlandığında genelde ilk önce ismin bulunma hali olan –de hali öğretilir, çünkü diğer tüm ismin halleri içerisinde görece öğrenmesi daha kolaydır. İsmi –de hali de kendi içerisinde bölümlere ayrılarak öğretilir. Öncelikle tekil isimlerde öğretilir. İlk kullanım olarak bir nesnenin ya da bir kişinin nerede olduğunu belirtmek isterken в (v) ve на (na) edatlarıyla

kullanımı, bir sonraki aşamada “o” edatıyla -hakkında anlamıyla- kullanımı öğretilir. При (pri) edatıyla ismin –de hali kullanımı ise çok sonra öğretilir, çünkü bu kullanım daha çok ileri seviyelerde gazete metinlerinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla basitten karmaşığa doğru bir dilbilgisi öğretiminin tercih edilmesi yaygın bir model içerisinde öğretmeyi de amaçlamaktadır. Bu sayede ilgili dilbilgisi konusu sürekli pekiştirilerek aşama aşama öğretilmektedir.

1.3. Dil Seviyelerine Göre Dilbilgisi Öğretimi

Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde dilbilgisi öğretimi denildiği zaman göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardan bir tanesi de dil seviyelerine uygun olarak dilbilgisi öğretimi gerçekleştirmektir. Rusça öğretimi için farklı dil seviyelerine göre hazırlanmış kitaplarda dilbilgisi konuları ilgili dil seviyesine göre belli bir sistem içerisinde sunulmaktadır. Bu sayede öğrenci seviyesine uygun olarak öğrenmesi gereken tüm dilbilgisi konularını dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirerek eş güdümlü içerisinde öğrenir. Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde dilbilgisi konuları dil seviyelerine uygun olarak şu şekilde sunulabilir:

A1 düzeyi (Temel dil kullanımı, Giriş ya da keşif düzeyi) Элементарный уровень (ЭУ, Elementarnyy uroven) ALTE Düzey 1 Waystage user, (KET): Bu seviyede tüm dilbilgisi konularıyla ilgili temel bilgiler sunulur. Dili henüz keşfetme aşamasında olan öğrenci için bu seviyede Rusça dilbilgisi konuları ve isim, sıfat, zamir, zarf, fiil vb. dilin kısımlarıyla ilgili en temel konular, dilin dilbilgisi mantığını çözme ve dili bu seviyeye uygun olarak iletişimde kullanma açısından belirli bir sınırlılık içerisinde verilir. Örneğin Rusçada yalın hal dışında ismin halleri; belirtme (-i hali), tamlama (-in hali), yönelme (-e hali), araç (-ile hali) ve bulunma (-de hali) olmak üzere beş grupta incelenir. Bu seviyede tüm ismin halleri sadece isim tekil çekim ekleri verilerek öğretilir. İsim çoğul ve sıfat tekil/çoğul kullanımları A2 seviyesinde öğretilmektedir. Sıfatlar konusuna bakıldığında ise cins ve sayı uyumu açısından sıfat ve isimlerin ismin yalın halde kullanılması ve рад (rad, memnun olma), болен (bolen, hasta olma), должен (doljen, bir şeyi yapma zorunda olma ya da bir şeyin gerekli olması), занят (zanyat, meşgul olma) gibi sınırlı birkaç kullanımla da olsa, kısa sıfatların isim cümlesi olarak kullanılmasıyla ilgili bir temel oluşturulmaktadır.

A2 düzeyi (Temel dil kullanımı, Ara düzey ya da iletişimden kopmama) Базовый уровень (БУ, Bazovyy uroven) ALTE Düzey 1 Waystage user, (KET): A1 seviyesinde Rusça dilbilgisi sistemiyle ilgili temel düzeyde bilgi sahibi olunduktan sonra, A2 seviyesinde dilbilgisi öğretiminde artık ileri bir aşamaya geçilmektedir. Bu seviyede aşamalı olarak ilk önce sıfat tekil, daha sonra isim ve sıfat çoğul çekimleri öğretilerek ismin halleri konusunda çekim ekleri öğretimi ve kullanımı seviyeye uygun olarak tamamlanmış olur. Sayılar konusuna bakıldığında

ise A1 seviyesinde öğrenilen 1,2,3 gibi miktar sayıları ve первый студент (perviy student, birinci öğrenci), вторая комната (vtoraya komnata, ikinci oda) gibi sıra sayılarının ismin yalın halde cins ve sayı uyumu gerektiren kullanımlarına ilave olarak sıra sayılarının ismin beş halinde aldıkları çekim ekleri de öğretilerek konu biraz çeşitlenmektedir. Öğrenci bu seviyede öğretilen hemen hemen tüm dilbilgisi konularıyla ilgili A1 seviyesinde görüldüğü şekliyle bilgi sahibidir, dolayısıyla bu seviyede dilbilgisi öğretimi daha önce öğrenilen konuların çeşitlendirilmesinden ibarettir. Bazı basit yapıları doğru kullanabilirken sistematik olarak temel hatalar yapar. Örneğin, zamanları karıştırabilir, fakat çoğunlukla söylemek istediği şey açıktır.

B1 düzeyi (Bağımsız dil kullanımı, Eşik düzey) Первый Сертификационный уровень (ТРКИ-1, TORFL-1, Perviy sertifikatsionnyy uroven) ALTE Düzey 2 Threshold, (PET): Bu seviyede dilbilgisi bilgisi oldukça ileri seviyededir. Rusçada sıfat fiiller ve zarf fiiller konusu ilk kez bu seviyede öğretilmeye başlanır. Diğer taraftan ismin halleri konusunun öğretilmesi kullanım yönünden çeşitlilik kazanmıştır. Karşılaştırma ve üstünlük sıfatlarının kullanımı yine bu seviyede öğretilmektedir. Daha alt seviyelerde öğrenilen потому что (potomu çto, çünkü), поэтому (poetomu, bu nedenle), который (kotoriy) gibi bağlaçlara ilave olarak перед тем как (pered tem kak), после того как (posle togo kak), для того чтобы (dlya togo çto) gibi seviyeye uygun bağlaçların kullanımlarının öğretilmesiyle beraber cümleleri farklı bir biçimde kurarak düşünceleri daha rahat bir şekilde ifade edilebilmektedir. İletişimde yanlışlar vardır, fakat anlatmak istediği şey açık ve nettir.

B2 düzeyi (İleri düzey/bağımsız kullanıcı düzeyi) Второй Сертификационный уровень (ТРКИ-2, TORFL-2, Vtoroy sertifikatsionnyy uroven) ALTE Düzey 3, Independent, (FET): Bu seviyede olan bir öğrenci dilbilgisi açısından iyi bir yetkinliğe sahiptir. Dilbilgisi öğretimi ve pekiştirilmesi, daha çok metin düzeyinde ve dört beceriyi geliştirmeye yönelik gerçekleştirilmektedir. Dilbilgisi konusu olarak öğrenilmeyen konu kalmamıştır. Bu noktadan sonra dilbilgisi, seviyeye uygun olarak öğrenilen özellikle fiil temelli kelime öğrenimiyle bir ilerleme kaydetmektedir. Örneğin bu seviyede öğrenilen бояться (boyatsya, korkmak), пугаться (pugatsya, korkmak), опасаться (opasatsya,), избегать (izbegat, korkmak/çekinmek), стесняться (stesnyatsya, çekinmek/korkmak) gibi fiillerin ismin halleri konusuyla ve semantik açıdan birbiriyle ilişkisi ve kullanımı üzerinde durulmaktadır. Yanlış anlamalara yol açabilecek hatalar yapmaz, nispeten yüksek düzeyde bir dilbilgisel kontrol vardır.

C1 düzeyi (Yetkin dil kullanımı, Özerk düzey) Третий Сертификационный уровень (ТРКИ-3, TORFL-3, Tretiy sertifikatsionnyy uroven) ALTE Düzey 4, Component, (CAE): Dört yıllık bir Rus dili ve edebiyatı lisans eğitimi sonucunda ulaşılmaması beklenen bu seviyede, kişinin

dilbilgisi açısından bakıldığında anadili Rusça olan bir bireye yakın seviyede olması hedeflenmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kişi, Rusça konuşulan bir iş ortamında gazeteci, redaktör, dilbilimci, çevirmen ya da yönetici asistanı olarak profesyonel bir iş ortamında çalışabilecek seviyede dilbilgisine hâkim olabilmektedir (Şçukin, 2003, s. 58). Dinleme, okuma, yazma ve konuşma gibi dört temel dil becerisinde dilbilgisi açısından herhangi bir sorun yaşamadan kendini ifade edebilmektedir. Sürekli yüksek düzeyde dilbilgisel doğruluk sağlamakla birlikte nadiren de olsa fark edilmesi zor olan bazı yanlışlar yapabilir. Dilbilgisi konuları açısından bakıldığında читать (çitat, okumak), думать (dumat, düşünmek), писать (pisat, yazmak), помнить (pomnit, hatırlamak), смотреть (smotret, izlemek) gibi fiillerin örnek olarak kazandıkları yeni anlamları ve bunların yazılı ve sözlü iletişimde kullanılmaları kapsamlı bir şekilde öğretilmektedir. Bu eğitimi alan kişi, neredeyse hiç dilbilgisi hatası yapmadan yazılı ve sözlü iletişim kurabilmektedir.

C2 düzeyi (Yetkin dil kullanımı, Ustalık düzeyi) Четвёртый сертификационный уровень (ТРКИ-4, TORFL-4, Çetvyortiy Sertifikatsionniy uroven) ALTE Düzey 5, Good User, (CPE): Ana dili Rusça olan bir birey ile aynı seviyede dilbilgisi bilgisine sahip olunan bu seviyede, kişi herhangi bir dilbilgisi hatası yapmadan dili kullanabilmektedir. Öyle ki dikkati başka konularda olsa bile karmaşık dil kullanımında sürekli olarak dilbilgisel kontrol sağlar. Rus dili ve edebiyatı alanında yüksek lisans mezunu olduktan sonra ulaşılabilecek olan bu seviyede Rus dili uzmanı olarak profesyonel iş hayatında çalışma imkânına sahip olunabilir (Şçukin, 2003, s. 59).

1.4. Dilbilgisi Öğretiminde Kullanılan Alıştırma Örnekleri

Dilbilgisi konularının, kurallarının ve kullanım alanlarının açıklanmasının ardından uygun alıştırmalarla uygulama yapılarak hem konuşma hem de yazma becerisinin geliştirilmesi, dilbilgisi öğretiminin en son aşaması olarak değerlendirilmektedir. Bu aşamada öğrencilerin, edindikleri dilbilgisi bilgilerini yazma ve konuşma etkinliklerinde kullanmaya çalışarak dilbilgisi becerilerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bazı dilbilgisi alıştırmaları, ilgili dilbilgisi konusunun kurallarını ezberletip uygulamaya yönelik iken bazıları ise kullanım alanlarının öğretilmesine yönelik olmaktadır. Bazıları ise konuşma becerisinde ilgili dilbilgisi kuralları ve kullanım alanlarının pekiştirilmesine yönelik olmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde tüm dilbilgisi alıştırmaları, hazırlık ve konuşma alıştırmaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hazırlık alıştırmalarında hem ilgili dilbilgisi konusunun ve kurallarının anlaşılması, hem de bu kuralların ezberlenerek öğrenilmesi hedeflenmektedir. Hazırlık alıştırmaları kendi içerisinde

taklit, değiştirme ve dönüştürme alıştırmaları olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Maslıkovo vd., 2004, s. 32).

Taklit alıştırmaları: Bu alıştırmalar dilbilgisi konusunun anlaşılması ve kuralların ezberlenip hatırlanmasına yöneliktir. Kullanılacak dilbilgisi yapısı alıştırmaların içerisinde vardır, herhangi bir değişiklik yapmadan tekrarlanmak suretiyle ezberlenip öğretilmesi hedeflenmektedir. Alıştırmalar, ilgili dilbilgisi konusunun yer aldığı örnek bir cümlenin dinlenmesi ve tekrar edilmesi, öğretmenin ardından farklı biçimlerin zıt yönlü tekrarı ya da dilbilgisi konusunun yer aldığı metnin tamamının ya da bir bölümünün dilbilgisi kullanımlarının yer aldığı kısımların altı çizilerek kopya edilmesi şeklinde farkı şekillerde yapılır. Taklit alıştırmalarına şu alıştırmalar örnekleri verilebilir: (Maslıkovo vd., 2004, s. 32-33).

- Öğretmenin ardından... Tekrar ediniz.
- Cümleleri solo, koro ya da ikili olarak tekrar ediniz.
- Aşağıdaki cümleleri tekrar yazınız.
- Sizi duymayanlar için tekrar ediniz.
- Arkadaşınızın söylediği cümlenin doğru ya da yanlış olduğunu onaylayınız.
- Arkadaşınız söylediği cümleye karşı şaşkınlık, güven, hayal kırıklığı gibi duyguları belirten ifadelerle cevap veriniz.
- Kelime, kelime öbeği ya da cümle ekleyerek tekrar ediniz.

Değiştirme alıştırmaları: İlgili dilbilgisi konusunun pekiştirilmesini, benzer durumlarda aynı dilbilgisi yapılarının kullanılmasının otomatikleştirilmesini sağlamaya yönelik alıştırmalardır. Bazen, örnekteki kelime yapısının değiştirilmesine yönelik olarak kelime öğretimiyle birlikte gerçekleştirilir. Bu tip alıştırmalarda kullanılması gereken bazı bilgiler örnek olması için kopya olarak verilebilir. Değiştirme alıştırmalarına şu alıştırmalar örnek olarak verilebilir: (Maslıkovo vd., 2004, s. 34-35).

- Örnek tablodan yardım alarak cümleler kurunuz.
- Verilen kelimelerden cümleler kurunuz.
- İlgili dilbilgisi biçimini kullanarak parantez içindeki kelimeleri çekimleyiniz.
- Örneği kullanarak sorulara cevap veriniz.
- Örnekteki gibi cümleyi tamamlayınız.
- Tabloyu kendi örneklerinizle tamamlayınız.
- Örneğe bakarak nasıl soru sorulması gerektiğini açıklayınız.

Dönüştürme alıştırmaları: Verilen örnek çerçevesinde dilbilgisi biçiminin, yapısının ya da sözcüklerin sıralarının değiştirilmesine yönelik alıştırmalardır. İlgili dilbilgisi konusu

çerçevesinde verilen bilginin değiştirilmesi, kısaltılması, genişletilmesi ya da birleştirilmesi şeklinde de olabilirler. Dönüştürme alıştırmalarına şu alıştırma örnekleri verilebilir: (Maslıkovo vd., 2004, s. 36-37).

- Verilen bilgiyi farklı şekilde yeniden söyleyiniz.
- ... 'e dikkat ederek cümleyi tamamlayınız.
- Basit cümleleri bağlaçlarla birleşik cümle yapınız.
- İsteğe, davete, öneriye ya da eleştiriye cevap veriniz.
- Farklı bir dilbilgisi yapısı kullanarak durumu değiştiriniz.
- Size söylenen bilgiden bir çıkarım yaparak şaşkınlık, üzüntü, sevinç, mutluluk bildiren bir cümle kurunuz.
- Diyalogda boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

Konuşma alıştırmaları: Bu tip alıştırmalarda temel amaç, öğrenilen dilbilgisi konusunu iletişim kurarken kullanmayı sağlamaktır. Dolayısıyla ilgili dilbilgisi konusuyla alakalı kuralların konuşma becerisinde sık sık pekiştirilmesi yoluyla dilbilgisi öğretiminin pratik yönünü harekete geçirmektedir. Bu alıştırmalar izlenen bir filmin ya da videonun ardından, dinlenen bir ses kaydının ardından ya da okunan bir metin ya da diyalogun ardından yapılmaktadır. Bu alıştırmaların genel özelliği bireysel beceriyi ön plana çıkarmasıdır, çünkü sadece ilgili dilbilgisi konusunun pekiştirilmesine yönelik değil aynı zamanda genel dil hâkimiyeti anlamında da tüm bilgi ve becerilerin kullanılması gerekmektedir. Konuşma alıştırmalarına şu alıştırmalar örnek olarak verilebilir: (Maslıkovo vd., 2004, s. 40).

- İzlediğiniz film ya da videoda geçen olayları özetleyiniz. Karakterlerden bahsediniz.
- Dinlediğiniz metni ya da diyalogu kendi kelimelerinizle anlatınız. Benzer bir diyalogu arkadaşınızla birlikte kurgulayınız.
- Okuduğunuz metni özetleyiniz. Arkadaşınıza metinle ilgili sorular sorunuz.
- Turistik bir gezi ya da seyahate çıkmak isteyen arkadaşınıza tavsiyelerde bulununuz.
- Hikâyenin ya da metnin sonunu kendiniz belirleyerek anlatınız.
- Tablo ya da resim hakkında bilgi veriniz.
- Spor, sanat, siyaset, sinema, tiyatro, edebiyat gibi bir takım konularla ilgili arkadaşlarınızla tartışınız.

Oyun alıştırmaları*: Yabancı dil öğretiminde, dilbilgisi öğretimi gerçekleştirilirken kullanılan bir diğer alıştırtma tipi eğitsel oyunlardır. Önceki derslerde sistemli bir şekilde öğrenilen bilgiler geleneksel alıştırtmalara ek olarak oyunlar aracılığıyla tekrar edilerek pekiştirilir (Demirel, 2016, s. 85). Özellikle dilbilgisi kurallarının öğrenilip pekiştirilmesinde çok faydalı olan dilbilgisel oyunlar aracılığıyla öğrenciler dinamik bir şekilde dilbilgisi kurallarını benimsemektedirler. Bir nesne, hareket ya da durum aracılığıyla üstü kapalı bir biçimde dilbilgisi öğretiminden bahseden Kostomarov ve Mitrofanova (1976) çeşitli dilbilgisi oyunları aracılığıyla dilbilgisi bilgilerinin beceriye dönüşmesine çok önemli katkılar yaptığından bahsetmektedirler (s. 60-63). Rusça gibi çok fazla çekim eki olan bir dilde, bu eklerin yazma ve konuşma becerilerinde doğru bir şekilde kullanılması için oyun alıştırtmaları önemli bir görev üstlenmektedir. Oyunlar vasıtasıyla dilbilgisi kuralları çokça tekrar edilmektedir. Böylelikle aktif bir öğrenme sağlayan oyunlar tek tip, sıkıcı ve monoton dilbilgisi alıştırtmalarının yerini alarak dinamik bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Sınıf içi rekabet ortamı sağlamaları yönüyle oyunlar, öğrencilerde motivasyonu ve konsantrasyonu artırmaktadır (Demirel, 2016, s. 85). Dolayısıyla dilbilgisi öğretiminde birçok olumlu etkiye sahip oyun formatındaki alıştırtmalar dilbilgisi bilgilerinin beceriye dönüşmesine pozitif yönde katkı sağlamaktadır.

2. DİLBİLGİSİ KURALLARINI ÖĞRENMEYE VE PEKİŞTİRMEYE YÖNELİK DİLBİLGİSEL OYUN ÖRNEKLERİ

Bu bölümde toplam on adet dilbilgisel oyun yer almaktadır. Bazı oyunlarda görsel hafızayı da etkin bir biçimde kullanmak için resim ve tablolardan yararlanılmıştır. Seçilen oyunların birçoğu Rusçanın en temel konularından biri olan ismin halleri konusunun iyi öğrenilip pekiştirilmesine yöneliktir. Diğer taraftan bağlaçlar, sıfatlar, hareket fiilleri gibi konularla ilgili oyunlar da yer almaktadır. Örnek olarak verilen oyunlarda, dil öğrenen grubun dil seviyeleri dikkate alınarak çeşitli uyarlamalar yapılabilmektedir. Örneğin; B2 seviyesi için öngörülen “Papatya falı” oyunu ilgili seviye için basit olabilir, oyunun amacı, kapsamı ve uygulanması ilgili seviye için yeniden organize edilebilir. “Düzeltil bakalım” oyununda seçilecek metin, grubun seviyesine uygun olarak A1, A2, B1, B2 gibi farklı seviyelerde olabilir. Dili öğrenen grubun seviyesi A1 ise ona göre bir metin tercih edilmelidir. B2 seviyesinde bir öğrenci grubuyla dil öğretimi gerçekleştiriliyorsa biraz da kapsamı geniş ve zor bir metin tercih

* Genel anlamda oyun etkinliklerinin yabancı dil öğretiminde kullanılmasıyla ilgili olarak daha detaylı bilgi için Durmuş, Selçuk (2019). Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde sözcük öğretimi ve sözcüksel oyunlar, *Uluslararası Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), s. 91-112. makalesinin 101-105. sayfalarına bakınız.

edilebilir. Bu noktadan hareketle oyunlarda belirtilen seviye, süre, kişi sayısı, uygulanma biçimi ya da oyunlarda kullanılan ilgili örneklerde bir takım değişiklikler yapılabilir.

Oyun 1: “Düzeltil Bakalım”

Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	8-10 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel, ikili ya da grup olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Rusça bir metnin, diyalogun ya da cümlelerin yazılı olduğu kâğıt sınıf mevcudu kadar çoğaltılarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	Genel ya da özel dilbilgisi bilgisini test etmek, çekim eklerini pekiştirmek, dilbilgisi konularıyla ilgili dikkat becerisini ölçmek.
Oyunun Uygulanması	Rusça bir metnin yazılı olduğu kâğıt öğrencilere dağıtılır. Dilbilgisi hataları bulunan bu metinde belli bir süre içerisinde en fazla dilbilgisi hatasını bulan öğrenci ya da grup oyunu kazanır. Bu oyunda amaç sadece dilbilgisi hatalarını bulmak değil aynı zamanda dilbilgisi hatasının doğru biçimini de yazmaktır. Öğrenci bulduğu ve düzelttiği her hata için bir puan kazanır. Cevapların kontrolü öğrenciler tarafından yapılır. Her öğrenci arkadaşının kâğıdını kontrol edip puanlama yaparak sonucu belirler. Genel anlamda tüm dilbilgisi konularını kapsayacak bir metin, diyalog ya da cümleler seçilebileceği gibi sadece bir konuya yönelik olarak hazırlanmış olanları da tercih edilebilir. A1 ve A2 seviyeleri için belli bir konuya yönelik hazırlanmış metinlerin seçilmesi daha uygun olabilir, çünkü henüz dili öğrenme aşamasında olanlar için belli bir konuya odaklanmak daha kolay olabilir. Diğer taraftan artık dil ile ilgili belli bir birikime sahip olunan B1 ve B2 seviyeleri için tüm konuları kapsayan metinlerin seçilmesi daha uygun olabilir.

Oyun 2: “Hal Eklerini Bul Bakalım”

Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	8-10 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel, ikili ya da grup olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Rusça bir metnin yazılı olduğu kâğıt sınıf mevcudu kadar çoğaltılarak sınıfa getirilmelidir.

Oyunun Amacı	Hal eklerini öğretmek ve pekiştirmek
Oyunun Uygulanması	Rusçadaki hal eklerini ezberlemek ve bu ekleri yazma ve konuşma becerilerinde doğru bir biçimde kullanmak pek kolay değildir. Bu oyun, bu zor konuyu kolaylaştırması yönüyle ön plana çıkmaktadır. İlgili metinde geçen ismin halleri konusuyla alakalı kelime ve kelime kalıplarının altları çizilerek hangi hal oldukları ve mastar biçimleri yazılır. Kelime ya da kelime kalıbının mastar biçiminin yazılmasına bir puan, hangi hal olduğunun yazılmasına ise bir puan verilmek suretiyle belli bir süre içerisinde en fazla puan alan öğrenci ya da grup oyunu kazanır. Öğretmenin tek başına tüm kâğıtları kontrol etmesi zaman alacağı için süre bittikten sonra kâğıtlar öğrenciler arasında değiştirilerek cevapların kontrolü sağlanır. Her öğrenci arkadaşının kâğıdını kontrol ederek öğretmene yardımcı olabilir, dolayısıyla bu aşamada da öğrenciler oyunun bir parçası olmaya devam ederler.

Oyun 3: “Papatya Falı” (Akişina, 2016, s. 19)

Oyunun Seviyesi	A2-B2
Süre	10-15 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel ya da grup olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Kelimelerin yazılı olduğu kâğıtlar hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	Hallerin kullanımı ve çekim eklerini pekiştirmek, cümle kurma becerisini geliştirmek
Oyunun Uygulanması	İsimler ve fiillerin yazılı olduğu kâğıtlar masanın üzerine ters bir şekilde bırakılır ve her öğrenci bir isim ve fiil seçer, seçtiği isim ve fiille ilgili cümle kurar. Hal eklerini ve fiil çekimlerini pekiştirmesi yönüyle güzel bir oyundur. Yapılan dilbilgisi hataları öğretmen tarafından hemen düzeltilebilir, böylelikle sırası gelen öğrenciler daha az hata yaparlar. Oyunda kullanılabilecek kelime örnekleri: брат, сестра, муж, жена, дедушка, бабушка, учитель, друг, подруга, девушка, парень, сын, дочь; смотреть (на кого?), идти/ехать (к кому?), любить (кого?), видеть (кого?), играть-гулять (с кем?), есть (у кого?), рассказывать (о ком?), нравится-понравится (кому?)

Oyun 4: “Kimde” (Baev, 1989, s. 31)

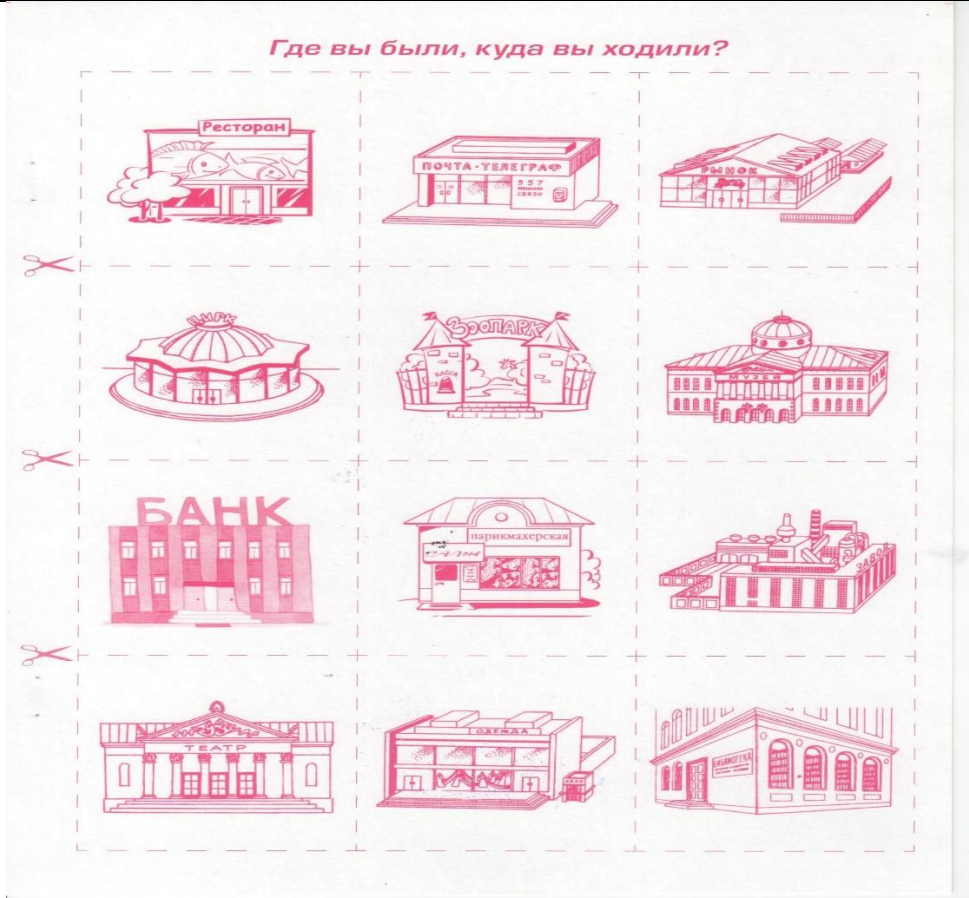
Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	10-15 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Kelimelerin yazılı olduğu kartlar hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	İyelik zamirlerinin kullanımının pekiştirilmesi, -in hali eklerinin kullanımı, aitlik ve yokluk bildirirken –in hali kullanımı.
Oyunun Uygulanması	<p>Oyunun uygulanması: Öğretmene ait çeşitli nesnelere yazılı olduğu kartlar kapalı bir biçimde öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler birbirlerine kartlarını göstermeden açarlar. Öğretmen sırayla kartlarla ilgili sorular sorar: “Benim kalemim sende mi? Sizin kaleminiz ben de değil. Peki kalemim kimde? Kaleminiz bende.”</p> <p>Oyunda kullanılacak bazı kelimeler: ручка, часы, книга, книга, ключ, словарь, телефон, галстук, карандаш, билет, шапка, яблоко, письмо, зонт, свитер</p>

Oyun 5: “Eşyalarım Nasıl? Güzel Mi?” (Baev, 1989, s. 37-38)

Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	15-20 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Kelimelerin yazılı olduğu kartlar hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	İsim ve sıfatlarda cins ve sayı uyumunun pekiştirilmesi
Oyunun Uygulanması	<p>Farklı nesnelere yazılı olduğu kartlar öğrencilere eşit sayıda dağıtılır. Tahtaya ise kartlarda yazan nesnelere tanımlayan sıfatlar yazılır. Fakat sıfatların cins ve sayı ekleri yazılmaz. Öğretmen her öğrenciye elindeki kartlarla ilgili bir soru sorar ve öğrenciler de tahtadan uygun bir sıfat seçip onu çekimleyerek cevap verirler. Oyun bu şekilde devam eder. Eğer öğrenci sıfatı doğru çekimlese bir puan kazanır. En çok puan toplayan öğrenci oyunu kazanır.</p> <p>Oyunda kullanılacak bazı isimler ve sıfatlar: Блузка, шапка, машина, очки, пальто, ботинки, часы, телефон, волосы, глаза, портфель, галстук, костюм, бел-, чёрн-, жёлт-, зелён-, голуб-, нов-, красив-, длинн-, коротк-, чист-, больш-, светл-, тёмн-, маленьк-.</p>

Oyun 6: “Neredeydiniz Acaba? Nereye Gittiniz?” (Kaznışkina, 2017, s. 13)

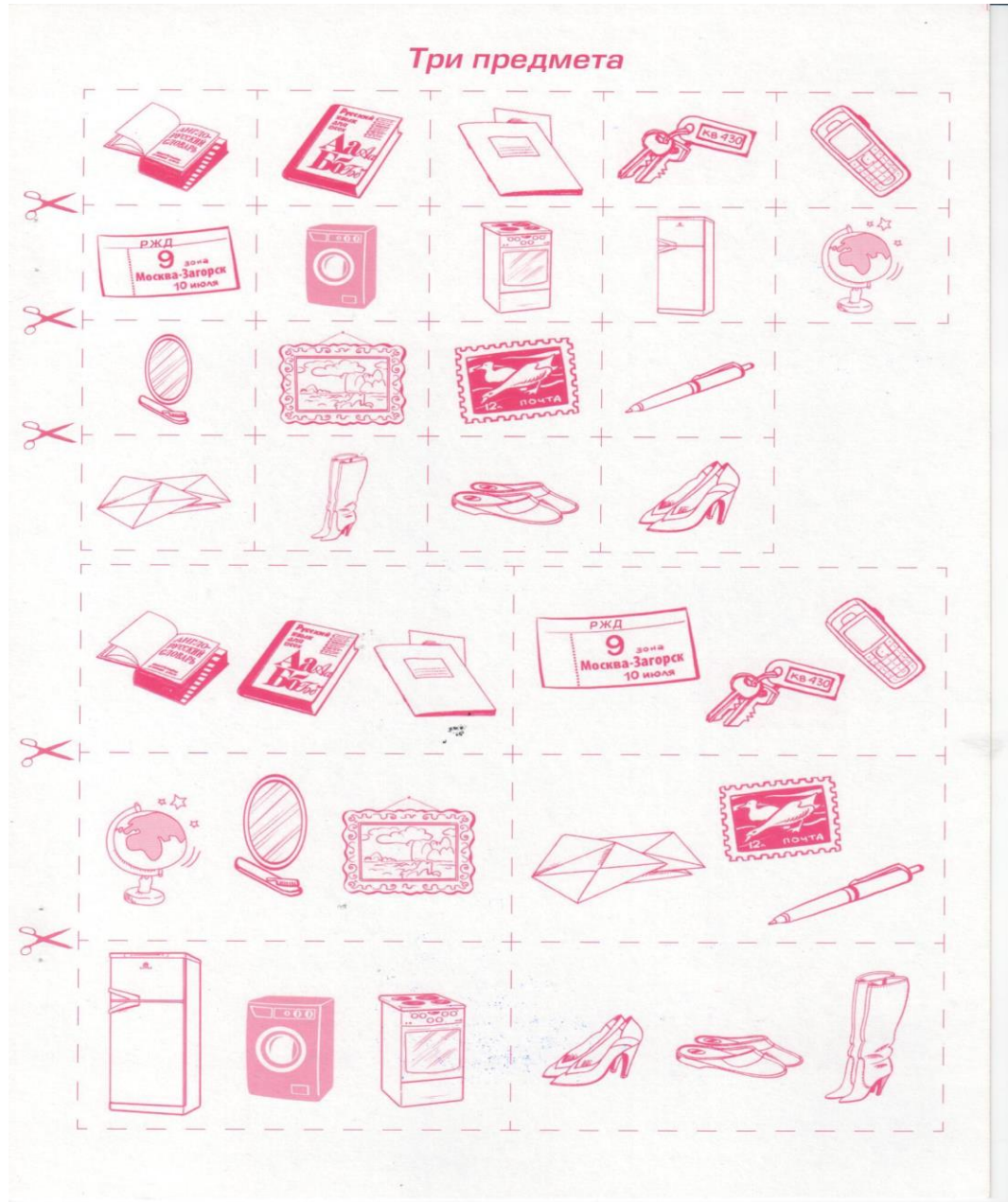
Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	10-15 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Kelimelerin yazılı olduğu kartlar hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	быть (bit) bulunmak fiiliyle birlikte ismin –de hali, ходить (hodit) ездить (ezdit) fiilleriyle birlikte ismin –i hali kullanımının pekiştirilmesi, nerede ve nereye soru zarflarının, в (v) ve на (na) edatlarının kullanımı.
Oyunun Uygulanması	On iki adet resmin bulunduğu kartlar kesilir ve ters bir şekilde masanın üzerine konur. Sırayla her öğrenci bir kart seçer ve ikinci öğrenci nereye gittiniz ve nerede bulundunuz şeklinde iki farklı soru sorar ve birinci öğrenci bu sorulara cevap verir. Oyun bu şekilde devam eder. Bu oyunda bir kazanan belirlemek gerekmez. Çekim hataları hemen düzeltilmek suretiyle sırası gelen öğrencilerin de aynı hataları yapmalarının önüne geçilmiş olur. Eğer oyun biraz daha zorlaştırılmak istenirse gittiği yerde ne yapıldığı, kiminle ve ne zaman gittiği gibi farklı sorular da yöneltiler.

Resim 1: “Neredeydiniz Acaba? Nereye Gittiniz?” Oyunu (Kaznışkina, 2015, s. 5)

Oyun 7: “Üç Nesne” (Kaznışkina, 2017, s. 14)

Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	20-25 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel, ikili ya da grup olarak oynanabilir. En fazla altı kişiyle oynanabilir.
Ön Hazırlık	Kelimelerin yazılı olduğu kartlar hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	İsmin -i, -e ve -in hali kullanımı, gerekli olmak kelimesinin isimlerle uyumunun pekiştirilmesi.
Oyunun Uygulanması	<p>Toplam 18 adet resmin bulunduğu küçük kartlar ve üçer adet resmin bulunduğu altı büyük kart kesilir. Altı öğrenciye büyük kartlardan birer adet verilir. Her öğrenciye elindeki büyük karttan farklı üçer tane küçük kart verilir. Birinci öğrenci elindeki büyük kartta yer alan nesnelere ilgili herhangi bir öğrenciye soru sorar. Örneğin Bana sözlük lazım. Sende sözlük var mı? Eğer öğrencinin elindeki büyük kartta sözlük varsa olumlu cevap verir ve soruyu soran kişi “bana sözlüğünü verir misin?” diye yeni bir soru sorar ve sözlüğü alır. Eğer soru sorulan öğrenci, elinde sözlük yoksa olumsuz cevap verir ve soruyu soran öğrenci de başka bir öğrenciye aynı soruları sorar. Cevap yine olumsuz ise “kimde sözlük var?” diye sorar ve elindeki büyük kartlarda sözlük resmi olan öğrenci olumlu cevap verir. Tüm resimler bitene kadar oyun bu şekilde devam eder. İlgili nesneyi bulmak için sadece iki öğrenci seçme hakkı vardır. Büyük karttaki üç resmi ilk bitiren öğrenci oyunu kazanır.</p> <p>Oyunda kullanılacak kelimeler: словарь, учебник, тетрадь, ключи, билет, мобильный телефон, стиральная машина, плита, холодильник, зеркало, картина, глобус, марка, ручка, конверт, сапоги, тапочки, туфли.</p>

Resim 2: “Üç nesne” oyunu (Kaznışkina, 2015, s. 6)

Oyun 8: “Ah Padejler! Ah Padejler!”

Oyunun Seviyesi	A1-B2
Süre	15-20 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Oyunda kullanılacak kartlar hazırlanıp sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	İsmin hallerinin kullanılmasının pekiştirilmesi, cümle kurma becerisinin geliştirilmesi.

<p>Оyunun Uygulanması</p>	<p>Çeşitli nesnelerin yer aldığı büyük kartlarda cümlelerin başlangıç kısımları verilmiştir. Cümlelerin altında ise bu cümlelerde kullanılması gereken nesnelerin resimleri yer almaktadır. Her öğrenciye bir adet büyük kart verilir ve resimler kesilerek rastgele öğrencilere dağıtılır. Öğrenci resimdeki nesneye ait kelimeyi cümlelere göre uygun hal ekleri getirerek çekimler ve cümle kurar. Her doğru çekim için bir puan verilir. En fazla puan alan oyuncu oyunu kazanır. Oyun biraz zorlaştırılmak istenirse resimdeki nesnenin önüne bir sıfat ya da iyelik/işaret zamiri eklenerek çekimlenmesi istenebilir.</p>
--------------------------------------	---

ОДЕЖДА (1)

9

У вас есть ... ? Он (она) обычно ходит в ... Где можно померить ... ?
 Мне нужны (нужна, нужно) ... на размер меньше (больше).
 Я возьму эти (эту, этот, это, эти) ... Я хочу надеть (я надену) ...
 У меня нет ... У вас есть ... другого (синего, голубого, красного, желтого, розового) цвета?

ОДЕЖДА (2)

10

Где можно померить ... ?
 У вас есть ... У меня нет ...
 Я часто (редко, иногда, никогда не) ношу ...
 Я хочу надеть (я надену) ... У вас есть ... другого (синего, красного, желтого, серого, розового) цвета?
 Я часто (редко, иногда, никогда не) хожу в ...
 Мне нужны (нужна, нужно) ... на размер меньше (больше).

Resim 3: “Ah Padejler! Ah Padejler!” Oyunu (Klementyeva-Çubarova, 2014, s. 9)

Oyun 9: “Hareket Fiilleri”

Oyunun Seviyesi	A2-B2
Süre	15-20 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel, ikili ya da grup olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Oyunda kullanılacak kartlar hazırlanıp sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	Hareket fiillerinin ön ekli ve ön eksiz kullanımlarının pekiştirilmesi
Oyunun Uygulanması	Oyunda cümlelerin yazılı olduğu ve hareket fiillerinin yazılı olduğu olmak üzere iki farklı kart vardır. Cümlelerde kullanılması gereken hareket fiilinin yeri boş bırakılmıştır. Her öğrenciye cümlelerin yazılı olduğu kartlardan eşit miktarda dağıtılır. Hareket fiillerinin yazılı olduğu kartlar tüm öğrencilerin görebilmesi için açık bir şekilde masanın üzerine bırakılır. Birinci öğrenci cümleyi okur ve diğer öğrencilerden en hızlı doğru cevabı veren öğrenci bir puan kazanır. Bir öğrencinin aynı cümle için sadece iki kere cevap verme hakkı vardır. Tüm cümleler bitene kadar oyun bu şekilde devam eder. En fazla puan toplayan öğrenci oyunu kazanır. Eğer oyun biraz zorlaştırılmak istenirse hareket fiillerinin sadece mastar biçimleri verilebilir, bu durumda fiili öğrenci kendisi çekimleyecektir. Oyun böyle oynandığı takdirde bir puan doğru fiil seçimi için bir puan da fiili doğru çekimlemek için verilebilir.

Tablo 1: “Hareket Fiilleri” Oyunu (Çubarova, 2009, s. 1)

..... ко мне в гости сегодня вечером.	Приходи	- Где Иван Петрович? - Он уже
ушёл	Я услышал, как кто-то	вошёл
Он попрощался и из комнаты.	вышёл	Лариса к окну и посмотрела на соседний дом.
подошла	Давайте в сторону, мы мешаем.	отойдём
..... улицу на зелёный свет.	Переходите	Мы недавно на новую квартиру.
переехали	По дороге домой я всегда в магазин за продуктами.	захожу

Oyun 10: “Cümleleri Birleştir”

Oyunun Seviyesi	A2-B2
Süre	20 dakika
Kişi Sayısı	Bireysel olarak oynanabilir.
Ön Hazırlık	Cümlelerin yazıldığı kartlar önceden hazırlanarak sınıfa getirilmelidir.
Oyunun Amacı	Bağlaçların kullanımlarını ve cümle kurma becerisini geliştirmek.
Oyunun Uygulanması	10 dakika içerisinde cümlelerin ve bağlaçların yazılı olduğu kartları doğru bir biçimde eşleştiren öğrenci 1 puan kazanır. Oyun biraz zorlaştırılmak istenirse cümlelerin sözlü ya da yazılı çevirisi de istenebilir.

Tablo 2: “Cümleleri Birleştir” Oyunu

Мы не пойдём в кино.	В воскресенье будет хорошая погода.	Поэтому
Мы хорошо сдали экзамен.	Если	Мы уже смотрели этот фильм.
Как вас зовут	Преподаватель хочет.	Чтобы
Мы долго думали.	На улице было холодно.	Ты попросил меня.
Я помог тебе.	Скажите, пожалуйста,	У нас не было денег.
Как	Мы не знаем,	Вы сказали.
Но	Находится остановка автобуса.	Начинается урок.
Мы прочитали эту книгу.	Мы пошли гулять.	О том, что
Потому что	Мы поедem на дачу.	Мы много занимались.
Мы хотели купить эту книгу.	Когда	Где
Хотя	Я не помню.	Если

SONUÇ

Yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimi gerçekleştirirken dil öğrenen bireylerin öğrenme alışkanlıkları, ihtiyaçları ve beklentileri göz önünde bulundurularak birden fazla yöntem bir arada kullanılabilir. Öğrenilen dilbilgisi konularının dinleme, yazma, okuma ve konuşma gibi dört temel dil becerisinin geliştirilmesinde etkili bir biçimde kullanılabilmesi için tekrara dayalı çok çeşitli alıştırmalar kullanılması önem arz etmektedir. Geleneksel dilbilgisi alıştırmalarıyla birlikte sınıf içi etkinlik olarak dilbilgisel oyunlar kullanılması öğrenilen dilbilgisi konularının pekiştirilerek kalıcı bir öğrenme sağlanmasına olumlu katkılar sunmaktadır. Çok yönlü bir alıştırma olması yönüyle dilbilgisel oyunlar geleneksel tekdüze dilbilgisi alıştırmalarından farklı olarak eğlenceli ve dinamik bir sınıf ortamının sağlanmasıyla öğrenmeyi çeşitlendirmektedir. Dil öğrenen bireyler oyun oynamanın vermiş olduğu rahatlama ile hata yapmaktan korkmanın vermiş olduğu endişe ve kaygı ortamından uzak bir şekilde dilbilgisel oyunlar aracılığıyla öğrenilen dilbilgisi kurallarını etkin bir şekilde kullanabilmektedir.

KAYNAKÇA

Akişina, Alla (2016). *Russkiy yazık v igrakh: Uçebnoe posobie metodiçeskoe opisaniye*, 3-e izd., Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Akişina, Alla-Kagan, Olga (2016). *Uçimsa uçit*, 9-e izd., Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Baev, Pyotr (1989). *İgraem na urokah russkogo yazıka*, Moskva: Russkiy yazık.

Başkan, Özcan (2006). *Yabancı Dil Öğretimi-İlkeler ve Çözümler*, İstanbul: Multilingual.

Çubarova, Olga (2009). *Glagoli dvijeniya: Posobie-igra po russkomu yazıku*, Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Dalkılıç, Leyla Çiğdem (2018). *Rus Dilinin Grameri-Biçimbilgisi*, Ankara: Gece Kitaplığı.

Demirel, Özcan (2016). *Yabancı Dil Öğretimi*, 9. bs., Ankara: Pegem Akademi.

Demircan, Ömer (2013). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*, 5. bs., İstanbul: Der Yayınları.

Dilber, Eyüp (2015). *Dilbilgisi Öğretimi* içinde bölüm: Dil Öğretimi (s. 371-389). Nilüfer Bekleyen (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Durmuş, Selçuk (2019). Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde sözcük öğretimi ve sözcüksel oyunlar, *Uluslararası Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), s. 91-112.

İosifovna, İrina (2014). Podhodi k obuçeniyu grammatike inostrannogo yazıka, *Nauçnyy vestnik YUİM, Tribuna pedagoga*, nomer: 4, s. 84-87.

Kaznışkina, İrina (2015). *Kommunikativnie igri na urokah russkogo yazık kak inostrannogo: Uçebnoe posobie (Razdatoçnyy material)*, Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Kaznişkina, İrina (2017). *Kommunikativnie igrı na urokah russkogo yazık kak inostrannogo: Uçebnoe posobie (Metodiçeskoe opisanie)*, Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Klementyeva, Tatyana-Çubarova Olga (2014). *Loto. Raznotsvetnie padeji: posobie-igra po russkomu yazıku*, 3-oe izd., Moskva: Russkiy Yazık, Kursı.

Kostomarov, Vitaliy-Mitrofanova, Olga (1976). *Metodiçeskoe rukovodstvo dlya prepodavateley russkovo yazıka inostrantsam*, Moskva: Russkiy yazık.

Kryuçkova, Ludmila-Moşçinskaya, Natalya (2009). *Praktiçeskaya metodika obuçeniya russkomu yazıku kak inostrannomu*, 2-oe izd., Moskva: Flinta.

Lebedinski, Sergey-Gerbik, Ludmila (2011). *Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo*, Minsk: BGU.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2009). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni-öğrenme-öğretme-değerlendirme*, Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Maslıkovo, Yevgeni vd. (2004). *Nastolnaya kniga prepodavatelya inostrannogo yazıka*, 9-oe izdanie, Minsk: Vişeyşaya şkola.

Novikova, Olga-Sçyova, Lubov (2012). *Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo*, Voronej: Voronejskiy GASU.

Şçerba, Lev (2004). *Yazıkovaya sistema i reçevaya deyatelnost*, 2-oe izdanie, Moskva: Editorial URSS.

Şçukin, Anatoli (2003). *Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo*, Moskva, Vişşaya Şkola.

Widodo, H., P. (2006). Approaches and procedures for teaching grammer, *English Teaching: Practice and Critique*, 5 (1), 122-141.

EXPANDED SUMMARY

Grammar Teaching and Grammar Games in Teaching Russian as a Foreign Language

Grammar teaching, which has an important place in foreign language teaching, plays an active role in the development of four basic language skills such as speaking, writing, listening and reading. Grammar plays a decisive role in foreign language teaching as it helps to understand and analyse some of the difficult and complex structures of the language and the logic of the language. Effective grammar teaching can be achieved by working in coordination with syntax, morphology and vocabulary at the point of making the meaning of grammar rules as a whole. Grammar teaching is carried out over three basic skills: linguistic, verbal and communicative. Linguistic competence includes understanding, analysing and knowing the relevant grammar topic, verbal competence includes perceiving and using examples of speech within the framework of grammar forms. The communicative competence includes different skills such as creating written and oral texts using the given grammar subject, understanding and adopting them and using them in communication.

In teaching of Russian as a foreign language, grammar subjects are generally given homogeneously within the education program. Topics such as nouns, pronouns, adverbs, adjectives and verbs are given in a limited intensity in accordance with the relevant language level. The purpose of choosing such a method is to gain the ability to communicate within certain patterns as soon as possible. In grammar teaching, it is important to gain two types of grammar skills: productive and receptive skills. Productive grammar skill refers to choosing and using correct grammar knowledge in terms of syntax and morphology. Receptive grammar skill is evaluated as recognizing and understanding these structures. Grammar is divided into active grammar and passive grammar. Passive grammar occurs in the processing of the information heard or read in the relevant language in reading and listening skills. Active grammar, on the other hand, emerges in determining how forms should be used in speaking and writing skills. On the other hand, while some grammar information is actively taught during language teaching, some grammar information is taught passively. Grammar topics, which are taught passively, are taught more extensively actively in the future.

Using different methods and techniques while teaching grammar in foreign language teaching enriches the learning-teaching process. The curriculum can be diversified by using different methods such as visuality, context, speaking examples, and vocabulary teaching. These techniques should be used within the framework of a certain method in order to achieve the goals determined in grammar teaching. From this aspect, grammar teaching is done using two

methods, inductive and deductive. Induction, which is a teaching model from specific to general, is actually a way of information processing. Grammar is taught with examples of words or sentences patterns in the induction method. In the deductive method, which is a general to specific teaching model, first the rules of the relevant grammar subject are given, then grammar exercises are made to ensure that the given rules are learned and reinforced.

In the books prepared according to different language levels for Russian teaching, grammar subjects are presented in a certain system according to the relevant language level. In this way, student learns all the grammar subjects that he needs to learn in accordance with his level by developing listening, reading, writing and speaking skills.

Following the explanation of grammar subjects, rules and areas of use, developing both speaking and writing skills by applying appropriate exercises is considered as the last stage of grammar teaching. The correct use of the theoretically learned grammar rules in the application phase is provided by grammar exercises based on repetition. Grammar exercises are divided into preparation and speaking exercises. In the preparation exercises, it is aimed to understand the relevant grammar subject and rules, as well as to learn these rules by memorization. Preparation exercises are divided into three as imitation, modification and transformation exercises. In speaking exercises, the main purpose is to use the learned grammar subject while communicating.

Another exercise type used in foreign language teaching while teaching grammar is educational games. The information learned systematically in the previous lessons is reinforced by being repeated through games in addition to traditional exercises. Students dynamically adopt grammar rules through grammar games, which are particularly useful in learning and reinforcing grammar rules. Grammar games make important contributions to the transformation of grammar knowledge into skills. In a language with a lot of inflectional suffixes, such as Russian, grammar games play an important role in the correct use of these suffixes in writing and speaking skills. Grammar rules are repeated a lot through games. Thus, games that provide active learning provide a dynamic learning environment by replacing monotonous, boring and monotonous grammar exercises. As they provide a competitive environment in the classroom, games increase students' motivation and concentration.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**
**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
28.10.2020

Rapor Tarihleri / Report Dates
Reviewer 1 - 14.11.2020
Reviewer 2 - 16.11.2020

Kabul Tarihi / Admission Date
24.11.2020

e-ISSN
2687-5586

**IRAKLI YAZAR MAHMÛD AHMED ES-SEYYİD'İN
BEDDÂY EL-FÂYİZ ADLI ÖYKÜSÜNÜN TAHLİLİ
THE ANALYSIS OF IRAQI WRITER
MAHMOUD AHMAD AL-SAYYID'S STORY *BADDAY AL-FÂYİZ***

Fuat DAŞ

Arş. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Arapça Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı, Bartın/Türkiye, fuatdas@windowslive.com

Öz

Irak, XX. yüzyılın ilk yıllarında birçok siyasî ve kültürel gelişmeye sahne olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde yenilikçi, reformist düşüncelere sahip aydın bir kuşak ortaya çıkmış ve Irak edebiyatı, bu kuşağın kalemıyla 30'lu yıllarda modern tarzda başarılı öykülere tanıklık etmiştir. Bu kuşak, yayınladığı öykü mecmualarında romantik konuların yanı sıra Irak toplumunun sorunlarını dile getirmeye başlamış ve Irak öyküsünü diğer Arap ülkelerinin öyküleriyle boy ölçüşecek seviyeye yükseltmiştir. Bu kuşağın öncü isimlerinden biri Mahmûd Ahmed es-Seyyid'tir. es-Seyyid, Irak'ta modern öykünün temellerini atan ve Iraklı yazarların bu türü benimsemesi için büyük çaba sarf eden öncü bir isimdir. O, ilk çalışmalarında içerik ve şekil açısından başarı elde edememiş olsa da modern Türk ve Rus edebiyatıyla tanıştıktan sonra sanatsal açıdan başarılı çalışmalar ortaya koymuştur. *Beddây el-Fâyiz* adlı kısa öykü de yazarın başarılı çalışmaları arasındadır. Realist bir bakış açısına sahip olan es-Seyyid, bu öyküde Irak kırsalını, orada yaşayan çiftçilerin yaşamını, kabile reisleri karşısında çektikleri zorlukları, intikam, diyet gibi kabile yaşantısında önem arz eden gelenekleri ve bu geleneklerin yaşamlarındaki belirleyici rolünü başarılı bir şekilde okura sunmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Arap Edebiyatı, Irak Öyküsü, Mahmûd Ahmed es-Seyyid, Beddây el-Fâyiz.*

Abstract

Many political and cultural developments occurred in Iraq in the first years of the 20th century. As a result of these developments, a generation of intellectuals with innovative and reformist ideas emerged and Iraqi literature witnessed the successful stories in modern style in the thirties with the pen of this generation. This generation started to express the problems of Iraqi society as well as romantic themes in their story anthologies and raised the Iraqi story to a level that rivaled the stories of other Arab countries. One of the leading names of this generation is Mahmoud Ahmad al-Sayyid. al-Sayyid is a pioneer who laid the foundations of the modern story in Iraq and made great efforts for Iraqi writers to adopt this genre. Although he didn't succeed in terms of content and form in his early works, after meeting modern Turkish and Russian literature, he produced artistically successful works. The short story Badday al-Fâyiz is among the author's successful works. In this story, al-Sayyid, who has a realist point of view, successfully presented the Iraqi countryside, the lives of the farmers living there, the difficulties they faced against the tribal chiefs, the traditions that are important in tribal life such as revenge and diyet and the decisive role of these traditions in their lives.

Key Words: *Arabic Literature, The Iraq Story, Mahmoud Ahmad al-Sayyid, Baddây al-Fâyiz.*

GİRİŞ

Modern Arap edebiyatında öykünün Irak'taki ilk örneklerini 1920'li yıllarda görürüz. Bu dönem ve öncesi, bölge insanını fikirsel yönden etkileyecek birçok siyasî ve kültürel gelişmenin meydana geldiği bir süreç olarak karşımıza çıkar. Bu gelişmeler neticesinde Batı tarzı eğitim kurumları çoğalmış, yayın yapan gazete ve dergilerin sayısı artmış, şehirleşme hızlanmış ve halk arasında okur-yazar oranı geçmişe kıyasla yükselme göstermiştir. Bütün bunların sonucunda yenilikçi, reformist düşüncelere sahip aydın bir kuşak ortaya çıkmıştır. Bu kuşak, Mısır ve Türkiye'deki edebî çalışmaları yakından takip etmiş, bu ülkelerde yapılan çeviri eserler vesilesiyle Rus ve Batı edebiyatından haberdar olmuş ve modern bir üslup çerçevesinde öykü yazma girişimlerinde bulunmuştur.

Irak'ta öykünün doğuşuna zemin hazırlayan siyasî etmenlerin başında; 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ve o dönemde Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Irak'ın 1914 yılında İngilizler tarafından işgal girişimleri gelir. II. Meşrutiyet'le birlikte Osmanlı Devleti'ne bağlı birçok bölgede olduğu gibi Irak'ta da özgürlük rüzgârları esmiş, basın-yayın adına büyük atılımlar meydana gelmiştir. Siyasetçiler, yazarlar, düşün insanları birçok gazete ve derginin yayınlanmasına vesile olmuş ya da bizzat kendileri yayınlar çıkarmaya başlamışlardır. O döneme kadar Musul, Bağdat ve Basra'da yayın yapan gazetelerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezken bu sayı, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 66'ya ulaşmış (Ahmed, 2001a, s. 21), devletin merkezi olan İstanbul'da ise II. Meşrutiyet'in ilk ayı tamamlanmadan üçten on beşe yükselmiştir (Battî, 1955, s. 20). Bu gazete ve dergilerde Iraklı yazarlar; eğitim, geri kalmışlık, yoksulluk gibi toplumsal sorunlara çözümler arayan, halkı İngiliz işgaline karşı bilinçlendirmeye çalışan düz bir anlatı üslubuyla hayal ürünü öyküler yayınlamaya başlamışlardır. Bu öyküler gelişim yolunda atılan önemli adımlar olsa da birçok açıdan edebî bir tür olarak öykünün sanatsal özelliklerini yansıtmamıştır.

Bu dönemde Batı edebiyatları başta olmak üzere dünya edebiyatlarından yapılan çeviriler de Irak öyküsünün doğuşuna katkı sağlamıştır. Anistâs Mârî el-Kermelî (1866-1947), Davud Solyo (1852-1921), Rafail Battî (1901-1956) gibi birçok yazar, gazete ve dergilerde öykü çevirileri yayınlamıştır. Ancak çeviri, Mısır ve Suriye'ye kıyasla Irak'ta büyük bir hareket olarak ortaya çıkmamıştır. Çünkü Iraklı yazarlar, Batı kültürünü özelde ise öykü türü eserleri, Mısırlı ve Suriyelilerin yaptığı çevirilerden, Amerika'ya göç eden Suriyelilerin yazdıklarından ya da Türkçe ve Farsçaya yapılan çevirilerden okuyarak öğrenmişlerdir (Sa'îd, 1954, s. 8).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin ülkedeki varlığının devam etmesi Irak halkını rahatsız etmeye başlamış ve bağımsızlık nidaları yükselmiştir. Bu da ilmî ve edebî hayatta büyük bir hareketliliğe sebebiyet vermiştir. Ancak 1920 yılında İngiliz mandasının ilanı ve aynı yıl her kesimden Iraklının katılımıyla gerçekleştirilen ayaklanmanın başarısızlığı, halkı derinden etkilemiştir. Bu siyasî olaylar 1920'li yıllarda edebî hayatın durgun geçmesine ve aydın kesimin umutla beklediği ilmî ve edebî uyanışın başarısızlığına neden olmuştur. Bu edebî uyanışın başarısızlığında; yazarların ellerinde modern bağlamda edebî yönü ağır basan ürünlerin bulunmaması, düşünce uyanışının gelişmesine halkın hazırlıksız olması, insanların fikir dünyasını siyasî işlerin meşgul etmesi gibi sebepleri de sıralayabiliriz (Ahmed, 2001a, s. 83-4).

Irak öykücülüğü, tüm bu siyasî ve kültürel karmaşanın içerisinde ilerlemeye devam etmiş, Mahmûd Ahmed es-Seyyid (1901-1937), o dönemde kaleme aldığı *fi Sebîli'z-Zevâc* (Evlilik Yolunda, 1921), *Mesîru'd-Du'afâ'* (Güçsüzlerin Yolculuğu, 1922), *en-Nekabât* (Musibetler, 1922), *et-Talâ'î'* (Öncüler, 1927), *Celâl Hâlid* (Celal Halid, 1928) gibi eserleriyle dönemin ön plana çıkan isimlerinden biri olmuştur. Irak hikâyesinin öncüsü kabul edilen es-Seyyid, Muhammed Teymur'un (1892-1921) modern Mısır hikâyesinin doğuşunda gösterdiği çabaların bir benzerini Irak hikâyesinin doğuşunda göstermiştir (Sa'îd, 1954, s. 9). O, Irak edebiyatında öykünün edebî, müstakil bir tür olması için uğraşmış ve bu yeni edebî türün Iraklı yazarlar tarafından benimsenmesi için büyük çaba sarf etmiştir.

Irak öyküsünün gelişmesi ve modern bağlamda edebî bir tür olan öykünün özelliklerini tam anlamıyla yansıtması es-Seyyid'in de aralarında bulunduğu 1930 kuşağının kalemiyle olmuştur. Bu kuşak, eserlerinde romantik konuların yanı sıra fakirlik, hastalık, cehaletle mücadele, sosyal hayatta kadının konumu, kırsal kesimin yaşadığı sıkıntılar, İngiliz işgalinden kurtulma gibi birçok toplumsal konulara da değinmiştir. *el-Hasedu'l-Evvel* adlı eseriyle Enver Şâûl (1904-1984), *'Azametun Fâriğa* ile Zunnûn Eyyûb (1908-1996), *Usretu Umm Mîhâ'îl* ve *Hâ'irûn* ile Abdülhak Fâdıl (?), *Ahrâr ve 'Abîd* ile Şâlûm Dervîş (1913-1997) gibi isimler bu kuşağın önde gelen yazarları arasındadır (Yazıcı, 1998, s. 482). En üretkenleri ise on üç öykü mecmuasıyla Zunnun Eyyûb olmuştur.

II. Dünya Savaşı'yla birlikte Irak'ta süregiden siyasî ve kültürel kargaşa iyice palazlanmıştır. Öyle ki; 1941 yılında ülkede bulunan İngiliz güçleriyle yaşanan çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar bu olumsuz havanın en bariz örnekleridir. Dolayısıyla edebî hayatta durgunluk olmuş, dergi ve gazeteler, kültürel ve edebî yazılardan çok savaşla ilgili haberlere yönelmiştir (Ahmed, 2001b, s. 30). Bu savaşla birlikte Irak, ulusçu hareketi temsil eden geniş fikirsel değişimlere şahit olmuş, halk arasında siyasî bilinç gelişmiş ve gençler, edebî yazılardan

ziyade sömürgecilığe karşı savaşan halkın mücadelesinden, gericilik ve köleliğin yıkılmasını konu edinen siyasî ve toplumsal yazılara yönelmiştir (et-Tikrîfî, 1953, s.34). Bu yıllardaki edebî durgunlukta savaşın yanı sıra edebiyatçıların hayatlarındaki değişimlerin de etkisi vardır. Modern Irak öykücülüğünün öncü ismi olarak kabul gören es-Seyyid, 1937 yılında henüz otuz altı yaşındayken hayatını kaybetmiş; dönemin önemli isimlerinden Enver Şaul edebiyattan uzaklaşıp ticarete atılarak kendisinin çıkarmakta olduğu ve Irak'ın kültürel ve edebî yaşamında önemli bir yer edinen el-Hâsid dergisinin yayın hayatına son verdiğini ilan etmiştir. Bir diğer isim Yusuf Mutî siyasete yönelmiş, 1934 yılında kurulan Irak Komünist Partisinin saflarına geçmiş ve 1938 yılında iki yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Abdulkhak Fâdıl ise politikaya yönelmiş ve 1940 yılında ülke dışına çıkmıştır (Ahmed, 2001b, s. 23).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Irak'ta sosyal ve kültürel açıdan büyük değişimler meydana gelmiş ve bu değişimler edebî hayatta da kendini göstererek 1950'lerde yeni bir kuşağın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zunnûn Eyyûb, Ca'fer el-Halîlî (1904-1985), Abdulmecid Lutfî (1908-1992), Abdulkhak Fâdıl, Şalûm Dervîş'in müjdelediği bu yeni kuşak, bireysel ve toplumsal hayatın derinliklerine değinerek Batı tarzı öyküleri andıran başarılı ürünler ortaya koymuşlardır. (İdris, 1953b, s. 35) Bu kuşağın en önemli ismi toplumsal sorunları gerçekçi bir gözle okura Abdulkmelik Nurî (1921-1998) olmuştur. Onunla birlikte; Şâkir Huşbak (1930-2018), Fuad Tekerlî (1927-2008), Gâib Tume Fermân (1927-1990), Abdurrezzak eş-Şeyh Ali (?), Mehdî İsa es-Sakr (1927-), Nezar Selim (?), Muhammed Roznâmcî (?), Ğânim ed-Dubbağ (?) gibi isimler de bu kuşağın temsilcileri olarak yerlerini almışlardır (Ahmed, 2001b, s. 34).

Irak'ta 1958 yılında bir grup subay, darbe girişimiyle monarşiyi devirerek cumhuriyet ilan etmiştir. Bu siyasî atmosferden olumsuz yönde etkilenen öyküde de 1965'ten itibaren önceki çalışmalardan kopuk ve düşük tempolu bir hareketlenme görülmüştür. Mûsâ Kirîdî, Bâsim Hammûdî, Yahyâ Cevâd, Âdil Kâmil, Hudayr 'Abdulemîr ve Munîr 'Abdulemîr gibi genç öykücüler bu dönemin önde gelen yazarları olarak görülmektedir. Irak öykücülüğü 1976'dan sonra genç neslin ortaya koyduğu sosyal, psikolojik ve yeni Batılı metot ve anlatım teknikleriyle muhteva ve üslûp bakımından çok ilerleme kaydetmiştir (Yazıcı, 1998, s. 482).

Bu çalışmada modern Irak edebiyatında öykünün temellerinin atılmasında ve gelişmesinde öncü bir isim olan Mahmûd Ahmed es-Seyyid'in öykücülüğü ve *Beddây el-Fâyiz* adlı öyküsünün tahlili ele alınmıştır. Aynı şekilde Irak öyküsünün doğuşu ve gelişimi esnasında yaşadığı kültürel ve siyasi faktörlerden kısaca bahsedilmiştir. Bütün bu bilgiler, Arapça ve Türkçe dillerinden yapılan literatür taraması nihayetinde elde edilmiştir.

MAHMÛD AHMED ES-SEYYİD VE ÖYKÛCÛLÛĞÛ ÜZERİNE

Mahmûd Ahmed es-Seyyid, 1901 yılında Bağdat'ta dünyaya gelmiştir. Babası cami müderrisi olduğu için dinî bir çevrede yetişmiş, küçük yaştan itibaren babasının kütüphanesinde bulunan çeşitli edebî kitaplardan faydalanarak kendini geliştirmiştir. İlköğrenimini Osmanlı okullarında tamamladıktan sonra Mühendislik Okuluna başlamış ancak buradan ayrılarak Öğretmen Okuluna devam etmiştir. İhtilal döneminde Hindistan'a gidip burada yaklaşık bir yıl kalmış, 1920 halk ayaklanmasının olduğu dönemde ülkesine dönmüştür (es-Seyyid, 1978, s. 5). Ülkesine döndükten sonra kendisini okuma ve araştırma yapmaya vererek Bağdat kütüphanelerinde bulunan klasik Arap edebiyatına ait eserleri, Batı dillerinden çevirisi yapılan düşünce kitaplarını, Kasım Emin (1863-1908), Şiblî Şumeyl (1850-1917) gibi Arap düşünürlerinin yanı sıra Batı felsefecilerini okuyarak kültürel açıdan kendini geliştirmeye yönelmiştir (Sa'îd, 1954, s. 9).

es-Seyyid, Irak'ta öykünün çağdaş üslup bağlamında temellerini atan ve bu yeni edebî türün doğuşuna ve gelişmesine büyük katkılar sağlayan öncü bir yazar olmakla birlikte edebî yaşamını bu türe adamıştır. Aynı şekilde 1930'ların başında gerçekçi bir eğilim ile sosyal içerikli öyküler yazmayı benimseyen ilk yazardır. es-Seyyid, Arap hikâyeciliğinin gelişmesine katkı sağlayan Mahmûd Teymûr başta olmak üzere Mısır'ın diğer öncü yazarlarıyla hemen hemen aynı dönemde hikâye yazmaya başlamıştır. Bundan dolayı onu, Irak hikâyeciliğinin yanında Arap hikâyeciliğinin temellerinin atılmasına ve inşasına katkı sağlayan yazarlar grubuna dâhil etmemiz de mümkündür (Ahmed, 2001a, 185). Yazarın *fî Sebîlî'z-Zevâc, Mesîru'd-Du'afâ'* romanları ve dokuz hikâyeden oluşan *en-Nekabât* derlemesi, üslup ve biçim açısından modern anlatı alanındaki ilk adımlarıdır. Yazarın bu ilk çalışmaları, ele aldığı konular, izlediği üslup ve kurgu açısından tam anlamıyla başarı elde edememiş, döneminin “edebiyat pazarına” hâkim olan aşk ve macera romanlarının tesirinde kalmıştır. İlerleyen yıllarda eserlerinde realist bir eğilim sergileyen yazar, bu ilk çalışmalarıyla birlikte 1920'li yıllarda yazılan ve toplumun yaşadığı sorunları ele almayan çalışmalara büyük eleştiriler yöneltmiştir. Hatta es-Seyyid romantik, hayalperest bir yazarla “*Ben onu (sevgiliyi) seviyorken devem de onun devesini seviyor*” diyen klasik şair arasında zihniyet farkının olmadığını söyleyerek yaptığı eleştirinin boyutunu ortaya koymaya çalışmış ve bu ilk çalışmalarını hem kendi edebî hayatında hem de edebiyat dünyasında utanç lekesi olarak görmüştür (es-Seyyid, 1978, s. 7). Yazarın bu kadar sert eleştiriler yöneltmesinin temelinde *en-Nekabât* derlemesiyle *et-Talât* derlemesi arasında geçen süre zarfında edebî dünyasında yaşadığı fikirsel değişimler vardır.

es-Seyyid'in edebî ve fikrî dünyasında yaşadığı bu fikirsel değişimler, Selâme Mûsâ (1887-1958), Abbas Mahmûd el-Akkâd (1889-1964) ve Taha Hüseyin (1889-1973) gibi yazarları tanımasıyla başlamıştır. Bu yazarlardan edindiği düşünceler sonucunda kendi döneminin edebiyat anlayışı içerisinde yaygın olan Cubrân Halîl Cubrân (1883-1931) ve el-Menfâlûtî (1876-1924)'nin eserlerindeki romantik temelli düşüncelerin faydasız olduğu kanaatine vararak Irak toplumunun içinde bulunduğu sorunlara çözümler getiremeyeceğini anlamıştır (Ahmed, 2001a, 189). Bu yazarların yanı sıra Türk öykü yazarları, Mahmûd Teymûr başta olmak üzere Mısırlı yazarlar ve gerçekçi Rus yazarlar da onun edebî ve fikrî dünyasında büyük etki bırakmıştır. Bu yazarların eserlerini okuduktan sonra edebî dünyasındaki değişimleri, önceki çalışmalarına hâkim olan romantik konulardan uzak yoksulluk, alt tabakadaki insanların mücadelesi, çiftçilerin çektiği sıkıntılar, feodal ve sömürgeci güçler karşısında halkın yaşadığı zorluklar gibi Irak toplumunun sorunlarını ele alan *et-Talâî*, *Celâl Hâlid*, *fî Sâ'a mine'z-Zaman* (Zamanın Bir Saatlik Anında, 1935) gibi eserlerinde daha iyi bir şekilde görmekteyiz. Bu değişimler öykülerinin içeriğine yansıdığı gibi diğer anlatı unsurlarına da yansımıştır. Rapor dilinden uzak daha edebî bir dil kullanmaya başlamış, karakterleri gerçek hayattan seçmiş ve daha canlı tasvirler yer vermiştir.

Kendini direnişçi ve mücadeleci bir edebiyat yaratmaya adanmış es-Seyyid (İdris, 1953a, s. 22), Türk yazarlardan Reşat Nuri Güntekin (1889-1956) ve Rezaizade Mahmud Ekrem (1847-1914)'in öykülerine büyük ilgi göstermiştir. Bu ilgi neticesinde *et-Talâî* öykü mecmuasında adı geçen bu iki yazarın öyküleri üzerine incelemeler yapmış hatta Reşat Nuri'nin hikâyelerindeki özgürlükçü, toplumun ilerlemesine engel olan geleneklere ve bu gelenekleri muhafaza edenlere gösterdiği savaştı eğilimleri bu ilgisinin odağı olmuştur (es-Seyyid, 1978, s. 434). Rus yazarlardan Dostoyevski, Maksim Gorki, Tolstoy'un eserlerini tanımış ve bu eserler, onun öykücülüğündeki ulusal ve gerçekçi eğilimin var olmasına büyük katkı sağlamıştır. Kendisi bu yazarların gerçekçi yönlerini taklit etmekle yetinmeyip Iraklı yazarların da eserlerinde Rus yazarları taklit etmeleri gerektiğini savunmuştur. es-Seyyid, Tolstoy'un *Diriliş*, Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* gibi meşhur yapıtlarını incelemiş, bazılarını özetleyerek yayınlamıştır (Ahmed, 2001a, 191-3). Mısırlı yazarlardan ise *el-Medresetu'l-Hadîse*'nin öncülerinden Mahmûd Teymûr (1894-1973)'u ve öykücülüğünü yakından takip etmiş ve ona birçok öykü hediye etmiştir. Yazarın bütün bu girişimleri, 1930'lu yıllarda Irak öyküsünün gelişmesinde yankılarını göstermiş ve bu dönemdeki genç kuşağa yeni ufuklar açmıştır.

Mahmûd Ahmed es-Seyyid'in yaşadığı bütün bu edebî tecrübeler neticesinde öykücülüğünü iki dönem çerçevesinde değerlendirebiliriz. İlk dönem; romantik konuların ağır

bastığı, sanatsal açıdan eksik, tam anlamıyla başarıya ulaşmamış çalışmalarını içermektedir. İkinci dönem ise ilk dönemden tamamen farklı, toplumsal içeriklerin hâkim olduğu, sanatsal değeri yüksek, ulusal ve gerçekçi çalışmalarını içermektedir.

BEDDÂY EL-FÂYİZ ADLI ÖYKÜNÜN TAHLİLİ

Beddây el-Fâyiz adlı kısa öykü, yazarın kaleme aldığı *fî Sâ'a mine'z-Zaman* adlı öykü mecmuasında yer almaktadır. Diğer öykülerinden farklı olarak bu öyküsünde yazar, Iraklı çiftçilerin yaşadığı sıkıntıları, çektiği zorlukları, onların gelenek-göreneklerini gerçekçi bir yaklaşımla okuyucuya sunmuştur. Bu da öyküyü, Irak edebiyatında 1930'lu yıllarda önde gelen başarılı öyküler konumuna yükseltmiştir. Öyle ki Suheyl İdris bu öykünün modern Arap öykülerinin en güzelleri arasında olduğunu söylerken (İdris, 1953a, s. 23) Abdulilâh Ahmed ise bu öykünün, kırsal hayatı titizlikle anlatan, sağlam örgüye sahip güzel bir insanî öykü olduğunu söylemiştir (Ahmed, 2001a. s.216) Öyküyü şöyle özetlememiz mümkündür:

Fırat nehrinin her iki yakasında yaşayan çiftçiler, yılın belirli aylarında su taşkınlarından dolayı zarar gören ve bir kısmı kabile reislerine ait olan tarım arazilerini korumak için bütün gayretleriyle çalışırlardı. Ara ara Fırat'ın suları yükseldiğinde çiftçilerin taş ve topraktan yaptıkları setler yarılar ve onlar yarılan setleri kapatmak için kabile reislerinin emirleri altında var güçleriyle çaba sarf ederlerdi. Ancak kabile reisleri, çiftçileri daha hızlı çalışmalarını için sürekli uyarır ve tembellik yapanlara yeri geldiğinde sopa ve kırbaçlarıyla vururlardı. Bir gün öykünün kahramanı Beddây el-Fâyiz, kabile reislerinden birinin sopasına maruz kalır. Esmer tenli, uzun boylu, gururlu ve gücüne güvenen el-Fâyiz, kendisine vuran reise başkaldırır ve onun karşısına dikilir. Bu duruma şaşırان reis, ikinci kez vurmaya yeltenir ama hemen vazgeçer. Çünkü el-Fâyiz'in canını sopadan daha çok acıtacak olan şeyin ne olduğunu bilir ve onu, karşı kabileden Cessâm'ın öldürdüğü ağabeyi Abbâs'ın intikamını almadığı için korkaklıkla suçlar. Bunun üzerine el-Fâyiz, Fırat kabilelerinde intikamın diyet misali hak olduğuna ve alınca çalınmış bu lekeden kurtulmak için intikam alması gerektiğine karar verir.

el-Fâyiz, silahını alır ve intikam almak için küçük bir balıkçı kayığıyla nehrin karşı tarafına geçer. Cessâm'ın kabilesinin çadırları arasında gizlenerek öldürme planını yapmaya koyulur. Cessâm ise o esnada el-Fâyiz'in saklandığı yerin yakınında bulunan su setlerinin etrafında nöbet tutuyordur. el-Fâyiz, silahını ona doğrultur, tam vuracakken setlerin diğer ucundan nöbetçilerden birinin yardım

çığlıkları duyulur. Azgın sular setlerde büyük bir gedik açmış ve kabile çadırlarının bulunduğu bölge sular altında kalmaya başlamıştır. Cessâm ailesini sel sularından kurtarmaya çalışır ancak buna tek başına gücü yetmez. Kabileden herkes kendi derdine düştüğü için yardıma çağıracağı kimse de olmaz. Bu durumu gören el-Fâyiz, yüzünü tanınmayacak şekilde kapatır, Cessâm'ın çocuklarını kurtarır ve intikamını almadan obasına döner. Daha sonra Cessâm, ailesini kurtaran kişinin öldürdüğü Abbâs'ın kardeşi el-Fâyiz olduğunu öğrenir, kız kardeşini diyet olarak ona verir ve barış sağlanır. O günden sonra hiç kimse el-Fâyiz'i korkaklıkla suçlayamaz.

Yazar, diğer birçok öyküsünden farklı olarak bu öyküsünde Irak kırsalında yaşayan insanları ve onların gelenek-göreneklerini ele almıştır. Bu yüzden kırsalda çadır hayatı yaşayan çiftçilerin yaşam koşullarının tasvirine büyük özen göstermiştir. Öykünün başta gelen özelliklerinden biri de bu tasvirlerdir. Çünkü o, çiftçilerin yaşamlarının temel kaynağı olan tarım arazilerini korumak için doğa olayları karşısında çektikleri sıkıntıları, zorlukları ve bu doğa olaylarının çiftçilerin hayatlarındaki belirleyici rolünü gerçekçi bir eğilim çerçevesinde başarılı bir şekilde sunmuştur. Bunu anlatıcı-yazarın öyküye giriş cümlelerinde daha iyi görmekteyiz: *“Mayıs ayının onuncu günüydü... Fırat nehrinin suları yükselmiş ve azgın dalgalar, nehrin her iki kıyısına çekilen setleri yıkmak üzereydi. Zu'l-Kefl ve el-Kûfe arasındaki yeşil bölgede farklı kabilelerden çiftçiler, tıpkı Fırat'ın diğer bölgelerindeki çiftçiler gibi bu setleri gözetliyorlar ve gece gündüz kaygılı bir şekilde onların etrafında bekliyorlardı. Bir aydan beridir karşı karşıya oldukları tehlike artık onları korkutuyordu.”* (es-Seyyid, 1978, s. 459) Çiftçilerin korktuğu tehlike birçok kez olduğu gibi su setlerinin yarılip obaları su basmasıdır. Öyle ki anlatıcı-yazar, onların nezdinde bu setlere, yaşamla ölüm arasında örülen duvar misali büyük önem atfetmiştir. Çünkü setlerin yıkılması; hayvanların, tarım arazilerinin, çadırların hatta kendi hayatlarının sular altında kalması anlamına gelmektedir.

Çiftçilerin korudukları tarım arazilerinin bir kısmı onlara kötü davranan, yeri geldiğinde kırbaç ve sopalarla şiddet uygulayan kabile reislerine aittir. Anlatıcı-yazarın dikkat çekmek istediği sosyal eleştirilerin başında despot, acımasız kabile reislerinin çiftçilere gösterdikleri bu kötü tutum gelmektedir. Çiftçiler bütün güçleriyle yarılan setleri tamir etmeye çalışsa da reislerin sopalarının hedefi olur ve acımasız muamelelere maruz kalırlardı. Ancak öykünün kahramanı Beddây el-Fâyiz, kendisine vuran kabile reisinin karşısına dikilir, isyankâr bir şekilde söylenmeye başlar. Onun bu tutumu, bir bakıma kötü muameleye maruz kalan çiftçilerin sesidir. el-Fâyiz'in bu tutum ve davranışlarını, bizatihi yazarın tutum ve davranışlarıyla özdeşleştirmek de mümkündür. Çünkü yaşadığı dönem, Irak toplumunun feodal yapıların ve İngiliz

sömürüsünün altında ezildiği bir dönemdir ve kendi kuşağının hayatı, bu yapılara karşı başkaldırarak, bağımsız bir Irak için mücadele ederek geçmiştir. Örneğin; yazarın, başkahramanını bizzat kendisi olarak kurguladığı *Celâl Hâlid* adlı öyküsü, I. Dünya Savaşı esnasında Arap isyanının yarattığı mücadeleciler ve fanatik kuşağa mensup Iraklı bir gencin ruh halini ele alır (İdris, 1953a, s. 22). Aynı şekilde yazarın *et-Tâlibu't-Tarîd* (Kovulmuş Öğrenci) öyküsündeki Abdülaziz karakterinde de isyankâr bir yapı görmekteyiz. Yazarın bu öykülerine benzer birçok öyküsünde acımasız, despot yapılara karşı karakterlerini kurgulaması, kendi benliğinin tutum ve davranışlarından ileri gelir.

Kabile reisleri, kendilerine isyan eden çiftçileri nasıl geri püskürteceklerini çok iyi bilmektedirler. Kabiledeki her bir bireyin hayatına en ince ayrıntısına kadar vakıf olmuş, zamanı geldiğinde bunu kendileri için bir koz olarak kullanıp kurdukları bu sistemin devamını sağlayabilmişlerdir. Örneğin; kabile reisi, el-Fâyiz'in isyanını -özelde onu, genelde kabile insanını iyi tanıdığı için- anında geri püskürtebilmiş ve onu, intikam gibi kabile fertlerinin kutsal gördükleri geleneği çiğnemekle suçlayarak şu sözleri sarf etmiştir: “*Vay haline korkak! Vazifeni yerine getirmiyor musun? Peki, bu itaatkâr kardeşlerinden farkın yaldızlı bıçağın mı? Hangi kötü gün için onu taşıyorsun? Sedir ağacına asılı olan silah, Cessâm'ın kardeşin Abbâs'ı öldürdüğü gün neredeydi? Neden şimdiye kadar ondan intikamını almadın, rezil korkak?*” (es-Seyyid, 1978, s. 461) Bu sözler el-Fâyiz'i büyük bir utancın içine atar. Çünkü intikam alma duygusu, diğer Arap kabilelerinde olduğu gibi el-Fâyiz'in kabilesinde de dinî bir inanç gibi kutsiyet seviyesine yükseltilmiştir. Bu yüzden kabilesi tarafından dışlanacağını ve kınanacağını iyi bildiği için intikam almaya karar verir. “*Lakin o, bu olayda kara bir elbise misali kendisine giydirilen utanca razı olmadı. Diyet geleneği gibi kabileler nezdinde intikam alma hakkı karşısında suskunluğunu bozdu. Bütün Fırat kabilelerinin başına gelen bu sel felaketinden kurtulana kadar beklemekten başka çaresi yoktu. Ama artık azar, kılıcı geçti ve insanlar önünde kınandı. İntikamını alana kadar yaşamak artık ona haramdı.*” (es-Seyyid, 1978, s. 462) Anlatıcı-yazar, el-Fâyiz üzerinden kırsalda yaşayan insanların kendilerince belirledikleri sözlü kanunlara kabileden herkesin uyması gerektiğini, bu kanunları çiğneyenlerin ise kabile tarafından dışlanacağını belirterek onların kendi yasalarına ne derece bağlı olduklarına da değinmiştir.

Anlatıcı-yazarın, dönemin kabile yaşantısına dair gerçekçi tasvirleri ve realist anlatımı da oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, kabile yaşantısında maktulün yakınına sadece katilin kanı helaldir. Katille birlikte başka birilerinin öldürülmesi tabii olunan kabile kurallarının çiğnenmesi anlamına gelir. Öyle ki el-Fâyiz, Cessâm'ı öldürmeye gittiğinde onun setlerin başında nöbet tuttuğunu görür. Tam silahını doğrultup vuracakken Cessâm'ın yanında başka biri daha görünür

ve bunun üzerine silahını geri çeker. Eğer Cessâm'la birlikte bu kişiyi de öldürürse işlerin sarpa saracağını ve bu kişinin kabilesinin kendisinden intikam almak isteyeceğini; bununla birlikte Cessâm'ın kanının kendisine helal olduğunu, onu öldürdüğünde kabilesinden kimsenin kendisine hesap sormayacağını bilir. Bu yüzden bu kişinin gitmesini bekler ve bir süreliğine planını erteler. Yazarın, tanrısal bir bakış açısıyla olayların anbean gelişimini aktardığı bu yaşam tarzına olan yaklaşımı oldukça objektif bir şekilde okurun karşısına çıkar. Öç alma geleneğiyle ilgili yaşananları olumlu ya da olumsuz diye yorumlamaksızın kendini tarafsız bir yerde konular.

el-Fâyiz gizlendiği yerde yırtıcı bir hayvanın avını seyrettiği gibi Cessâm'ı seyrederek. Tam o esnada nöbet tutan çiftçilerden birinin sesi gelir. Cessâm ve arkadaşları o tarafa gittiğinde sette bir yarık açıldığını ve obayı su bastığını görürler. Yarığı kapatmaya güçleri yetmediği için obada su seviyesi yükselmeye başlar. Bunun üzerine herkes hayvanlarını ve ailesini kurtarmanın peşine düşer. Bu felaketi el-Fâyiz büyük bir üzüntüyle izler: “*Avından kurtulacağı için ruhunu bir huzur kaplar. Sonrasında içini kemiren bir şeyler hisseder. Ruhunda tuhaf ve yeni bir duygu uyanır. Öç ve intikam alma arzusu yok olur.*” (es-Seyyid, 1978, s. 461) Cessâm'ın mücadele ettiği sıkıntıdan tek başına kurtulamayacağını görür ve yüzünü peçeyle kapatıp ailesini kurtarmasında ona yardımcı olur. Sonrasında intikamını almadan obasına döner. Anlatıcı-yazarın öyküyü bu sonla bitirmesi muhtemelen okurda büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Çünkü öykünün düğüm kısmında el-Fâyiz'in intikam alacağına, intikam almanın kabile kültüründe hayatî önem taşıdığına okuru öylesine inandırmıştır ki çözüm kısmını bu şekilde sonlandırmayla okuru şaşırtmanın yanı sıra vermek istediği mesajı okurun bütün dikkatini çekebilmeyi de başarmıştır. Bu mesaj; affetmek, iyilik yapmak gibi insanî değerlerin, intikam almak gibi yüzyıllarca süregelen geleneklerden üstün olduğudur. Öyle ki el-Fâyiz intikam almadığı için kabilesi tarafından kınanacağını, dışlanacağını bile bile içindeki insanî duygularla hareket ederek düşmanına iyilik yapmıştır.

Anlatıcı-yazar, iki karakter arasındaki düşmanlığı diyetle sonlandırarak kabile geleneğine yönelik dolaylı yoldan sosyal bir eleştiri yapmıştır. Çünkü intikam almak gibi insanların tabii olduğu yüzyıllarca süregelen gelenekler, insanlar arasındaki savaşların devamlılığına neden olduğu gibi toplumların gelişmesine de engel teşkil etmiştir. Öyle ki anlatıcı-yazarın da öncülerinden olduğu ve 1920'li yıllarda Irak'ta ortaya çıkan aydın kuşak, yenilikçi düşüncelere sahip olmakla birlikte gelenekçi yapılara eleştiriler yönelmiş, Irak toplumunun ilerlemesine engel olan sorunları yazılarına taşımaya çalışmıştır. Bundan dolayıdır ki anlatıcı-yazar, el-Fâyiz karakterine kabile kurallarını çiğneterek gelenekçiliğe yönelik eleştirilerini onun üzerinden okura vermiştir.

Öyküde dikkat çeken önemli olgulardan birisi de doğa olaylarıdır. Şiddetli rüzgârların esmesi, yağmurların sellere dönüşüp obaları basması, hayvanlara ve tarım arazilerine zarar vermesi gibi doğa olayları, genellikle çiftçilerin hayatlarındaki sıkıntıların, zorlukların daha iyi sunulabilmesi için kullanılmıştır. Muhtemelen anlatıcı-yazarın buradaki amacı; kırsalda yaşayan insanların hayatlarını bu doğa olaylarının yardımıyla daha çok dramatize edip gerçekçi bir şekilde sunarak okurun bu zorlukları görmesini ve bu insanların sıkıntılarını, duygularına ortak olmasını istemesidir.

Öykü boyunca birkaç kısa ifade dışında neredeyse karakterler arasında diyaloglara hiç yer verilmemiştir. Bu durum öyküde durağan bir hava yaratsa da yapılan canlı tasvirler, öyküdeki bu durağanlığı ortadan kaldırmıştır. Anlatıcı-yazarın çiftçileri, çektikleri sıkıntıları, yaşadıkları çadırları, mücadele ettikleri doğa olaylarını kısacası bir bütün olarak Irak kırsalında yaşayan insanları gerçekçi bir şekilde tasvir etmesi, önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi onun Rus ve Türk edebiyatına dair yapmış olduğu okumalarının eserlerine yansımaları olarak düşünülebilir. Çünkü 1920'li yılların başlarında yayınladığı çalışmalara bakıldığında Irak'ın kırsal hayatında yaşananlara derinlemesine bir değerlendirme görülmezken sonrasında Rus ve Türk yazarların eserleriyle tanışması, es-Seyyid'i toplumcu-gerçekçi bir yol izlemeye, Irak kırsalını tasvire, orada yaşanan adaletsizlikleri duyurabilmeye sevk etmiştir. Onun bu etkileşiminin en iyi örneklerinden biri de *Beddây el-Fâyiz* adlı öyküsüdür.

Öyküde *Beddây el-Fâyiz*'in dışında *Cessâm* ve kabile reisi diğer önemli karakterler arasındadır. Bu iki karakter okura yeterli derecede tanıtılmamıştır. Örneğin; *Cessâm*'ın nerede yaşadığı, ailesinin kaç kişiden oluştuğu verilmesine rağmen onun karakteristik ve fiziki özelliklerinden bahsedilmemiştir. Benzer şekilde *el-Fâyiz*'i intikam almaya sevk eden kabile reisi de hemen hemen hiç tanıtılmamıştır. Ancak bu karakterlere kıyasla *el-Fâyiz* yeterli derecede tanıtılmıştır. Anlatıcı-yazar onu okura olumlu sıfatlarla sunmuştur: "*Beddây bazı yönleriyle kabilesindekilerden farklıydı. O, gururlu, kendisine saygısı olan ve gücüne güvenen biriydi.*" (es-Seyyid, 1978, s. 460)

Öyküde mekân olarak Irak kırsalı seçilmişken; zaman, anlatıcı-yazarın ilk cümlesiyle mayıs ayının onuncu günü olarak belirtilmiştir. Yıl tam olarak verilme de öykünün kaleme alındığı otuzlu yıllar olduğu söylenebilir. Ancak *el-Fâyiz*'in yaşadığı olayların geçtiği ânı bir kenara bırakırsak çiftçilerin günlük yaşamında meydana gelen olaylar ve yapılan tasvirler kısmen de olsa zaman kavramını belirli bir dönemin sınırlarından çıkarmıştır. Çünkü çiftçiler, yağışların artarak setlerin yıkılmasına, sel baskınlarına, tarım arazilerinin zarar görmesine sadece o yılın mayıs ayında değil muhtemelen her yılın mayıs ayında şahit olmaktadır.

Anlatıcı-yazarın ilk öykü ve romanları, birer edebî tür olarak Irak edebiyatının ilk ürünleri arasında olduğu için bu eserlerinde modern anlatıyı oluşturan kimi unsurların yerli yerinde kullanılmadığı görülür. Bu unsurların başında yazarın edebî dilden uzak rapor tarzı bir dil kullanması gelmektedir. Ancak bu ilk çalışmalarına kıyasla *Beddây el-Fayiz* öyküsünde daha başarılı bir dil kullandığını görmekteyiz. Aynı şekilde bazı çalışmalarında olduğu gibi bu öyküsünde anlaşılması zor sözcüklere rastlamamaktayız. Örneğin; yazarın, *Celâl Hâlid* adlı öyküsünde anlaşılması zor sözcükler kullandığı, okurun bu sözcükleri anlaması için dipnotlarda açıklamalar yaptığı görülür.

Yazarın dilinde dikkatimizi çeken olgulardan bir diğeri de; bir pasajda vermek istediği olayı ya da düşünceyi atasözleri ve deyimlerle pekiştirme yoluna gitmesidir. Örneğin; yazar, el-Fâyiz'in ağabeyinin intikamını almadığından dolayı insanların önünde azarlandığını, bundan dolayı intikamını alması gerektiğini “*Kılıç, azarı geçti.*” (سبق السيف العذل) atasözüyle vurgularken; bu utançla yaşamının kendisine haram olduğunu “*Ateş var utanç yok!*” (النار ولا العار) atasözüyle vurgulamıştır.

SONUÇ

Mahmûd Ahmed es-Seyyid, Irak'ta öykünün temellerini atan öncü bir isimdir. O, Türk edebiyatından, Rus edebiyatından birçok roman ve öykünün çevirisini, tahlilini, özetini yapmış ve bu edebiyatlardaki gelişmeleri kendi ülkesine taşıyarak Iraklı yazarların bu yeni türü benimsemesi için büyük çaba sarf etmiştir. es-Seyyid'in ilk çalışmaları her ne kadar 1920'li yılların “edebiyat pazarına” hakim olan macera ve romantik konular etrafında cereyan etmiş olsa da ilerleyen dönemlerde yayınladığı çalışmalarına toplumsal sorunlar hakim olmuştur. O, sadece Irak öyküsünün gelişmesine değil aynı zamanda modern Arap öyküsünün gelişmesine de yadsınamayacak ölçüde katkılar sağlamıştır.

es-Seyyid, incelediğimiz *Beddây el-Fâyiz* adlı öyküsünde, Fırat nehrinin her iki yakasında yaşayan çiftçilerin kabile yaşantısını, sosyal sorunlarını, diyet ve intikam gibi hayatlarındaki belirleyici gelenekleri, kabile reislerinin onlara gösterdikleri kötü tutumları gerçekçi bir bakış açısıyla ele almıştır. O, iyilik yapmak ve bağışlamak gibi insanî davranışların kırsal yaşamda savaşların devamlılığına neden olan bazı geleneklerden daha üstün olduğu mesajını vermiş ve çiftçilere kötü davranan kabile reisleri gibi feodal yapıların kendi düzenlerini korumak için halkın kutsiyet atfettikleri bu gelenekleri kullanmalarına dikkat çekmiştir. Yenilikçi düşüncelere sahip olan yazar, *Beddây el-Fâyiz* karakterine yüzyıllarca süregiden öç alma geleneğini

çiğneterek Irak toplumunda var olan ve toplumun modernleşmesini engelleyen bazı geleneklere eleştiri yöneltmiştir.

Beddây el-Fâyiz karakteri, toplumda halka baskı yapan despot yapılara karşı isyankâr yönüyle yazarın diğer öykülerindeki karakterlere benzemektedir. Örneğin; *Celâl Hâlid* eserindeki Celâl Hâlid, *et-Tâlibu't-Tarîd* (Kovulmuş Öğrenci) eserindeki Abdülaziz gibi karakterler, Bedday el-Fayiz karakteriyle bazı ortak özelliklere sahiptir.

Yazar, bu öyküde ilk çalışmalarına hâkim olan rapor tarzından uzak edebî bir üslup kullanmıştır. Diyalog tekniğine hemen hemen hiç yer vermeyerek durağan bir hava yaratmış olsa da yaptığı canlı tasvirlerle bu durağanlığı yok etmiştir. Öyle ki; öykünün dikkat çeken en önemli özelliği kırsal yaşama yönelik yapılan bu canlı tasvirler olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmed, A. (2001a). *Neş'etu'l-Kıssa ve Ta'avvuruhâ fî'l-İrak 1908-1939* (2. Bs.). Bağdat: Dâru's-Şu'ûni's-Sekâfiyyeti'l-Âmme.
- Ahmed, A. (2001b). *el-Edebu'l-Kısasî fî'l-İrak Munzû'l-Harbi'l-Âlemiyyeti's-Sâniyye İtticâhâtuhu'l-Fikriyye ve Kıyemuhu'l-Fenniyye*. Şam: İttihâdu'l-Kutubi'l-Arab.
- Battî, R. (1955). *es-Sahâfe fî'l-İrak*. Kahire: Dâru'l-Hanâ.
- İdris, S. (1953a). el-Kıssatu'l-İrakiyyetu'l-Hadîse I, *el-Âdâb*. Cilt: I, Sayı: 2, s. 22-25.
- İdris, S. (1953b). el-Kıssatu'l-İrakiyyetu'l-Hadîse III, *el-Âdâb*. Cilt: I, Sayı: 4, s. 34-38.
- Sa'îd, C. (1954). *Nazarât fî't-Tayyârâti'l-Edebîyyeti'l-Hadîse fî'l-İrâk*. Kahire: Câmi'atu'd-Duveli'l-Arabîyye-Ma'hadu'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-Arabîyye.
- es-Seyyid, M. A. (1978). *el-A'mâlu'l-Kâmile*. (Haz: A. Cevâd et-Tâhir ve Abduâlih Ahmed). Irak: Menşûrât Vuzâratî's-Sekâfe ve'l-Funûn.
- et-Tikrîti, S. T. (1953). Vechetu'l-Edeb fî'l-İrâk, *el-Âdâb*. Cilt: I, Sayı: V, s. 33-34.
- Yazıcı, H. (1998). "Hikâye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17: 479-485. Ankara: TDV Yayınları.

EXPANDED SUMMARY

On The Iraqi Writer Mahmoud Ahmad Al-Sayyid's Story Badday Al-Fâyiz

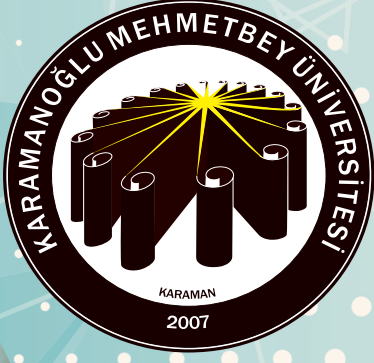
In the modern Arabic literature, we see the first examples of the story in Iraq in the 1920s. In this period and before, many political and cultural developments have taken place that will affect the people of the country in terms of intellectual aspects. As a result of these developments, western-style educational institutions increased, the number of publishing newspapers and magazines increased, urbanization accelerated and the rate of literacy among the public increased compared to the past. In the twenties and thirties, an innovative generation of intellectuals with reformist ideas emerged. This generation has followed closely the literary studies in Egypt and Turkey, has become aware of Russian and Western literature through translation works in these countries and has made attempts to write stories in modern style. One of the leading names of this generation is Mahmoud Ahmad al-Sayyid. al-Sayyid is a pioneer who laid the foundations of the story in Iraq and made great efforts for Iraqi writers to adopt this genre. By devoting his literary life to this new genre, he made a great contribution not only to the development of the Iraqi story but also to the development of the modern Arab story.

Turkish story writers, Egyptian writers, especially Mahmoud Taymur, and realist Russian writers made a great impact in the literary and intellectual world of al-Sayyid. After reading the works of these writers, he showed a realistic tendency in the literary world away from the romantic issues that dominated his previous works, and began to address the problems of Iraqi society, such as poverty, the struggle of the lower class, the suffering of the farmers, the difficulties of the people in the face of feudal and colonial powers. So much so that he translated, analysed and summarized many novels and stories from Turkish literature, Russian literature and made great efforts for Iraqi writers to adopt the modern story by bringing the developments in these literatures to his country. The changes that these authors have mentioned in al-Sayyid are reflected in the content of their stories as well as in other elements. He started to use a more literary language far from the language of the report, he chose the characters from real life and included more vivid depictions.

The story of the author, called Baddây al-Fâyiz, which we have examined, is included in his anthology "*fî Sâ'a mine'z-Zaman*" (1935). In this story, the author presented the troubles of Iraqi farmers and their traditions and customs to the reader with a realistic approach. He criticized the tradition of revenge, which was important in their tribal life, and expressed that human feelings such as goodness and forgiveness were superior to this tradition. Likewise, he criticized the feudal structures that existed in the Iraqi society at that time through the bad

behaviour of the tribal chiefs towards the farmers. He used a literary style far from the reporting style that dominated his early works, he paid attention to the descriptions, although he used a plain language, he did not include words that were difficult to understand as in some of his works. All of these have made the story one of the leading successful stories in Iraqi literature in the thirties.

Künye: (Çeviri Makale) Pickhan, Gertrud (2020). “Çeviri, Kültürlerarasılık ve İletişim: Doğu Avrupa’daki Yahudiler Örneği”, (Çev. Gülen, Ö.), *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.2/2, s.214-224.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
08.11.2020

Rapor Tarihleri / Report Dates
Reviewer 1 - 22.11.2020
Reviewer 2 - 30.11.2020

Kabul Tarihi / Admission Date
07.12.2020

e-ISSN
2687-5586

**ÇEVİRİ, KÜLTÜRLERARASILIK VE İLETİŞİM:
DOĞU AVRUPA’DAKİ YAHUDİLER ÖRNEĞİ***

**TRANSLATION, INTER-CULTURAL ACTIVITY, CONTACTS:
THEMES OF EAST EUROPEAN JEWISH HISTORY**

Gertrud PICKHAN

Prof. Dr., Berlin Freie Üniversitesi

Çev. Özlem GÜLEN

Arş. Gör., Haliç Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul/Türkiye, ozlemgulen@halic.edu.tr

Öz

Ulusal bilincin güçlendirilmesi için defaatle tarihe başvurulması, sadece Doğu ve Orta Avrupa bölgeleri ile sınırlı bir durum değildir. Bunun sonucunda ise, çoğulculuk ve kültürel farklılıklar ekseriyetle arka plana atılmaktadır. Öte yandan, Yahudilerin Doğu Avrupa'daki tarihsel yaşamları, ulusal üst anlatıların dışında kalan diğer unsurların da öne çıkmasını sağlamaktadır: Çokdillilik, göç ve kültürel temas ile nitelendirilen bu unsurlara da sürekli olarak devam ettirilen çeviri çalışmaları eşlik etmiştir. Dolayısıyla, Doğu Avrupa'daki Yahudilerin yaşam biçimleri daha o zamanlardan, günümüzün post-modern anlayışı ile örtüşmektedir.

Abstract

Not only in Eastern and East-Central Europe is history increasingly being used again to bolster national self-assurance. This largely suppresses plurality and cultural differences. By contrast, the historical Jewish lifeworlds of Europe's east allow other categories than a national master narrative to come to the fore: These were characterized by multilingualism, migration, and cultural contacts, which merged with permanent processes of translation. In this, they already corresponded to the post-modern mentality of our day.**

* Pickhan, G. (2008). Übersetzung, Interkulturalität, Kontakte: Themen der osteuropäisch-jüdischen Geschichte. *Osteuropa*, 58(3), s.117-124 künyeli makalenin Almanca'dan Türkçeye çevirisidir.

** Bkz. <https://www.zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2008/3/uebersetzung-interkulturalitaet-kontakte/english>

Sömürgecilik sonrası çalışmalar alanında önemli bir isim olan ve “kültürel çeviri” kavramını ortaya çıkaran Homi Bhabha'ya göre, kültür ulusötesidir (transnational) ve her zaman için çevrilebilir (translational) bir özelliğe sahiptir (Bhabha, 2000, s. 257).¹ Bu noktada *translation turn* (çeviri dönemeci) ifadesinden bahsedilmesi gerekmektedir, zira çeviri türlerinin imkân ve sınırlarının araştırılması ile çeviri uygulamalarının Doğu Avrupa'daki Yahudilerin tarihi özelinde ele alınması, sadece ulusötesi tarih yazımının ilerlemesi açısından değil, aynı zamanda tarihteki kültürel iletişim ve kültürlerarasılığın daha iyi anlaşılması açısından da önemlidir. Bununla birlikte, tarih çalışmalarında yaşanan hızlı dönüşümler, tarih Musası Clío'nun bile başını döndürmekte ve zamanın ruhunun, yapılan çalışmalar üzerindeki etkisini sorgulatmaktadır. Ancak bu noktada, çoğu çeviri dönemecinin bir bakıma, özellikle yöntem çokluğuna olanak tanıdığı da unutulmamalıdır. Böylelikle, farklı disiplinlerin kapıları açılarak disiplinlerarası çalışmalara zemin hazırlanmakta ve aynı zamanda da ulusal meta tarihin sınırları aşılmaktadır.

Kültürel temaslar ile kültürel çeşitlilik ve farklılıklara gösterilen ilginin toplumsal ve bilimsel alanlarda gözle görülür oranda artmasının sebebi, hiç şüphesiz çağımızın küreselleşme olgusudur. Özellikle ticari medya organlarında “çokkültürlülük”, Avrupa değerleri ve İslam üzerine yapılan toplumsal tartışmalar, kültürel farklılıkları bilhassa kutsal ve ayrılıkçı düzlemlerde yorumlayarak kutuplaştırma eğilimi göstermesine karşın²; bilimsel temellere sahip olan çeviri metaforu, esasen bir ara mekâna, görüşmeye ve müzakereye dayanan kültürlerarası iletişime farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Çeviribilim, birkaç on yıl öncesine kadar, yalnızca filoloji ve dilbilim çalışmaları ile sınırlıydı. Ancak geleneksel çeviribilim bu süre zarfında, çeviriye bir müzakere süreci olarak odaklanarak perspektifini de genişletti. Bu duruma istinaden en iyi örneği, kitapları en çok çevrilen Avrupalı yazarlardan biri olan ve son eserlerinden birini çeviri alanına ithaf eden İtalyan göstergebilimci ve yazar Umberto Eco ortaya koymaktadır (Eco, Quasi dasselbe mit anderen Worten: Über das Übersetzen, 2006).³ Eserinde, çeviribilimin kültürel çalışmalar alanındaki güncel yaklaşımların da etkisiyle, karşılaştırmalı edebiyat ve kültür tarihi alanlarında kapı araladığını belirtmektedir. Ona göre, her çevirinin temelinde bir dizi müzakere süreci yer almaktadır. (Eco, 2006, s. 97-110, 228-331). Bu doğrultuda, çevirinin daima yoruma dayalı bir iletişim biçimi olduğunu ifade eden Hans-Georg Gadamer'in yanı sıra, Roman Jakobson'ın ortaya koyduğu çeviri türlerine (diliçi, dillerarası ve göstergelerarası) da atıfta bulunmaktadır. Gadamer yazılı ve sözlü çevirinin yapısal kimliğinin

¹ Kültür odaklı çeviri araştırmaları için bakınız: Bachmann-Medick, D. (2004) *Übersetzung als Medium interkultureller Kommunikation und Auseinandersetzung*. Friedrich Jäger, Jiirgen Straub (Ed.), Handbuch der Kulturwissenschaften: Band. 2: Paradigmen und Disziplinen (s. 449-465) içinde. Stuttgart, Weimar: Verlag J.B. Metzler.

² *Perlentauchers*'in internet sayfasındaki makaleleri karşılaştırabilirsiniz: www.perlentaucher.de/artikel/3642.html

³ Eserinin İngilizce başlığı daha dikkat çekicidir: *Mouse or rat: Translation as negotiation*. London 2003.

altında bir uzlaşmanın yer aldığını belirtirken, Eco (daha tarafsız olan) müzakere özelliğini öne çıkarmaktadır (Eco, 2006, s. 267-274).⁴

Eco'nun, özellikle yazınsal çeviri alanına odaklanmasına rağmen, müzakere olarak çeviri metaforu, güncel kültür odaklı *çeviribilim* çalışmalarının da temel öğelerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu anlamda, ayrıca etkileşim ve davranış biçimleri de ön planda yer alırken dil ve iletişim sürecin yapı taşlarını oluşturmaktadır. “Cultural turn” (kültürel dönemeç) sonucunda kapsamı genişleyen filolojik-dilbilimsel çeviri araştırmaları, büyük oranda, 1990'lı yıllarda *kültürel çalışmalar alanında bir çeviri dönemecini* dile getiren ve bu minvalde, tarihi de bir araştırma alanı olarak sürece dahil eden Susan Bassnett ve André Lefevere tarafından yürütülmüştür (Bassnett & Lefevere, 1990, s. 123-140). *Sömürgecilik sonrası çalışmaların* etkisiyle, çeviri artık bir ara mekân olarak tanımlanmaya başlanmış; ayrıştırıcı sınırlar ve kutuplaşmalardan ziyade farklı uygulamalar, müzakere süreçleri ve etkileşim biçimleri ile karakterize edilmiştir. Ancak, bunların aynı zamanda güç asimetrisi, eşitsizlikler ve anlaşmazlık durumlarının etkisi altında kalması, çeviri çalışmalarının da başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmaktadır.

Filolojik-dilbilimsel çeviri yaklaşımlarının aksine, eğer çeviri tarihsel bir araştırma kapsamında incelenmek isteniyorsa, bir sonuç olarak değil, süreç olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede, çevirinin ara mekânlarında yer alan tarihi aktörlerin iletişimi ve etkileşimlerinin göz önünde tutulması gerekmektedir. Bunlar arasında, anlama süreçlerini oluşturan aşağılık hissi, reddedilme ve yanlış anlaşılmanın yanı sıra hiyerarşik güç ilişkileri ile hegemonya ve üstünlük iddiaları da yer almaktadır. Hatta bu faktörler, genellikle bir yeniliğe ulaşabilmenin önkoşullarıdır (Pickhan, 2003).

Kültür bir iletişim biçimi ve göstergebilim, işaret ve anlam sistemlerinin birer parçası olan göstergelerin ve anlamların yer değiştirmesi olarak idrak edildiğinde (Eco, 1987); sınır bölgelerinde, kültürlerarası temas noktalarında ve çok etnikli imparatorluklarda (tarihsel) iletişim süreçlerinin incelenmesi açısından çevirinin oynadığı anahtar rol daha da gün yüzüne çıkmaktadır.⁵ Bu noktada davranışsal yaklaşım, iletişimin akabinde oluşan kişilerarası motivasyonu ön plana çıkarmaktadır; fakat bu durum yalnızca eski zamanlardaki insanlar arası ilişkiler yoluyla edinilen bilgiler için geçerlidir. Öte yandan, sistem teorisine dayanan iletişim araştırmaları, iletişim sistemlerinde anlamlı içeriklerin aktarılabilmesi için arabuluculuk süreçlerinin, medyanın ve ulaşımın gerekli olduğunu

⁴ Bkz. Jacobson, R. (1959) *Linguistic aspects of Translation*. Reuben A. Brower (Ed.), On Translation. (s. 232-239) içinde. Cambridge ve Gadamer, H.G. (1960) *Wahrheit und Methode: Dritter Teil*. Tübingen, özellikle s. 362-365.

⁵ Christophe von Werdt, iletişim araştırmaları ve bunların Doğu Avrupa tarihindeki uygulamalarına yönelik genel bir bakış sunmaktadır: von Werdt, Christophe (2002) *Komunikat (oder Einleitung)*. Nada Boskovska et. al. (Ed.), Wege der Kommunikation in der Geschichte Osteuropas. (s. XI-XX) içinde. Köln. Carsten Goehrke'ye Armağan eserinde yer alan iletişim tarihi konulu makalelerde tarihteki çeviri uygulamaları ve alanlarına yapılan atıflarda, konuyla ilgili pek çok örnek bulabilirsiniz.

savunmaktadır (Lerg, 1995). Bu bağlamda, kelimelerin kökenini irdelemek yerinde olacaktır: Almandaki “übersetzen” (çevirmek) kelimesi gibi, Latince'deki “translatio” kelimesinin de uzamsal bir boyutu vardır. Buna istinaden Umberto Eco şunları ifade etmektedir:

“Latinedeki *translatio* kelimesinin ilk anlamları hem “aktarma, değişiklik” hem de “yerini değiştirme, taşıma” iken, kelime daha geniş anlamda para aktarımı, bitki aşılama ve eğretileme ifadelerini de karşılayacak şekilde kullanılmaktadır. Biz ise ancak Seneca'nın sayesinde bu kelimenin bir dilden diğer dile yapılan çeviri faaliyetini ifade ettiğini görüyoruz. Aynı şekilde, *traducere* kelimesinin de temel anlamları “iletmek” ve “dönüştürmek”tir. Hatta Orta Çağda *translatio imperii* ifadesi, imparatora özgü gücün Roma'dan Germen dünyasına aktarılması anlamında kullanılmıştır” (Eco, 2006, s. 278).⁶

Çeviri metaforunun etimolojik kökeni göz önüne alındığında, etnolog James Clifford'ın göç, sürgün, diaspora ve yolculuk kavramlarını, çağdaş “çeviri terimleri” ile açıklaması ve “yer değiştirme uygulamaları” üzerine odaklanması mantıklı görünmektedir (Routes, 1997). Doris Bachmann-Medick ise bu durumu şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Bu bağlamda, sistemli karşılaştırma birimlerinden ziyade somut uygulamaların belirleyici olduğu bir çerçeve düzenlenmektedir. Bu aynı zamanda da değişen kültür anlayışıyla birlikte ortaya çıkan mekânsal paradigmanın da uygulanması için bir girişim niteliğindedir: Göç, melezlik, kültür katmanları ve çeviriler de bilimsel inceleme yöntemlerine ve araştırma usullerine dahil edilmektedir” (Bachmann-Medick, 2004, s. 460).

Buna paralel olarak, Bachmann-Medick aynı zamanda sömürgecilik sonrası çalışmalarda kültürel çevirinin bir aracı olarak gelişen üçüncü alan konusunun da üzerine eğilmiştir (Bachmann-Medick, 1998).

Avrupa tarihine bakıldığında, çevirinin kültürel bir yöntem olarak, özellikle egemenlik ve sömürge yapıları ekseninde geliştiği görülmektedir (Bachmann-Medick, 2004, s. 451-453)⁷. Öncelikle çevirinin aracılık ettiği yabancı kültürlerin temsili, Avrupa'daki hegemonyaya dayalı güçlerin gelişmesini tetiklemiş ve bu durum yönetilen kesim üzerinde üstünlük iddia edilmesini de beraberinde getirmiştir. Sömürgecilik sonrası çalışmaların bulguları incelendiğinde, bu yönetim yapılarının, tıpkı melezlik gibi çevirinin de bir direniş aracı olarak kullanılabilirdiği ve sömürgeciliğe ait “öteki” söyleminin kırılabildiği bir ortam da sunmuştur. Örneğin, bu durum Çarlık Rusya'sındaki Rus olmayan etnik grupların, büyük Rus liderlerinin emperyalist sömürgecilik projelerine karşı gösterdikleri farklı tepkilerde gözlemlenebilmektedir (Baberowski, 1999).

⁶ Eco, bu eserin 6 numaralı açıklama notunda şunları dile getirmektedir: “Bugün Yunanistan'da, ülke çapında faaliyet gösteren bir nakliye şirketinin her iki yanında da metaphorá yazan büyük kamyonlarını görmek oldukça çarpıcı.”

⁷ Ayrıca aynı yayında, Wolf Lepenies'e atıfta bulunarak, Avrupa'nın bir “Avrupa çeviri imtiyazına” ve hatta bir çeviri tekeli varsayımıyla bağlantılı özgün bir çeviri kültürüne sahip olduğunu öne sürmektedir (s. 451-452).

Özellikle Habsburg İmparatorluk tarihi alanında kullanılmış olan sömürgecilik sonrası araştırma türlerinin aktarılabirliği konusu ile bağlantılı olarak (Feichtinger, 2003), son zamanlarda, sömürge durumunun genelleştirilmesi ve Doğu Avrupa'daki heterojen modern öncesi yapıların sürekliliği açısından karşı karşıya kalınan tehlikelere değinilmektedir; öyle ki bu sebeple araştırmaların hayata geçirilmesi de zorlaşmaktadır (Kreiten, 2006). Ancak sömürgecilik sonrası düşünce biçimleri, tarih çalışmalarında hala yer tutan “yöntemsel milliyetçilik” söz konusu olduğunda fayda sağlayabilmektedir. Hatta ulusötesi tarih yazımında dahi, milliyetçi düşünce biçimleri devam ettirilmektedir. Kiran Klaus Patel, ulusötesi tarih yazımı alanında yayımlanan makalesinde, ulus-devlet ve milliyetçi duyguların bu yeni yaklaşımda da “merkezi ve belirleyici konumunu koruduğunu” belirtmektedir (Patel, 2004, s. 632).⁸ Öte yandan, sömürgecilik sonrası düşünce biçimleri, milliyetçi söylemlerde kültürün sabit, tanımlanabilir ve sınırlandırılabilir bir unsur olmaktan ziyade, sürekli değişen bir etkileşim ve iletişim bağlamı olarak oynadığı merkezi rolü görmemizi sağlamaktadır.

Yahudilerin Doğu Avrupa ve Orta Avrupa'daki tarihi, çevirinin tarihsel süreçlerinin görünür kılınması açısından oldukça elverişli görünmektedir. Bu çerçevede bu konu, üç başlık altında değerlendirmeye alınabilir: Çokdillilik, “çoklu modernlikler” ve göç.

Çokdillilik: İki Savaş Arası Dönemde Polonya'daki Yahudiler

Chone Shmeruk, iki savaş arası dönemde Polonyalı Yahudilerin dilsel yönelimlerini (Yidce, İbranice ve Lehçe) “modern üç dilli bir kültürün tarihsel modeli” olarak görmüştür (Shmeruk, 1989). Lehçe sürdürülen ilkökul eğitiminin yanı sıra, ulusal dilin kullanımının artması sebebiyle de, Yidce 1930'larda nüfuzunu nispeten kaybetmesine karşın, savaş zamanlarında dahi Polonyalı Yahudilerin büyük çoğunluğu için *mame loshn* (anadil) olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak, 1930'lardaki dilsel gelişmelerle ilgili güvenilir bilgiler bulunmadığını söylemek yanlış olmamakla birlikte, 1931 yılında yapılan nüfus sayımına göre Yidce, Lehçe ve İbranice dilini konuşan kişilerin oranları sırasıyla yüzde 80, 12 ve 8 olarak belirlenmiştir (Shmeruk, 1989, s. 287-288).

İki savaş arası dönemdeki Polonyalı Yahudiler üzerine yapılan bir araştırmaya göre ise, bu sonuçlar belli açılardan şüphe uyandırmaktadır. Bununla birlikte, dil meselesine siyasi anlamlar yükleyen modern propagandada da öngörüldüğü üzere, diller çoğunlukla, iki bileşenli bir tercih ilkesinin uygulandığı bağımsız ve rekabetçi sistemler olarak görülmektedir. Buna karşın, dinamik olarak ortaya çıkan çokdillilik olgusu ve beraberinde getirdiği karmaşık çeviri süreçleri hala

⁸ Ayrıca, uluslararası tarihe atfedilmiş olan Jürgen Kocka'ya Armağan eserinde, pek çok makalenin ele aldığı konu “ulusun önemi”dir; Bkz. Budde, G. ve diğerleri (2006). *Vorwort*. Budde, G. ve diğerleri (ed.), *Transnationale Geschichte. Themen, Tendenzen und Theorien* (s. 11-14) içinde. Göttingen.

yeterince dikkate alınmamaktadır. Nitekim, Jerzy Tomaszewski, anadili Lehçe olan Yahudi nüfus oranının, nüfus sayımında belirtilen sonuçlardan daha düşük olduğunu varsaymakta ve bu düşüncesini, insanların Polonya hükümetine bağlılıklarını göstermek adına “Lehçe” konuştuklarını söylemiş olabilecekleri iddiasıyla savunmaktadır (Tomaszewski, 1985, s. 47-48). Diğer taraftan, Ezra Mendelsohn ve Chone Shmeruk ise Lehçe konuşan kişi sayısının, nüfus sayımındaki oranlardan daha yüksek olduğu görüşünde olup özellikle İbranice için sunulan oranın oldukça fazla olduğunu düşünmekte ve bunun arkasında Siyonizm'e yönelik siyasi bir bağlılığın yattığından şüphelenmektedirler (Mendelsohn, 1983, s. 30-32) (Shmeruk, 1989, s. 288). Michael Steinlauf ise, 1931 yılında Lehçe yayımlanan Yahudi gazetelerinin, ulusal farkındalığı yaratmak amacıyla, insanlara Yidce veya İbraniceyi anadil olarak kullanmaları için yaptığı çağrılara dikkat çekmektedir (Steinlauf, 1989, s. 234).

Hiç şüphesiz, iki savaş arası dönemde Polonya'daki devlet okullarına gitmeleri, özellikle Yahudi gençler arasında Lehçenin giderek daha fazla önem kazanmasına yol açmıştır. Yine de, İkinci Polonya Cumhuriyeti'nde Lehçenin, Yidcenin yerini belli oranda almaya başlaması ve buna istinaden, yakın bir gelecekte bu dilin tamamıyla yok olmasına sebep olabileceği ihtimali ise soru işaretleri barındıran bir önermedir. Zira, Yahudi karşıtlığının yaygın olduğu bir ortamda, okulda geçirilen birkaç yıl muhtemelen bir dilde kapsamlı değişiklikler yaratmak için yeterli değildir. O zamana değin, büyük oranda desteklenen dilsel Polonlaştırma, özellikle eğitimli vatandaşlarla sınırlı olan sınıf temelli bir olgu olup olmadığı da göz önüne alınmamaktaydı. 1931 yılındaki nüfus sayımında Polonyalı Yahudiler toplumsal düzlemde şu şekilde sınıflandırılmıştı: En yüksek orana sahip olan alt orta sınıf nüfusun ortalama %64,5'ini, işçiler %22,5'ini, serbest çalışanlar ve entelektüeller %10'unu ve üst sınıf %3'ünü oluşturmaktaydı (Mendelsohn, 1983, s. 27).⁹

Lehçenin Yahudilerin gündelik hayatındaki etkisinin istatistiksel veriler bazında kayıtlara neredeyse hiç geçirilemediği bir gerçektir. Buna karşın, Chone Shmeruk genel itibarıyla, Yidce, Lehçe ve İbranice alt sistemlerinin birbirinden ayrı değil aksine etkileşim içinde olduğu, dinamik bir gelişme seyreden dilsel-kültürel bir çoğuldizgenin var olabileceği fikrini tartışmasız olarak kabul etmektedir. Çünkü çokdillilik, Polonyalı Yahudilerin sahip olduğu ortak bir olgudur (Shmeruk, 1989, s. 309-311).¹⁰ Shmeruk'un Polonyalı Yahudilerin çokdilli ve etkileşime dayalı dil dünyalarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, bu durumun çeşitli çeviri süreçlerini de beraberinde getirdiği söylenebilir. Keza, bu alandaki araştırmaları da hala devam etmektedir.

⁹ Nüfusun çoğunluğunu kapsayan alt sınıf ekseriyetle küçük ticaretçilerden, zanaatkarlardan ve işçilerden oluşmaktaydı.

¹⁰ Shmeruk, Yid kültürünün büyük oranda gelişme katettiğini düşünmektedir.

“Çoklu Moderniteler”: Doğu Avrupa’da Değişimin Elçisi Olarak Yahudiler

Yaşamının ilk on iki yılını (1923-1935) Varşova’da, Polonyalı Yahudilerin üç dilli kültürel ortamında geçiren Shmuel Eisenstadt, “çoklu moderniteler” düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Almanca çevirisi çerçevesinde, çeviri sürecindeki müzakere boyutunu ön plana çıkaran bu terimi, Shmuel Eisenstadt şu sözleriyle açıklamaktadır: Terimin Almanca çevirisinde, çevirmenin seçtiği “Vielfalt der Moderne” (modernliğin çeşitliliği) (Eisenstadt, 2000) ifadesi, pek çok seçenek arasındaki tek olası dilsel değişken olup yine de anlamsal bir farklılığa sahiptir. Asıl terim modern kültürel dönüşümlerin çokluğuna dayanmasına karşın, Almanca çevirisinde bu terim parçalanmış bir moderniteyi ifade etmektedir. Çokdillilik ise, bir dilden diğerine kolayca geçebilme becerisi ile ilişkilendirilmektedir. Farklı dilsel dünyalar arasında aracılık görevi üstlenmek de buna örnek teşkil etmekle birlikte, bu becerinin gerektirdiği zihinsel kıvraklık, (post) modern insanların temel “kabiliyetlerinden” biridir.

Dil değişimi ve çok dillilik sadece Doğu ve Orta Avrupa’nın değil aynı zamanda Yahudi tarihinin de temel unsurlarıydı (Diner, 2003).¹¹ Bu bölgedeki geleneksel tarım toplumlarında, Yahudiler belki de modernitenin en önemli araçları olmuşlardır. Buradaki gruplaşma için, Yuri Slezkine iki benzetme yapmaktadır. Bunlardan biri hareketli, çokdilli ve değişime açık Merkürçüler, diğeri ise durağan ve kendi halinde olan Apollonculardır. Bu benzetme ile bir kez daha, Yahudiler ve modernite arasındaki çoğunlukla kabul gören ilişkinin de altı çizilmektedir (Slezkine, 2006). Slezkine, kitabında Yahudileri, Sovyet modernizminin işlevsel elitleri olarak ele almaktadır. Burada söz edilen toplumsal ilerleme ise, dil değişimi ile de ilişkilidir. Gabriele Freitag, Yahudi asıllı Rusların Moskova’ya göçüne ilişkin şunları ifade etmektedir:

“Yahudilerin Rusça konuşulan ortamlardaki kültürel uyum oranı (...), Sovyetlere mensup olan pek çok Yahudi göçmen özelinde Sovyet devletine aidiyetin, Rus kültürel ortamına duyulan aidiyet ile bütünleşmiş olduğunu göstermektedir. Gerçekten de, her ikisini de birbirinden ayırmak zordur. Birçok Yahudi’ye göre, Rusçaya duydukları aidiyet aynı zamanda Sovyet rejimine bağlılıklarını da ifade etmektedir” (Freitag, 2004, s. 278).

Moderniteyi bir kültürel program olarak yorumlayan Eisenstadt’ın görüşlerine kulak verildiğinde, Doğu ve Orta Avrupa toplumlarında “kültür elçileri” olan Yahudilerin geleneksel aracılık ve çeviri becerilerini kullanarak 19. ve 20. Yüzyıldaki değişim ve modernleşme süreçlerini

¹¹ Dan Diner, ulus-devletler zamanında sınırlar ve uluslararası düzlemlerde rol oynayan Avrupalı Yahudilerin modern öncesi konumunun, modernite sonrasının kozmopolit kültürlerine geçiş sürecine tekabül ettiğine yönelik halihazırda bir tez ortaya koymuştur. Ancak, çokdillilik olgusu geri planda kalmaktadır.

ne ölçüde şekillendirdikleri sorusu zihinlerde canlanmaktadır. Bu durum da keşfedilmeyi bekleyen bir başka konudur.

Göç ve Sürgün

Göç, sürgün ve yolculuk kavramlarının en önemli “çeviri terimleri” arasında yer aldığı düşünöldüğünde, Yahudi tarihinin pragmatik önemi ortaya çıkmaktadır: “Göç, Yahudi tarihinin bir parçası değil, onun ta kendisidir” (Gartner, 1998, s. 107). Bu durum özellikle de 1880’lerde başlayan ve 1925 yılına değin Atlantik üzerinden ABD’ye bir milyondan fazla insanın gelmesiyle sonuçlanan Doğu Avrupa’daki kitlesel Yahudi göçünde gözlemlenmektedir. Christoph Schmidt ve Tobias Brinkmann, 2005 yılında Doğu Avrupa ve Amerika tarihinin pek çok açıdan yeterince incelenmediği ve birçok temel sorunun çözüme kavuşturulamadığı konusunda hemfikirdir (Schmidt, 2005, s. 128) (Brinkmann, 2005, s. 100). Ekonomist ve Nobel Ödölü sahibi olan Simon Kuznets’in 1975 yılında kaleme aldığı eser bugün dahi temel eser olarak kabul edilmektedir (Kuznets, 1975).¹² Kuznets de Doğu Avrupa’da (1901 Harkov) doğmuştur ve 1922 yılında, babasının 1907’den beri yaşadığı ABD’ye göç etmiştir. Bu minvalde, kendi ailesinin geçmişi üzerine de araştırmalar yapmıştır. Kuznets, yaptığı araştırmalar sonucunda ise, Büyük İskender döneminde artan Yahudi karşıtı kısıtlama ve baskılar ile II. Nikolay döneminde artan ve ivme kazanan Yahudi göçünün, devletin muhafazakâr ve aristokrat temsilcilerinin ekonomik ve sosyal değişimlerin tehditkâr boyutlarına verdiği birer cevap olduğunu savunmaktadır (Kuznets, 1975, s. 88).

Bu politikanın etkileri bir kez daha, “marginal men” (marjinal insanlar) olarak da adlandırılan değişim aktörleri ve modernleşme araçlarının sahip olduğu riskli konumu gözler önüne sermektedir. Sosyal psikoloji alanından alınan “marjinal insanlar” terimi, sahip oldukları normlar ve değerler bakımından aynı anda iki farklı gruba ait olabilen ve bu nedenle iki veya daha fazla kültürel yapılanma arasındaki sınırdaki hareket eden kişilerin deneyimlerini ifade etmektedir. Genellikle “marjinal insan”, “kültürel elçi” kavramıyla eşanlamlı olarak kullanıldığı için, burada çeviri türü de örtük çeviridir. Bu durum ise, Kuznets’in Doğu Avrupalı Yahudi göçmenlerin Kuzey Amerikada’ki iş piyasasına başarılı entegrasyonu açısından “becerilerin aktarılabilirliği”ni belirleyici bir unsur olarak görmesine benzemektedir. Zira, söz konusu Yahudilerin birçoğu, kentsel bölgelerde istenen ve becerilerini hızlıca yeni alanlara aktarabilen iyi yetişmiş kabiliyetli işçilerdir (Kuznets, 1975, s. 106).

Sosyo tarihsel sorulara ek olarak, Schmidt ve Brinkmann göçün antropolojik ve ampirik boyutlarını da 1925 yılına kadar süren Doğu Avrupa’daki kitlesel Yahudi göçü açısından araştırma alanı olarak belirlemektedir (Schmidt, 2005, s. 136) (Brinkmann, 2005, s. 103). Ayrıca, göçmenlerin

¹² Ancak, Kuznets demografi ve sosyo-ekonomik yapılar gibi diğer etkenlerin de belirleyici olduğuna dikkat çekmektedir.

gündelik ortamını oluşturan kültürel etkileşimler ve çeviri mekânı da göz önüne alınmalıdır. Yeni gelen insanlar “yeni dünya”da ne tür davranışlar sergilemişlerdir?¹³ Eski ve yeni ev arasındaki hayatı şekillendiren duygusal faktörler nelerdir? Geçmişteki deneyim ve beceriler, yeni ortamlara nasıl aktarılmaktadır? Ve son olarak: Yeni gelen insanlar ABD kültürünü nasıl şekillendirmiştir?

Adı “Shtetl’den Broadway’e” olan bir sanat yapıtı, Doğu Avrupalı Yahudi göçmenlerin Amerikan eğlence sektöründeki rolünü yansıtan keyifli bir örnektir. Burada iki sahne oldukça dikkat çekicidir: Sahnelerin birinde, Marx Kardeşlerin bir filminden yapılan bir alıntı görülmektedir; bu sahnede flüt çalarak insanları arkasından sürükleyen Harpo’nun caz müzik eşliğinde siyahi müzisyenleri kenar mahallelerden alıp sokaklara, insanların içine çektiği izlenmektedir. Diğer sahnede ise, büyük bir siyahi caz müzisyeni olan Cab Calloway’nin, Yahudilerin aracı rolüne saygısını göstermek için klezmer ezgileri ile caz müziği harmanlayarak bir ilahi ifadesi olan “Yasha mitn fidl”i söylediğine şahit olunmaktadır. Çeviri çalışmaları da muhtemelen bundan daha iyi bir şekilde açıklanamazdı.

¹³ Bir diğer örnek için bkz. Michels, T. (2005) *A Fire in Their Hearts: Yiddish Socialists*. New York, Cambridge, Mass., London.

Kaynakça

- Baberowski, J. (1999). Auf der Suche nach Eindeutigkeit: Kolonialismus und zivilisatorische Mission im Zarenreich und in der Sowjetunion: Kolonialismus als Objekt der Moderne. *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, 482-504.
- Bachmann-Medick, D. (1998). Dritter Raum: Annäherung an ein Medium kultureller Übersetzung und Kartierung. C. Breger , & T. Doring (Ed.) içinde, *Figuren der/des Dritten. Erkundungen kultureller Zwischenräume* (s. 19-36). Amsterdam, Atlanta.
- Bachmann-Medick, D. (2004). Übersetzung als Medium interkultureller Kommunikation und Auseinandersetzung. F. Jäger, & J. Straub (Ed.) içinde, *Handbuch der Kulturwissenschaften. Band 2: Paradigmen und Disziplinen* (s. 449-465.). Stuttgart, Weimar.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). The Translation turn in Cult. S. Bassnett, & A. Lefevere (Ed.) içinde, *Translation, History , and Culture* (s. 123-140). London.
- Bhabha, H. (2000). *Die Verortung der Kultur*. Tübingen.
- Brinkmann, T. (2005). Jewish Mass Migrations between Empire and Nation State. *Przegląd Polonijny*, 99-116.
- Diner, D. (2003). Geschichte der Juden. Paradigma einer europäischen Historie. G. Strouzh (Ed.) içinde, *Annäherungen an eine europäische Geschichtsschreibung* (s. 85-103). Wien.
- Eco, U. (1987). *Semiotik: Entwurf einer Theorie der Zeichen*. München.
- Eco, U. (2006). *Quasi dasselbe mit anderen Worten: Über das Übersetzen*. München.
- Eisenstadt, S. (2000). *Die Vielfalt der Moderne*. Weilerswist .
- Eisenstadt, S. (2000). *Die Vielfalt der Moderne*. Weilerswist .
- Feichtinger, J. v. (Ed.). (2003). *Habsburg postcolonial. Machtstrukturen und kollektives Gedächtnis*. Innsbruck.
- Freitag, G. (2004). *Nächstes Jahr in Moskau! Die Zuwanderung von Juden in die sowjetische Metropole 1917—1932*. Göttingen.
- Gartner, L. (1998). The Great Jewish Migration. Its East European Background. *Tel Aviver Jahrbuch für deutsche Geschichte*, 107—133.
- Kreiten, I. (2006). "Postcolonial Studies" und die Osteuropawissenschaften. H-NET und H-Soz-Kult : <https://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-1504> adresinden alındı

Kuznets, S. (1975). Immigration of Russian Jews to the United States: Background and Structure. *Perspectives in American History*, 35-124.

Lerg, W. (1995). Theorie der Kommunikationsgeschichte. R. Burkart, & W. Hömberg (Ed.) içinde, *Kommunikationstheorien. Ein Textbuch zur Einführung* (s. 204-229). Wien.

Mendelsohn, E. (1983). *The Jews of Central Europe between the World Wars*. Bloomington.

Patel, K. K. (2004). Überlegungen zu einer transnationalen Geschichte. *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, 625-645.

Pickhan, G. (2003). Wan ich frolich sy so hebbe ich dy gerne: Grundmuster der interkulturellen Alltagskommunikation zwischen Deutschen und Russen im Gesprächsbuch des Tönnies Fonne (1607). *Jahrbuch der Berliner Wissenschaftlichen Gesellschaft* (s. 167-185) içinde.

Routes, J. (1997). *Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge, London.

Schmidt, C. (2005). Zur Neubewertung der jüdischen Emigration aus Osteuropa in die USA vor dem Ersten Weltkriege. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, 128-137.

Shmeruk, C. (1989). Hebrew — Yiddish — Polish: A Trilingual Jewish Culture. I. Gutman, J. Reinharz, & C. Shmeruk (Ed.) içinde, *The Jews in Poland between Two World Wars* (s. 285-311). Hanover, London.

Slezkine, Y. (2006). *Das jüdische Jahrhundert*. Göttingen.

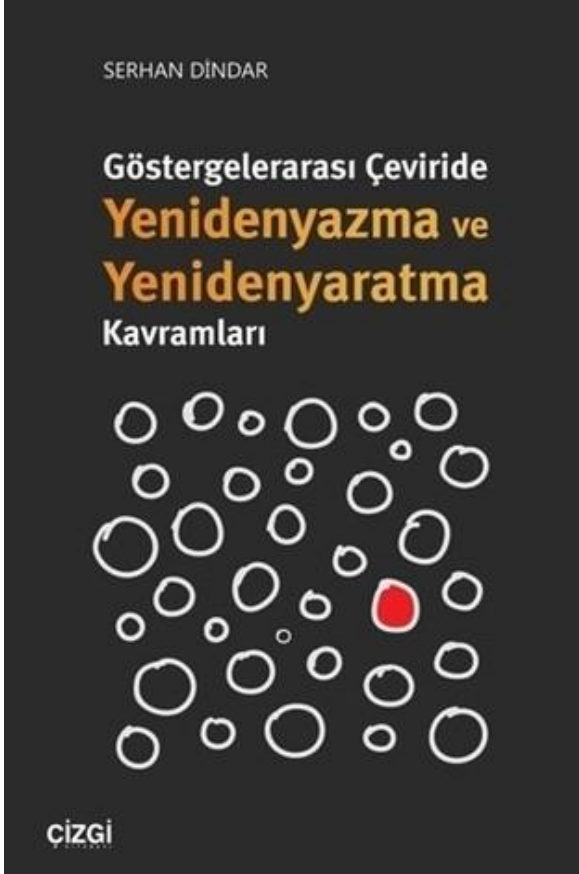
Steinlauf, M. (1989). The Polish-Jewish Daily Press. *Polin*, 219-245.

Tomaszewski, J. (1985). *Ojczyzna nie tylko Polaków. Mniejszości narodowe w Polsce w latach 1918-1939*. Warszawa.

GÖSTERGELERARASI ÇEVİRİDE YENİDENYAZMA VE YENİDENYARATMA KAVRAMLARI

Künye: (Kitap İncelemesi) Yıldız Erol, Aysel (2020). “Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.2/2, s.225-231.

Aysel YILDIZ EROL*

Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları isimli kitap, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalında çalışmalarını sürdürmekte olan Dr. Öğr. Üyesi Serhan Dindar¹ tarafından kaleme alınmış ve Çizgi Kitabevi tarafından 2020 yılında, 206 sayfa olarak yayımlanmıştır.

Dindar, çalışmasının kitaplaştırılmasına dair önsözünde; *Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Süreci: Halk Ağzı Söylem Örneği* adlı doktora çalışması sırasında yenidenyazma ve yenidenyaratma kavramlarının göstergelerarası çeviride de işleyiş gösterebileceği fikrinden hareketle bu çalışmayı ortaya koyduğundan bahsetmiştir.

Yazar, göstergelerarası çeviride yenidenyazma, yenidenyaratma kavramlarının gerekliliğini ve bu kavramları daha anlaşılır kılıp, temellerinin nereye dayandığını göstermek için kavramları parçalara ayırdığını ve tek tek ele alarak kitabında incelediğini belirtmektedir. Çalışmamızda bu eseri seçmemizin nedeni yazarın, “yenidenyazma” ve “yenidenyaratma” süreçlerine dair oluşturduğu betimleyici şema-model olmuştur.

* Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Farsça Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı, ayselyildiz@kmu.edu.tr

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı. Yazarın; anlam kuramı, kültürlerarası çeviri ve göstergelerarası çeviri üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları, önsöz, dört bölüm, iki uygulama bölümü, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır:

Önsöz

1. *Çeviribilim*
2. *Göstergebilim*
3. *Göstergelerarasılık ve Göstergelerarası Çeviri*
4. *Yenidenyazma - Yenidenyaratma Kavramları ve Göstergelerarası Çeviri*
5. *Uygulama: World War Z ve Film Uyarlaması Örneği*
6. *Uygulama: L'écume des jours ve Çizgi Roman Uyarlaması Örneği*

Sonuç

Kaynakça

Çeviribilim bölümüne, çevirinin basit tanımı ile giriş yapılmıştır. Dindar'a göre: Çeviri eylemi; bir kültürde, bir toplum için belirli bir dilde yazılmış kaynak metnin, başka bir dile ve kültüre, başka bir toplum için erek metin olarak aktarılmasıdır.² Çeviri eyleminin bir bilim dalı olarak adlandırılmasında en büyük adım, Amerikalı çeviribilimci James Holmes tarafından 1972 yılında, *The Name and Nature of Translation Studies* (Çeviribilim'in Adı ve Doğası) adlı çalışma ile atılmıştır. Yazar, sırasıyla çeviribilim kuramcılarının çeviriyi nasıl ele aldıklarına yer vermiştir. 1970'li yılların sonuna doğru, Fransız çeviribilimci Jean-Rene Ladmiral, çevirinin sadece dilsel bir aktarım işi olmadığını, bu alanın insani bir bilim olduğunu ve artık özerkliğini ele alması gerektiğini savunmuştur ve çeviribilimin disiplinlerarası özelliğinin altını çizmiştir. 1980'li yılların başında kuramcı Antoine Berman “çevirme eyleminin aktivite olma özelliğinden hareket ederek kendi üstüne düşünce üretme” işi olarak çeviribilimi tanımlamıştır. Itamar Even-Zohar, Gideon Toury, Hans Vermeer, Marianne Lederer, André Lefevere, Lawrence Venuti ve Umberto Eco, yazarın sözünü ettiği diğer çağdaş çeviribilim kuramcıları arasında yer almaktadır. Dindar, kuramcılara ek olarak, çağdaş çeviribilim söylemlerine ve çeviribilim kuramlarına, çeviribilim kuramcılarının çeviri ile ilgili görüşlerine de yer vermiştir. Yazar, bu bölüme “çeviri” kavramının tanımı ile başlayarak çeviribilimi temelden almıştır. Akabinde çeviri kavramının çeviribilime nasıl dönüştüğünü, farklı görüşlere sahip alanın öncülerini ve çeviribilimin günümüze kadar nasıl geldiğini, kronolojik olarak değerlendirmiştir. Bu sayede hem çeviri alanında çalışanlar hem de alan dışı araştırmacılar tarafından çeviribilimin daha iyi temellendirilebilmesi sağlanmıştır.

² Dindar, S. *Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2020, s. 11.

Göstergebilim bölümüne ise, öncelikle göstergenin tanımı yapılarak başlanmıştır. Gösterge kavramı, kökenini Yunanca “semeion” sözcüğünden almaktadır. Dil sistemi dışında, davranışlar, hareketler, örf ve adetler, görsel imgeler, işaretler gibi birçok olguya yüklenen anlamlar ise “gösterge” olarak adlandırılmaktadır.³ Gösterge kavramının ilk “göstergeler öğretisi” olarak ortaya çıkışı, 17. ve 18. yüzyıllarda olmuştur. Çağdaş göstergebilimin temelleri ise 20. yüzyılda İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure tarafından atılmıştır. Saussure, ilk ve tek eseri olan *Genel Dilbilim Dersleri* adlı kitabında göstergeyi “gösteren” ve “gösterilen” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Gösteren, sessel ve görsel birimler olan harfleri, sözcükleri ve cümleleri; gösterilen de bu birimlerin ifade ettiği ya da zihinde oluşturduğu kavramları işaret etmektedir. Yazar “silgi” örneğini vermiştir. Buna göre “silgi” dendiğinde bu sözcüğün gösterenleri, s-i-l-g-i harfleri ve sesleridir. Zihinde uyandırdığı görüntü, içerik ya da kavram ise gösterilendir.⁴ Saussure ile aynı dönemde adı geçen diğer bir göstergebilim kuramcısı, Amerikalı Charles Sanders Peirce, göstergebilimin kurucusu olarak nitelendirilmektedir. Saussure ve Peirce dışında, Louis Hjelmslev, Charles William Morris, Roland Barthes, Algirdas Julien Greimas, Yuri Lotman, Christian Metz, Julia Kristeva ve Umberto Eco, yazar tarafından sözü edilen diğer çağdaş göstergebilim kuramcılarıdır. Dindar, bu bölümde göstergebilim bağlamında, gösterge kavramını ele alarak okuru bir sonraki bölüme hazırlamıştır. Göstergebilimin nasıl geliştiği, farklı kuramcılarının düşünceleriyle tarihsel bir sıra içerisinde verilmiştir.

Göstergelerarasılık ve Göstergelerarası Çeviri bölümünde ise çeviribilim-göstergebilim ilişkisi bağlamında, “göstergelerarasılık” ve “göstergelerarası çeviri” konusu ele alınmıştır. Ünlü dilbilim kuramcısı Roman Jakobson, gösterge ve çeviri ilişkisini “dilsel göstergelerin, dilsel olmayan göstergeler aracılığı ile yorumlanması” ifadesi ile ortaya koymuştur.⁵ Dindar, göstergelerarasılık kavramı için; “farklı gösterge dizgelerinin birbirine dönüşmesidir veya birbiriyle ilişkisi bağlamında ortaya çıkan bir kavramdır” açıklamasında bulunmuştur.⁶ Yazarın ifadesine göre göstergelerarası çeviri, yazılı bir metnin, görüntü, yani farklı bir kod aracılığı ile bir çeşit kodlararası geçişe uğrayarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bu durum, görsel, sessel bir dizgenin yazıya dökülmesi ya da tam tersi, yazılı bir dilsel dizgenin görsel-işitsel bir dizgeye aktarımı şeklinde veya hem yazılı hem görsel gibi her iki şekilde de gerçekleşebilmektedir.⁷ Yazar, birçok şekilde yapılabilen göstergelerarası çeviri türünden, kitabında sadece roman-sinema ve roman-çizgi roman uyarlaması örnekleri üzerinde durmaktadır. Dindar,

³ Dindar, *a.g.e.*, s. 31.

⁴ *A.g.e.*, s. 33-34.

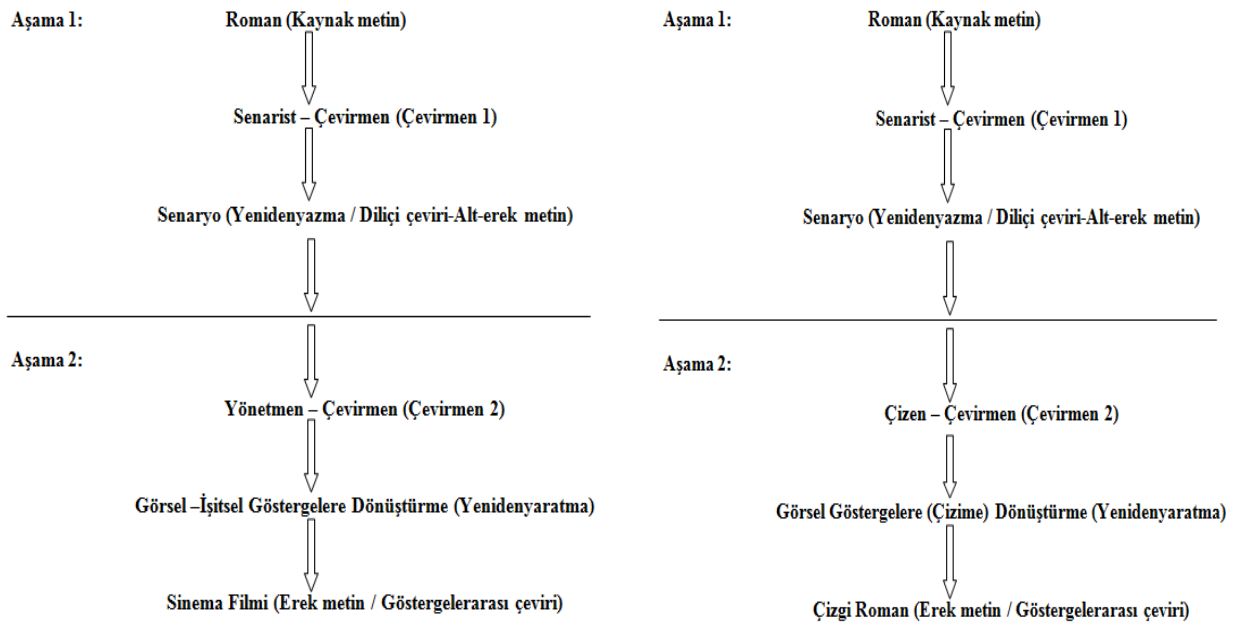
⁵ *A.g.e.*, s. 66.

⁶ *A.g.e.*, s. 65.

⁷ Dindar, *a.g.e.*, s. 70.

göstergelerarası çeviride, çeviri sürecinde çevirmenin, sonrasında uyarlamamanın, kaynak metne ne kadar yakın olduğu, benzediği ya da söylemek istediğini verebilmesinin önemli olduğunun da altını çizmiştir. Yazar, bu bölümde son dönemlerde dikkat çeken bir kavram olan “göstergelerarasılık” kavramı ve göstergelerarası çeviri türünün oluşumunu, çeşitli kuramsal söylemleri ve ünlü kuramcılarının görüşlerini okura sunmuştur, böylece bir sonraki bölüme sağlam bir temel hazırlamıştır.

Yazar, *Yenidenyazma - Yenidenyaratma Kavramları ve Göstergelerarası Çeviri* bölümünde ise ilk olarak, son zamanlarda yapılan edebiyat, çeviribilim, metinlerarasılık gibi alanlarda sıkça karşılaşılan “yenidenyazma” ve “yenidenyaratma” kavramlarının tanımlarına ve işlevlerine yer vermiştir. Yazar, çağdaş çeviribilim kuramcısı Andre Lefevere’in, doğrudan çevirinin orijinal metnin bir yeniden yazması olduğunu savunduğunu belirtmiştir. Burada Susan Bassnett’a da değinmek yerinde olacaktır. Bassnett’e göre çeviri eylemi, “çevirmenin yorumlama edimine dayalı eylemselliğiyle şekillenen kültürlerarası bir yeniden yazma eylemidir.” Dindar, “yenidenyazma” ve “yenidenyaratma” kavramlarını, roman-film ve roman-çizgi roman uyarlaması bağlamında ele alarak, göstergelerarası çeviri sürecini, oluşturmuş olduğu iki aşamalı bir şema-model üzerinden göstermiştir:

Yazarın oluşturmuş olduğu bu iki aşamalı göstergelerarası çeviri sürecinde, yenidenyazma ve yenidenyaratma kavramları art arda gelmektedir. Birinci aşamada ortaya çıkan yenidenyazma ve ikinci aşamada oluşan yenidenyaratma kavramları birbirlerini tamamlamaktadır. İlk aşamada karşımıza çıkan yenidenyazma kavramı, somut ve gösteren düzeyde ve diliçi çeviri bağlamında

oluşmaktadır. Bu aşamada söz konusu, bir metnin biçim değiştirerek yeniden yazılmasıdır. Yazar, diliçi çeviri bağlamında tek başına erek metin olan senaryo metninin, göstergelerarası çeviri düzleminde alt-erek metne dönüştüğünü ifade etmektedir. Sonrasında ise bu alt-erek metin, filme dönüşerek asıl erek metni ortaya çıkarmaktadır. Yazar, ortaya koyduğu “alt-erek metin” kavramı için; kaynak metin ile göstergelerarası erek metnin arasındaki senaryolaşma aşaması, bir çeşit ara metin veya senaryo metni⁸ ifadesini kullanmıştır. Yenidenyaratma kavramı ise; soyut ve gösterilen düzeyde, kaynak metnin ve alt-erek metnin anlamını sağlama, dilsel dizgedeki anlamların, çizim yoluyla görsel dizgede yeniden oluşturulması veya yeniden göstergeleştirilmesi şeklinde bu aşamayı ortaya koymaktadır. Çevirmenler açısından ise Dindar, bu süreci şu şekilde değerlendirmiştir:

İlk aşamada görev alan ve aynı zamanda göstergelerarası çeviri sürecinin ilk çevirmeni olan senarist-çevirmen, yenidenyazma işlemi gerçekleştirmektedir. İkinci aşamada görev alan yönetmen-çevirmen ise yenidenyaratmayı sağlayan öznedir. Her iki aşamanın çevirmeninin de aynı olduğu durumlarda ise, göstergelerarası çeviri sürecinin işleyişi etkilenmemektedir.⁹

Yazar bu bölümde, göstergelerarası çeviri süreci açısından oldukça önemli olan bir şema-model oluşturarak süreci daha açık ve anlaşılır kılmaktadır. Ayrıca bu şema-model ile alt-erek metin kavramını ortaya atmıştır. Bu kavram ile göstergelerarası çeviri aşamasında yeri olan senaryo metni (alt-erek metin), göz ardı edilmemiştir ve süreçte yerini sağlamlaştırmıştır.

Kuramsal bilgilerin ardından yazar, uygulamalar bölümüne geçmiştir. İlk olarak, Amerikan edebiyatından *World War Z* (Dünya Savaşı Z) roman-sinema uyarlama örneği üzerinden göstergelerarası çeviri aşamalarını belirtmiştir. Dindar, oluşturduğu şema-model üzerinden, romanla aynı isimle ortaya çıkan sinema filmi uyarlamasını, göstergelerarası çeviri süreci bağlamında incelemiştir. Ortaya koyduğu şema-modele, örneği oturtan yazar; Max Brooks’u kaynak metin yazarı, Matthew M. Carnahan’ı senarist-çevirmen, senaryoyu sürecin alt-erek metni, yönetmen Marc Forster’ı yönetmen-çevirmen ve son olarak ortaya çıkan sinema filmini ise erek metin olarak belirtmiştir. Yenidenyazma ve yenidenyaratma bağlamında ele alınan örnekte, dilsel göstergelerin anlam, etki ve içeriğini görsel-işitsel göstergelerle yeniden yaratan yönetmen-çevirmen Forster, içerik veya anlam açısından kaynak metne ve alt-erek metne sadık kalmıştır. Biçimsel açıdan farklı gösterge sistemleri arasında bir geçiş sağlayarak, tamamen erek odaklı bir yaklaşımla erek metni yani sinema filmi çeviri ürününü oluşturmuştur.

İkinci uygulama örneği ise, Fransız yazar Boris Vian tarafından yazılan *L’écume des jours* (Günlerin Köpüğü) roman-çizgi roman uyarlamasıdır. Yazar, ilk örneğinde yaptığı gibi,

⁸ Dindar, *a.g.e.*, s. 88.

⁹ *A.g.e.*, s. 96.

oluşturduğu şema-model üzerinden ikinci örneğini de incelemiştir. Buna göre; *L'écume des jours* romanı kaynak metin, Boris Vian kaynak metin yazarı, senaryo ise alt-erek metin olmaktadır. Senaryoyu oluşturan Jean David Morvan sürecin ilk çevirmeni (senarist-çevirmen), çizimi oluşturan Marion Mousse ise ikinci çevirmen (çizen-çevirmen) ve sürecin sonunda ortaya çıkan çizgi roman ise erek metindir. Yazar, ele aldığı ikinci örneği için, kaynak metni gösteren düzeyinde yeniden yazan senarist-çevirmen Morvan'ın, diliçi çeviri yaparak bir yenidenyazma işlemi ile alt-erek metin olan senaryoyu oluşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca içerik olarak ve anlamsal bakımdan kaynak metne sadık, biçimsel açıdan yazı gösterge sisteminin çizim yoluyla görselleşerek göstergelerarası bir geçiş sağlanması bakımından tamamen erek odaklı bir metin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yazar seçmiş olduğu iki farklı eser ile göstergelerarası çeviri sürecinde yenidenyazma ve yenidenyaratma kavramlarını, oluşturmuş olduğu betimleyici şema-model üzerinden incelemiştir. Yazarın ulaştığı senaryo metinleri de yine yazar tarafından ortaya atılan alt-erek metin kavramının daha anlaşılır olmasını sağlamıştır. Yazarın, bir örneği roman-sinema uyarlaması, diğer örneği de roman-çizgi roman uyarlaması olarak seçmesi günümüzde bu iki göstergelerarası çeviri türünün daha çok kullanıldığı düşünüldüğünde, yerinde bir seçim olmuştur.

Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları kitabında Dindar, çeviribilim ve göstergebilim alanlarının birbirleriyle bir ilişki içinde olduklarını vurgulamıştır. İnsana özgü olan dil ve düşünce kavramları ele alındığında, insanın düşüncelerini, yaşam tarzını, dünya görüşünü sadece dil gösterge aracılığıyla değil farklı gösterge sistemleri ile de ifade edilebileceğinin altını çizmiştir. Örneğin, bir insanın giyim tarzı, fiziksel görünüşü, kullandığı parfümü, okuduğu kitabı ya da yaşadığı ev gibi etmenler birer gösterge özelliği taşır ve karşı tarafa o insan hakkında fikirler verir.¹⁰ Yazar, yenidenyazma kavramının daha çok biçimsel yani gösteren düzeyinde bir dönüşüm olduğunu; yenidenyaratma kavramının da var olan bir şeyin içinde yaratılan içerik ve anlamı, başka bir gösterge sistemi aracılığıyla başka bir metinde farklı bir kitle üzerinde yeniden sağlamak şeklinde ifade etmiştir. Yazar, birçok şekilde yapılabilen göstergelerarası çeviriyi sınırlayarak, roman-sinema ve roman-çizgi roman uyarlamaları çerçevesinde ele almış ve seçmiş olduğu iki örneği, göstergelerarası çeviri bağlamında, oluşturmuş olduğu betimleyici şema-model üzerinden açıklamıştır.

Dindar'ın, son yıllarda çeviribilimde disiplinlerarası bir çerçevede araştırılan göstergelerarası çeviri bağlamında, yenidenyazma ve yenidenyaratma kavramlarının işleyişini şematize ederek, alanda bir farklılık yaratmış olduğunu ve göstergelerarası çeviri sürecini daha

¹⁰ Dindar, *a.g.e.*, s. 183.

anlaşılır kılıp alana katkı sağlamış olduğunu belirtebiliriz. Yazar alanda bir boşluk olarak duran “alt-erek metin” kavramını ortaya atmıştır. Bu şekilde, göstergelerarası çeviri aşamasında yeri olan alt-erek metnin (senaryo metni), göz ardı edilmediğini ve süreçte yerini sağlamlaştırdığını tekrarlamak yerinde olacaktır. Ayrıca, kitabın çeviribilim ve göstergebilim alanlarında çalışmalar yapan araştırmacılar için de faydalı olacağını söyleyebiliriz.

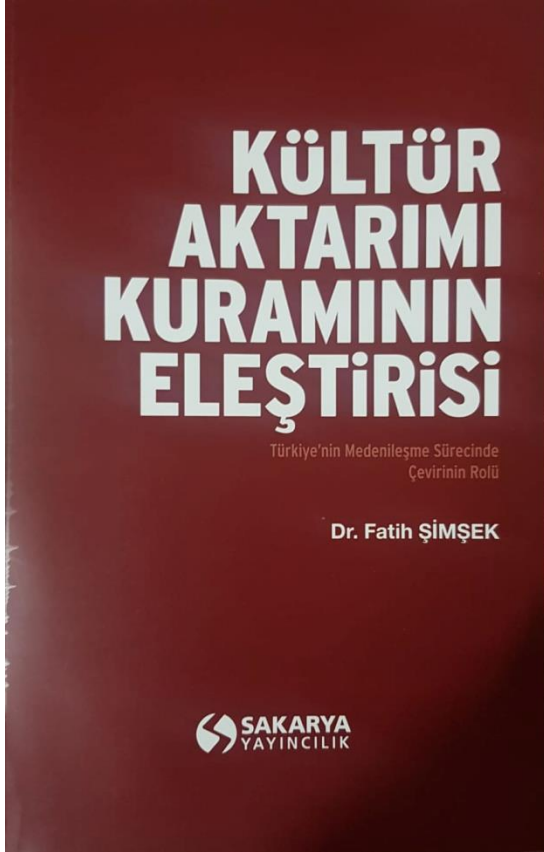
Sözü Geçen Eser

Dindar, Serhan (2020), *Göstergelerarası Çeviride Yenidenyazma ve Yenidenyaratma Kavramları*, Birinci Basım, Çizgi Kitabevi, Konya.

KÜLTÜR AKTARIMI KURAMININ ELEŞTİRİSİ TÜRKİYE’NİN MEDENİLEŞME SÜRECİNDE ÇEVİRİNİN ROLÜ

Künye: (Kitap İncelemesi) Şevik, Nesrin (2020). “Kültür Aktarımı Kuramının Eleştirisi-Türkiye’nin Medenileşme Sürecinde Çevirinin Rolü”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.2/2, s.232-240.

Nesrin ŞEVİK*

Fatih Şimşek¹ tarafından 2016 yılında Doktora tezi olarak yazılan ve 2017 yılında Sakarya Yayıncılık tarafından kitap formatında neşredilip okuyucusuyla buluşturulan *Kültür Aktarımı Kuramının Eleştirisi - Türkiye'nin Medenileşme Sürecinde Çevirinin Rolü* isimli eser 194 sayfadan oluşmaktadır. Eserin inceleme nesnesi olarak seçilmesindeki temel sebep, Türkiye'nin modernleşme sürecinde yürütülen çeviri faaliyetlerine yönelik bakış açısının farklılığında yatmaktadır. Çeviribilim çalışmalarında sıklıkla kendine yer bulan kültür kavramı ve Cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetlerine dair farklı bir bakış açısı sunan eser, giriş ve sonuç kısmı haricinde beş bölümden oluşmaktadır.

Eserin yapısındaki özgünlük, medeniyet kavramını derinlemesine incelemesi, medeniyet kavramı altında sınıflandırdığı kültür kavramına dair farklı tanım ve görüşlere yer vermesidir. Ayrıca, Tanzimat ve özellikle Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerini medeniyet aktarımı olarak değerlendirmesi ve bu açıdan ilgili dönemde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerinin sorgulanmasındadır. Tümevarımsal bir akıl yürütme ile Tanzimat ve özellikle Cumhuriyet tarihinde İsmet İnönü döneminde yapılan çeviri faaliyetlerinin temelde sadece bir kültür aktarımı değil, Hilmi Ziya Ülken'in *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* adlı eserinden

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Almanca Mütercim ve Tercümanlık Ana Bilim Dalı, nsevik@kmu.edu.tr

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü. Yazarın; çeviri ve kültür, Osmanlı Dönemi çeviri faaliyetleri, çeviri eğitimi üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

'çevirilerin bir kültür aktarımından ziyade bir medeniyet aktarımı olduğu' görüşünden hareketle bu faaliyetlerin bir medeniyet aktarımı olduğu iddiası ile kaleme alınan eserde kültür ve medeniyet kavramlarına geniş bir yer verilmiş olması, eserin iddiasına temel sağlamaktadır. Bu bakımdan medeniyet ve kültür kavramlarına dair insanlık tarihi boyunca görüşler bildiren düşünürler ve bilim adamlarının görüşlerinin sorgulanması ve karşılaştırılması, eserin çeviride kültür, kültürel öğelerin aktarımı vb. bilgilerin bir arada bulunduğu bir eser olduğunun göstergesidir.

Kültür kavramı tanımının yapılabildiği ve akabinde medeniyetle ilişkisinin ele alındığı birinci bölümde, birçok kültür kuramcısının, bilim adamı ve düşünürlerin kültür kavramına getirdikleri farklı tanımlamalara yer verildiği ve bu açıdan kültüre dair geçmişten günümüze, dar ve geniş manada birçok tanımın yapıldığı dikkati çekmektedir. Çeviribilimde özellikle 1980'li yıllarda yaşanan paradigma değişimiyle bir yandan çevirinin işlevsellik boyutu öne çıkarken diğer yandan çevirinin bir kültür aktarımı olduğu iddiası ortaya atılmaya başlanmıştır. Eserin iddialarından biri de tam da bu noktadadır; kültürel sistemlerin çeviri aracılığı ile kendilerini yapılandırıp devam etmeleri, yani çevirinin bir kültürün tamamen ya da kısmen alıcı bir kültüre aktarımı olmadığı, bilakis çeviri aracılığı ile erek kültürün kendi kültürel kimliği ve kültürel sembolleriyle farklı bir bakış açısı elde ettiği ve kendi kültürel değerlerini yabancı metinler aracılığıyla yeniden keşfettiğidir. Bu bakımdan çeviri bir anlamda kültürlerin kendilerini çeviriler aracılığı ile keşfetmesidir.

Kültürün sayıca fazla olgu ile ilişkilendirilebilmesi, kültüre yönelik yapılacak tanımın da sayıca fazla olmasına neden olmaktadır. Peki, kültüre yönelik bu kadar fazla tanımın yapılması onun gerçekten tanımlanabilmesine olanak sağlamakta mıdır? Bu ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte kültür hangi olgu ile ilişkilendirilirse ilişkilendirilsin temelde tanım için söylenebilecek ortak noktaların varlığından bahsetmek mümkündür. Bunlar; (1) kültürün bilinçli bir eylem olması, (2) insanın kendisini ve kendi dünyasını şekillendirmesi ve (3) kültürün dün-bugünü ve yarını birbirine bağlamasıdır.

Temelde manevi bir olgu ve toplum içerisinde edinilen bir değerler sistemi olan kültürün bir anlamda sosyalleşme süreci ile elde edildiği söylenebilir. Hem kültürün yaratıcısı hem de kültürü yaratan olarak insan, toplum içerisinde kültürleşen aktif bir role sahiptir. Toplumları ve buna bağlı olarak da grupları yönlendiren bir sistemden ibaret olan kültür, belli semboller üzerine kuruludur ve nesilden nesle aktarılma özelliğine sahiptir.

Kültür kavramının etimolojisi incelendiğinde kavramın kökünün Latinceye dayandığı görülmektedir. Kültürü *culturaagri* ve *cultura animi* şeklinde ikiye ayıran Cicero'ya göre nasıl

ki toprak işleniyorsa insanoğlu da işlenebilir ve bu bakımdan kültürün tanımında zaman içerisinde tarımsal faaliyetlerden, insanın manevi olarak gelişimine, eğitimine, yaşam tarzını iyileştirmesine, sanata ve medeniyete doğru bir anlamsal geçişin söz konusu olduğu görülmektedir. Medeni ya da nezaket anlamında kullanılan kültür sözcüğü 18. yüzyılda Avrupa’da bir grubun ahlaki, geleneksel, davranışsal ve maddi açıdan gelişmişliğini gösteren medeniyet sözcüğü ile eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Fakat 19. yüzyıla gelindiğinde iki sözcüğün zıt anlamda kullanıldığı görülmektedir. O zamana değin iyi ve yüksek bir yaşam tarzına sahip olan toplumlar kültürlü, sıradan bir yaşam tarzına sahip olan toplumlar kültürsüz olarak adlandırılırken, Johann Gottfried Herder ile birlikte her bir toplum, topluluk, kabile, ulus, kültürlü olarak görülmeye başlanmıştır. Sadece aralarında yaşam tarzı açısından farklılıklar bulunan bu topluluklar arasında bu bakımdan kültürel farklılıkların bulunulması kaçınılmazdır. Dolayısıyla artık sadece medeni olanlar kültürlü olarak görülmemiş vahşi olarak kabul edilen toplumlar da kültürlü olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Medeniyet ve kültür arasındaki fark işte burada daha net ortaya çıkmaktadır. Kültür gelişmişlik düzeyi göz önüne alınmaksızın her toplum için kullanılırken, medeniyet başta teknik olmak üzere her durumda ilerlemiş olan toplum için kullanılan bir kavram olagelmıştır.

Kültürün medeniyet altında sınıflandırmasına dair görüşlerin yer aldığı ve bu bakımdan medeniyet kavramının ele alındığı ikinci bölümde kavramın tarihçesi, batıdaki ve Türklerdeki algısı üzerinde durulmuştur. Her ne kadar farklı medeniyet tanımlarına bakıldığında, bu tanımların birçoğunun kültür kavramını da içerdiği görülse de Şimşek, eserinde özellikle medeniyet ve kültür kavramı arasındaki farka dikkat çekmektedir. Köken olarak *civis* ve *civitas* sözcükleriyle ilk kullanımına Roma döneminde rastlanan medeniyet kavramı, 17. yüzyılda sanayileşme öncesi dönemde nezaket, kibarlık ve görgü temelinde davranış odaklı bir bağlamda kullanılmıştır. 18. yüzyılda politik, ekonomik ve teknik yaşamı içerisinde barındıran ve Fransızca “civilisation” anlamına gelen medeniyet kavramı, batılılar tarafından içinde bulunulan mevcut durumun geçmişe oranla kat ettiği yolu, gösterdiği gelişimi ifade edebilmek adına kullanılmış ve yukarıda da değinildiği gibi 19. yüzyıla kadar kültür sözcüğü ile uzunca bir süre birbirinin yerine kullanılmıştır. Gerek medeniyet (civilisation) gerek kültür kavramı Fransa’dan diğer Avrupa ülkelerine dağılmıştır.

Raymond Williams’a göre günümüzde özellikle bir devletin teknoloji ve bilim gibi alanlardaki gelişmişlik düzeyini ve toplumun sosyal hayatının ne kadar iyi organize edildiğini ifade etmede kullanılan medeniyet sözcüğüne karşın kültür sözcüğü Edwar B. Taylor’un tanımına göre insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, ahlak, norm, gelenek görenek gibi yetenekleri

ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün anlamına gelmektedir. Medeniyetin özellikle 19. yüzyılda Fransa ve İngiltere gibi batı ülkelerinde büyük bir etkiye sahip olması, batıyı diğer medeniyetlerden ayırmasının yanı sıra batının diğer medeniyetler üzerinde etki göstermesine olanak sağlamıştır. Yazarın medeniyet yerine eserde ısrarla “civilisation” kavramını kullanması iki kavramın da kendi bağlamları içerisinde değerlendirilmesinden ötürüdür.

Kültür aktarımı kuramının eleştirisinin amaçlandığı eserde medeniyet kavramına ve bu kavramın çıkış yeri olarak başta Fransa olmak üzere Almanya ve Türklerdeki algısına oldukça geniş ve detaylı olarak yer verilmiş olması kültür ve medeniyet arasındaki farkı ortaya koymak adına önemlidir. Zira çoğu zaman her iki kavram bu konudaki bilimsel çalışmalarda tanımlanmadan, bağlamları belirtilmeden ele alınmaktadır.

Kültür ve medeniyet sözcüklerinin incelenmesini müteakiben kültür aktarımının detaylı olarak ele alındığı üçüncü bölümde kültür aktarım kuramının yanı sıra kültür aktarım sürecine de yer verilmiştir. Esasen fikirlerin, beşerî ürünlerin, uygulamaların ve kurumların bir sistemden başka bir sisteme aktarılması olarak tanımlanabilecek olan kültür aktarımı vasıtasıyla bir kültürden diğer kültüre geçen öğeler, dinamik bir sürece tabi olmaktadır. Bu bakımdan kültür aktarımı için dinamik bir süreç olduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Sürecin dinamikliğinin temelinde ise yaratıcılık yatmaktadır. Çünkü öğelerin aktarımında anlam dönüşümlerinin yaşanması olasıdır. Sürecin dinamikliğindeki yaratıcılık, kaynak kültürün tüm verileri ile alıcı kültüre aktarılmaması, bilakis neyin nasıl aktarılacağına alıcı kültürün karar vermesinde yatar. Kültür aktarımına dair Şimşek'in görüşü şu şekildedir;

“Kültür aktarımı kavramında, aktarılan kültürel öğelerin kaynak ve alıcı kültür bağlamları dikkate alınarak, aktarım sürecinin dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle, kültürel öğelerin kaynak kültür bağlamı içerisinde orijinal halleriyle alıcı kültüre aktarılması şeklinde yorumlanmamalıdır.” (S:76)

Kültür aktarımı, adından anlaşılacağı üzere bir aktarım olması sebebiyle bir süreci içermektedir. Bu süreç en az iki kültürel bağlam arasında gerçekleşen bir aktarım sürecidir. Kültür aktarımı üzerine araştırmaların 1980'li yıllarda Fransa'da başladığını söylemek mümkündür. Özellikle Almanya ve Fransa'da bulunan Germanistler tarafından başlatılan çalışmada, öncelikle Alman ve Fransız toplumları arasında 16-19. yüzyıllar arasında gerçekleşen aktarım süreçleri ve bu süreçler sonucunda ortaya çıkan kültürel değişimlerin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Bu çalışma ile birlikte kültür aktarımı kavramının tanımının geliştirilmeye ve Kültür Aktarım Kuramı'nın temellerinin oluşturulmaya başlandığı görülür. İlgili kültür içerisindeki yabancı kültürel öğelerin göz ardı edilmemesi, kültür aktarım kuramının yabancı öğenin kimin vasıtasıyla, hangi şartlar altında, neden, nasıl ve hangi sonuçlarla alıcı kültüre

geçtiğini araştırmasına dayanmasından ötürü dinamik bir süreçte işler. Fakat bu süreçte iki ögenin karşılaştırılması değil, bilakis diğer kültürün ilgili kültürdeki etkisinin incelenmesi esastır ve bu konuya dair Şimşek'in eserinde yer verdiği örnek açıklayıcı bir niteliktedir;

“...Örnek olarak Türkiye'deki üniversite eğitimi ile İngiltere'deki ya da başka bir Avrupa ülkesindeki üniversite eğitiminin karşılaştırılması, aktarım araştırmasının konusu değildir. Aktarım araştırmalarının incelediği şey, Türkiye'deki üniversite eğitiminin şekillenmesinde, başka bir kültürün ne gibi etkisi olduğudur.” (S:80)

Kültür aktarımında unutulmaması gereken şey kaynak ve alıcı kültür bağlarının birbirinden farklı olduğu ve buna istinaden de kaynak kültürden alıcı kültüre aktarılan kültürel öğelerin yeniden üretilip yeniden alımlanacağıdır. Çeviribilimde sadece dili değil, kültürü de aktaran olarak ele alınan çevirmenin (bkz. Reiss/Vermeer: 1984) dışında, eserde kültür aktarım sürecinde bilim adamları, dil bilimciler, akademisyenler, yabancı dil öğretmenleri, sanatçılar, gazeteciler, işçiler vb. birer kültür aktaranı olarak detaylıca işlenmiştir. Kendi kültürlerinde üretici, yaratıcı ve aktif bir rol üstlenen bu aktaranlar iki kültürün kesiştiği noktada bulunmaktadır. Kültür aktarımında aktarım sürecinde yer alan çevirmen, bireysel düzlemde yer alır ve aktarılan kültürel öğelerin erek kültür bağlamına dahil edilmesinde önemli rol oynar.

Kültür aktarımının akabinde eserin dördüncü bölümünü medeniyet aktarımına ayıran Şimşek, bu bölümde özellikle doğu ve batı medeniyetleri arasındaki farklara dikkat çekmektedir. Bu ayrımların ele alınması, beşinci bölümde genç Türkiye Cumhuriyetinde İsmet İnönü döneminde özellikle batıdan yapılan çeviri faaliyetlerinin eleştirisini gerekçelendirmek adına önemlidir. Eserde kültür aktarımının medeniyet içerisinde gerçekleşen bir aktarım olarak işlenmesi, çeviribilimde çevirinin bir kültür aktarımı olarak görülmesi bakış açısının yeniden sorgulanmasına bir anlamda zemin hazırlamaktadır.

“Özakpınar'a göre kültür, ahlak ve inanç bir toplumun sermayesidir ve bunun kaynağının da medeniyet olduğunu ifade eder.” (aktaran Şimşek, 2017, s:119). ... Kültürler arasında çevirinin aracı olduğu ve aktarım rolü oynadığı süreç, kültürel aktarım süreci değil, medeniyet aktarım sürecidir. Çevirinin, kültürel aktarım gerçekleştirmek, bir kültürün sembollerini değiştirmek gibi bir misyonu söz konusu değildir. Çevirinin aktarım misyonu, kültürel temas ve medeniyet aktarımıyla özetlenebilir.” (S:129)

Daha ziyade bireyin manevi yönünü ortaya çıkaran kültür, Şimşek'e göre bir toplumun sosyal hayatı olarak tanımlanabilen medeniyet çatısı altında ele alınmalıdır ve onun bu görüşüne istinaden medeniyet aktarımında aktarılanın, diğer bir medeniyete ait olan kültürel öğeler olduklarını söylemek mümkündür. Fakat çeviribilimde medeniyetler tarafından yoğrulan kültürün aktarımından ziyade, kültürlerin karşılaşmasından, diğer bir anlamda etkileşiminden söz edilmektedir. Her ikisi de kendi sembol dünyasında kendi içinde kapalı sistemler olan

kültürlerin, yani bir sistemin diğer bir sisteme aktarılmasının ancak aktarılan sistemde bir eksikliğin ya da sistemin işlememesi söz konusu olduğunda mümkün olduğunu belirten Şimşek, her kültürün sistem olarak kendi içerisinde bir bütün ve eksiksiz olduğu görüşündedir. Bu bakımdan eksikliği hissedilenin ise kültür değil, medeniyet olduğu söylenebilir. Verilen bilgilere istinaden, medeniyet eksikliği bir kültür eksikliği olarak düşünüldüğünde, çeviride aktarılanın medeniyet değil aslında kültür olduğu söylenebilir.

Bir kültür, kendisinden medeniyet olarak önde olan bir kültürden, medeniyete ait kültürel öğeleri alabilmek adına çeviriye ihtiyaç duyabilir. J. Hans Vermeer'in Skopos Kuramında (1984) belirttiği gibi çeviri salt dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda bir kültür aktarımı olduğu görüşüyle beraber çeviribilimin kuramsal alanında başlayan değişim, özellikle Alman ekolünde kendini göstermeye başlamıştır. Vermeer'in yanı sıra, K. Reiss, J. Holz-Maentz, C. Nord gibi Alman çeviribilimcilerin de bu görüşe sahip olduğu bilinmektedir. Çeviribilimde kültür odaklı gerçekleşen yaklaşımlarla beraber gerçekleşen gelişmeler, çevirinin salt dilsel bir aktarım olduğu görüşünün terkedilerek, çevirinin aynı zamanda kültürel bir aktarım olduğu görüşüne sahip olunmasına ve kültür odaklı çeviri kuramlarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Farklı kültürlerin birbirleriyle olan temasının medeniyetin gelişimine katkıda bulunduğu bilinen bir gerçektir. Medeniyetlerin gelişmesine katkı sağlayan kültürel öğelerin diğer bir kültüre aktarılması özellikle çeviri aracılığı ile gerçekleşir. Bu kültürel öğeler alıcı kültüre çoğu zaman oldukları gibi alınmazken (özellikle doğu-batı medeniyetinde), teknik sayılabilecek öğelerin diğer bir kültüre alınması dolaysız gerçekleşmektedir.

Eserin en can alıcı bölümü ise kültür ve medeniyet aktarımı olarak çevirinin ele alındığı ve özellikle batılılaşma döneminde Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde çevirinin rolünü ve bu dönemlerde yürütülen çeviri faaliyetlerinin değerlendirildiği son bölüm olan beşinci bölümdür. Bu bölümde Şimşek'in özellikle İnönü döneminde yapılan çeviri faaliyetlerine yönelik dile getirdiği olumsuz eleştiriler dikkat çekmektedir. Eserin odaklandığı nokta çevirinin bir kültür aktarımı değil bir medeniyet aktarımı olduğu ve Cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetlerinin batı medeniyetini aktarma gayreti içerisinde olması sebebiyle bu faaliyetlerde yaratıcı bir aktarımın gerçekleşmediği yönündedir. Türk çeviri tarihine bakıldığında çeviri faaliyetinin yoğun olarak 19. yüzyılda özellikle batıdan yapıldığı bilinmektedir. Batı ülkelerinin modernleşmesi, bilim ve teknikte ilerlemesi, çeviri faaliyetlerinin batı medeniyetinden yapılmasının en önemli nedenlerindedir. Fakat Şimşek batı medeniyetine ait kültürel öğelerin aktarılmasını halkın başka bir yöne itilmesi olarak değerlendirmiştir ve hatta halkın kendi kültürüyle uzlaşmayan ve kaynaşmayan bir yabancılaşma içinde olmaya devam ettirildiği görüşündedir. Keza aynı şekilde

Cumhuriyet döneminde özellikle 1940'lı yıllarda yapılan çeviri faaliyetlerinin bir batılılaşma politikası güttüğünü ve batı kültür ve medeniyetini olduğu gibi almayı benimseyen bir çeviri anlayışına sahip olduğunu belirtmektedir. Oysa ki bu dönemde yapılan çeviri faaliyetlerinin amacı 1928'de Latin alfabesine geçilmesiyle birlikte yazılı metinlerin çevirisine ağırlık vererek, bir ulusu bir araya getirmede en önemli faktör olan dil faktöründe buluşmak ve o dilde düşünüp yazmak için bir altyapı oluşturmaktır. Tüm bu gayretler bir anlamda evrensel kültüre ortak olma amacıyla yapılmıştır².

Tacettin Kayaoğlu'nun *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri* adlı eserinde, özellikle İnönü döneminde Yunan ve Latin klasiklerinin çevirilerine öncelik verilmesindeki amacı, halkın İslami muhteva taşıyan Türk kültüründen uzaklaştırılarak Greko-Latin temeline dayalı yeni bir kültürün meydana getirilmesi olarak değerlendirmesi, Şimşek tarafından haklı görülmektedir. Çünkü Şimşek'e göre o dönemde gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri ile aktarılan kültürel öğeler vasıtasıyla Türk kültürüne ve Türk insanına yabancı kimlik giydirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de çeviribilimin öncülerinden olan Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın 2005 yılında yayımladığı *Kapılar, Çeviri Tarihine Yaklaşımlar* adlı eserinde belirttiği gibi, Türk kültür ve edebiyatını zenginleştirmek amacıyla Tercüme Bürosunun yoğun olarak batıdan çeviriler yapmasındaki temel amaç, batının ideolojik temelini oluşturan hümanizm bilincini oluşturmaktır. Bu amaçla Tercüme Bürosunun ilk yıllarında özellikle Yunanca ve Latince eserlerin çevrilmesine öncelik verilmiştir. Ayrıca, sayısı batıdan yapılan çevirilere oranla az olmakla beraber Tercüme Bürosu döneminde sadece batı medeniyetinden değil, Çin Medeniyeti, Hint Medeniyeti, İskandinav Medeniyeti gibi farklı medeniyetlerden de çeviriler yapılmış olmasının altını çizmek gerekir. Öte yandan Mevlana'nın Mesnevi'si ilk kez bu dönemde Türkçeye çevrilmiştir. Yine Şark-İslam Klasikleri dizisinden üçü Mevlâna'ya ait olmak üzere 14 Arapça ve Farsça yapıt yine Hasan Ali Yücel dönemindeki Tercüme Bürosu aracılığıyla çevrilerek yayımlanmıştır³.

Eserde çeviri-kültür ve medeniyet arasındaki ilişki derinlemesine işlenmiş olmakla beraber Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde yapılan çeviri faaliyetlerine yönelik yer yer olumsuz eleştiriler bulunmakta ve özellikle Cumhuriyetle birlikte laik bir toplum düzenine geçilmesi üzerine, bu durumla dinin toplum hayatından kaldırılması ve oluşacak boşluğun batıdan yapılan çevirilerle doldurulmaya çalışıldığı öne sürülmektedir. 1940'lı yıllarda Hasan Ali Yücel önderliğinde gerçekleşen çeviri faaliyetlerini bir ideolojinin temsili olarak değerlendiren

² “Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları” adlı eserinde Mine Yazıcı, eserinin 59 ve 60. sayfalarında konu ile ilgili görüşlerine yer vermektedir.

³ Konu ile ilgili geniş bilgi için Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın “*Kapılar, Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*” eserine bakılabilir.

Şimşek, batıya ait kültürel öğelerin aktarılmasını kültür yozlaşmasına yol açacak bir etken olarak görmekte ve bu bakımdan o dönemde yapılan çevirileri kutuplaştırıcı bir faaliyet olarak yorumlamaktadır. Hatta Şimşek bu çeviri faaliyetlerinin bir kültür aktarımı olmadığı, bilakis bir kültür taklidi olduğu görüşündedir ve eserinde bunu şu şekilde dile getirmektedir;

“...Oysa Hasan Ali Yücel dönemi bir uzlaştırma dönemi değil, bir kutuplaştırma dönemi, bir ideolojik baskı dönemidir. Medeniyet ve kültürün sentezlenmesi yerine, yapay kültür, yapay dil, yapay hukuk üzerine kurulmuş bir çeviri tarihi serüveni olarak algılanabilir.” (S:152).

Esasında Hasan Ali Yücel döneminde gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri batıda aydınlanma döneminin yaşanmasında büyük rol oynayan yazarların eserlerinin çevirisidir. Bu çeviriler aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti de sosyal ve kültürel anlamda aydınlanma dönemini yaşama gayretindedir. Şimşek'in iddiasının aksine, bu çevirilerin yanı sıra yine Hasan Ali Yücel önderliğinde gerçekleştirilen birçok faaliyet, halkın kültürel reformlarla tanışmasına ve genç Cumhuriyetin modernleşme yönünde önemli adımlar atmasına öncülük etmiştir⁴. Genel bir ifade ile o dönemde toplumun aydınlanma sürecinde ilerlemesine katkı sağladığı düşünülen çeviri faaliyetleri, Şimşek'in iddia ettiği gibi yapay bir kültür ve dil oluşturma gayreti olmaktan ziyade, Türkçenin zenginleştirilmesinde belirleyici bir araç ve yeniden doğuş hareketinin başlangıcıdır⁵.

Özellikle genç Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerine yönelik getirilen olumsuz eleştirilere rağmen Şimşek kültür, medeniyet ve kültürel aktarım kavramlarını oldukça derinlemesine işlemiş, çok sayıda kaynaktan yararlanmış ve çapraz sorularla kavramları farklı görüşler altında ele almıştır. Eserde, İnönü döneminde batıdan yapılan çevirilerde halkın kültürünün, dilinin ve geleneğinin dikkate alınmadığı, doğu ve batı kültürü arasındaki kültürel farktan ötürü batıdan yapılan çevirilerin yerini bulmadığı ve dolayısıyla yapılan çevirilerin yaratım düzeyine ulaşamadığı ve bunun nedeninin de uygulanan çeviri yönteminden kaynaklandığına dair yer alan görüşler, yazarın Hasan Ali Yücel'in Tercüme Dergisi'nin önsözünde *Medeniyetin bir bütün olarak algılanması* görüşünü dikkate almadan dile getirdiği görüşler olduğunu göstermektedir.

Çevirinin bir anlamda, bir ülkeye ait olan kültürel öğelerin aktarımı olduğu göz önüne alındığında, bu öğelerin aktarım sonucunda erek dil ve kültürde, kaynak kültürde sahip olduğu aynı özelliklere veya aynı etkiye sahip olması beklenmediği bilinmektedir. Hasan Ali Yücel

⁴ Cem Odacıoğlu, Şaban Köktürk ve Nazan Müge Uysal tarafından kaleme alınan “1940 Türkiye'sinde Çeviri, Eğitim ve Kültür Alanında Kurumsallaşmanın Gerekliliği: Çeviribilimde Kurumsallaşmanın Konumu Üzerine Bir Model Kitap Önerisi” adlı çalışma modernleşme yolunda Hasan Ali Yücel döneminde gerçekleştirilen faaliyetlere ışık tutmaktadır.

⁵ Bkz. Faruk Yücel “Türkiye'nin Aydınlanma Sürecinde Çevirinin Rolü”. Yücel'in de çalışmasında ifade ettiği gibi bu dönemde gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri aydınlanma sürecinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

önderliğinde gerçekleşen çeviri faaliyetlerinde, çeviri bilinci ulusal kültürü biçimlendirmek olmakla beraber, bu dönemde yapılan çevirileri Şimşek, bir ideolojik dayatma ve batı kültürünün aynı şekilde aktarılma çabası olarak değerlendirmektedir. Batı kültürüne ait olan fakat Türk kültürüne uymayan yanların da çeviri yoluyla aktarma yoluna gidildiği, bunun sonucunda da kültürel çatışmaların yaşandığını dile getirmektedir. Hâlbuki Hasan Ali Yücel döneminde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerinin temelinde batıyı anlamak için öncelikle batının o günkü seviyesine ulaşmada geçirdiği evreleri incelemek, köklerine inmek ve böylece geçmişimize bakarak Türk düşüncesini ve medeniyetini ileriye götürmek ve batı kaynaklarını anlamak amacıyla yapılacak çeviriler aracılığıyla bir kültürün, ulusal dilin, kısacası ulusal bilincin oluşturulmasına hizmet etmek söz konusudur.

Çeviribilim içerisinde önemli bir yer tutan ve akademik çalışmalara fazlasıyla konu olan kültür ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların temelde kültür kavramına yönelik derin bir araştırmadan yoksun olduğu söylenebilir. Çeviri ve kültür ile ilgili yapılan çalışmalarda kültür ve medeniyet üzerine verilecek bilgilerdeki boşluğun bu eser ile doldurulabileceği muhakkaktır. Özellikle kültür kavramında ihtiyaç duyulan boşluğu kapatabilecek nitelikte yoğun bir araştırma ve bilgi sonucu ortaya çıkan eser, kültür ve medeniyet kavramlarını derinlemesine ve çok farklı bakış açıları temelinde incelemesinden ötürü çeviride kültür ögesini ele alan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Yazarın özellikle kültür ve medeniyeti tarihsel bakımdan ince ince ele alıp dokuması, çeviride kültür aktarımı kuramının altyapısının oluşmasına katkı sağlar niteliktedir. Eser her ne kadar Tanzimat ve özellikle İsmet İnönü döneminde Hasan Ali Yücel önderliğinde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerine olumsuz bir eleştiri getiriyor olsa da eserin çeviride kültür aktarımının kuramsal altyapısının oluşmasına katkı sağlayabilecek derin bir inceleme, araştırma ve düşüncenin ürünü olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Eserde medeniyet ve kültür aktarımının tekrardan ele alınması ve çevirinin bir kültür aktarımı olmasının yanı sıra bir medeniyet aktarımı olması iddiasının kabulü göz önüne alındığında, Cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetlerinin ve bu çevirilerde uygulanan çeviri yöntemlerinin yeniden ele alınıp değerlendirilmesine dair bir gereklilik ortaya çıkmaktadır. Çevirinin bir kültür aktarımından ziyade bir medeniyet aktarımı olduğu savının kabulü, bir anlamda çeviride 1980’li yıllarda yaşanan kültürel kırılma içerisinde gerçekleşmesi muhtemel olan, medeniyet çatısı altında, yeni bir kültürel kırılmanın yaşanmasına zemin hazırlayıp hazırlamayacağı yapılacak olan akademik çalışmalarda kendini gösterecektir.

Sözü Geçen Eser

Şimşek, Fatih (2017), *Kültür Aktarımı Kuramının Eleştirisi, Türkiye'nin Medenileşme Sürecinde Çevirinin Rolü*, Birinci Basım, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.